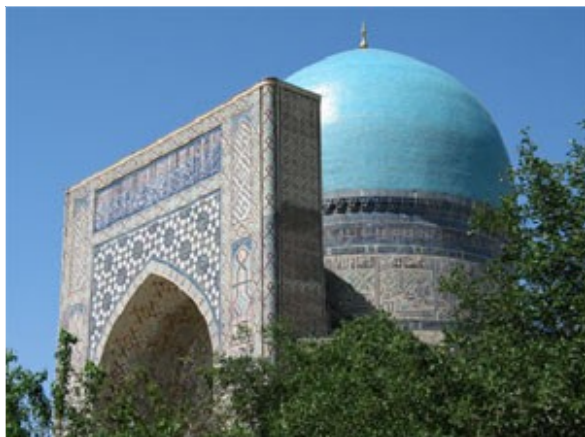

foydalanish sohasidagi davlat boshqaruvini O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi, O'zbekiston Respublikasi Madaniyat va sport ishlari vazirligi, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi qoshidagi arxivlar Bosh boshqarmasi va joylardagi davlat hokimiyati organlari amalga oshiradilar.

Ko'k gumbaz masjidi

Ko'k gumbaz masjidi temuriylar hukmronligi davrida, 1435-yili Shahrisabzdagi Shamsiddin Kulol maqbarasining qarama-qarshisida qurilgan. U jome' masjidi vazifasini o'tagan.

Masjidning tarhi chorsu shaklida bo'lib, yon devorlariga toqilar joylashtirilgan. Yuqorisiga qarab, tik devor, burchaklari qalqonsimon bag'alli, bag'allar qatori hamda 16 qirralik asosdan baland gumbazga o'tilgan.

Inshootning qurilishida pishgan g'isht, har xil o'lchamdagi toshlar, yog'och, marmar va boshqa ashyolardan foydalanilgan.

G'arbiy devorida mehrob qilingan, uning tashqarisi esa, berk peshtoq ko'rinishini olgan. Binoning birchak asoslariga tomga chiqadigan aylanma zinalar joylashtirilgan. Ichki gumbaz tashqarisidan, kvadratning ustidagi sakkiz qirralikda mahobatli asosga joylashtirilgan va moviy sirkor g'ishtchalar qoplangan gumbaz ko'rinishini olgan. Masjidning kirish qismi sharq tomondan bo'lib, u baland peshtoqli qilingan. Peshtoq bezagini asosan sirkor g'ishtlardan terilgan girrix naqshlar tashkil qiladi. Uning burchagi nim ustunlariga, ravoq qanoslari va arabiy yozuvli hoshiyalariga mayolika ishlatilgan.

2002-yil Shahrisabz shahrining 2700 yilligi munosabati bilan inshoot atrofida ko'pgina ishlar amalga oshirildi.

SURXONDARYO ME'MORCHILIGI

Jarqo'rg'on minorasi

Jarqo'rg'on minorasi Arslonxon Muhammad ibn Sulaymon tomonidan bunyod etilgan. Minoraning qurilishiga rahbarlik qilgan arxitektor Ali ibn Muhammad Saraxsiy bo'lib, minora kitobasida uning nomi yozib qo'yilgan. U hozirda Surxondaryo viloyati Jarqo'rg'on tumani Alisher Navoiy jamoa xo'jaligiga qarashli Minor qishlog'ida joylashgan. Mazkur inshoot nomi bilan u joylashgan qishloq ham Minor deb ataladi.

Arslonxon Qoraxoniylar sulolasiga mansub Movarounnahr hukmdori bo'lib, to'liq ismi Muhammad ibn Sulaymon Dovud Kuchtegin ibn Tamg'achxon Ibrohim. U 1102-yilda Arslonxon nomi bilan Movarounnahr taxtiga o'tirgan. 12 ming mamlukdan iborat qo'shin tuzib, Dashti Qipchoqqa bir necha bor yurishlar qilgan. Umrining oxirlarida falaj bo'lib qolganligi tufayli taxtni o'g'llari - Nasr, so'ng Ahmad bilan birga boshqargan. 1130-yil Samarqand Saljuqiylar tomonidan egallangach, Arslonxon Balxga jo'natilgan va o'sha yerda ko'p o'tmay vafot etgan. Arslonxon davrida madaniy hayot bir muncha rivojlangan. Movarounnahrning ko'plab viloyatlarida binolar qurilgan, shular ichida Jarqo'rg'on va Minorai Kalonlar mashhurdir.

Jarqo'rg'on minorasi rivojlangan o'rta asrlarda, XII asrning boshi, ya'ni 1108-1109-yillarda bunyod etilgan.

Xurosondan ko'chib kelgan musulmon diniga mansub aholi e'tiqodi uchun dastlab minora yonida masjid bunyod etilgan (yonida bir vaqtlar pishiq g'ishtdan qurilgan Jome' masjid bo'lgan, lekin u saqlanmagan) va atrof joylardan aholini namozga chaqirish qulay bo'lishi uchun, muazzin - azon aytuvchi uchun minora bunyod etilgan. Keyingi asrlarda harbiy maqsadda - kuzatuv obyekti vazifasida ham foydalanilgan.

Me'moriy inshoot qurilishida turli hajmda va shakl-shamoyili o'zgartirilgan pishiq g'ishtlardan, maxsus "qir" qotishmasidan, poydevori esa to'rtburchar shakliga keltirilgan va xalq orasida "dev g'isht" deb atalgan pishgan g'ishtlardan ishlab chiqilgan.

Jarqo'rg'on minorasi 8 qirrali poydevor ustiga g'ishtdan mavj shaklida terilgan 16 plitavor qobirg'adan iborat. 20 m balandlikda g'ishtin panjarali ravoqlar ishlanib, uning ustida kufiy yozuvli belbog' hoshiya bor. Belbog' ustida yana qirralar davom ettirilgan, lekin minora tepasi saqlanmagan. Arxeolog olim N.N.Karazin

rasmida masjid va minora xarobasi aks ettirilgan (1879-y.). Minoraning hozirgi balandligi 21,6 m., asosi (diametri – 5,4 m)ning kitobasida me'mor nomi Ali ibn Muhammad Saraxsiy va qurilgan sanasi yozilgan (V.A.Shishkin tomonidan o'qilgan). Ichki qismi esa bezaklarda holi ravishda odiiy pishgan g'ishlardan ishlangan va yuqoriga ko'tariladigan zinlarning har bir pog'onasi 30-40 sm ni tashkil qiladi.

Jarqo'rg'on minorasi islom me'morchiligining Xuroson me'morchilik maktabi an'analari uslubida barpo etilgan.

Minoraning o'ziga xosligi shundaki, bunday inshoot O'rta Osiyoning biror bir hududida uchramaydi. Chunki, boshqa minoralarning aylanasi tekis holda ishlangan bo'lsa, Jarqo'rg'onda esa 16 ta o'ziga xos qovurg'alar mavjud. Bundan tashqari, boshqa minoralar singari baland qilib qurilmagan. Tadqiqotchilarning fikricha, inshoot ko'rinishi jihatidan Italiyadagi Piza minorasini eslatadi.

Me'moriy obidaning janubiy tomonida dastlab masjid bo'lganligi arxeologlar tomonidan aniqlandi. Lekin masjid XIX asr o'rtalarida buzilib ketgan, minoraning yuqori qirra qismi esa saqlanmagan. Hozirda minora atroflaridagi eski masjidning devorlari tiklangan, minoraning o'zi esa rekonstruksiya o'tkazilgan, atroflari bog' va gulzorga aylantirilgan.

Me'moriy obidaga hukumatimiz hamda Xalqaro tashkilotlar tomonidan berilayotgan e'tiborga to'xtaladigan bo'lsak, inshoot YUNESKO tashkilotining "Butun jahon madaniy yodgorliklari ro'yxati"ga kiritilgan, davlat muhofazasiga olingan. Suningdek, 2002-yil Termiz shahrining 2500 yillik yubeliyi munosabati bilan minora qafasasining tepa qismi ta'mirlandi. O'zbekiston respublikasi Oliy Majlisi tomonidan 2000-yil "Madaniy meros obyektlarini muhofaza qilish va ulardan foydalanish to'g'risida" hamda 2008-yil 12-sentabrda "Muzeylar to'g'risida" qabul qilingan qonunlar me'moriy obida muhofazasining huquqiy kafolatidir.

Sulton Saodat majmuasi

Termiz shahridagi ushbu me'moriy yodgorlik 20 ga yaqin maqbarani o'z ichiga olgan. (X-XVII asrlar). Termizning sharqida joylashgan bu ziyoratgoh 7 asr davomida shakllangan. Unda Sayyidlar sulolasining maqbaralari joylashgan. Dastlab shu atrofdagi yerlar egasi, payg'ambarimiz avlodlaridan bo'lmish

Hasan al-Amir (IX asrning 2-yarmida vafot etgan) maqbarasi bunyod etilgan. Xalq orasida Sulton Saodat majmuasi nomi bilan mashhur bo'lgan maqbaralar X asrda, qolganlari, asosan, XV-XVII asrlarda yonma-yon qurilib, uzun hovlining 2 tomonini egallagan. Maqbaralar peshtoq va gumbazli chorsu xonalar (9x9,05 m va 10,15x10,25 m)dan iborat. Hovlining to'ridagi peshtoq va ikki qanotidagi gumbazli maqbaralar bir xil tarhda, janubdagi maqbara zinalar hisobiga kichikroq ko'rinadi. Shimoliy-g'arbidagi maqbaraning qurilma va bezaklari oddiy g'isht (27x27x5 sm)dan juft-juft qilib terilib, mavjli bezak hosil qilingan. Ichki xona devorlariga g'ishtdan hoshiyali bo'rtma ravoqlar ishlangan. Janubiy-g'arbdagi maqbara shimoliy-g'arbdagidan bir oz kichik, ko'rinishi oddiy, ganch suvoqli. Mazkur 2 maqbara orasidagi peshtoqning supasi to'rida mehrob joylashgan. Sirkor koshinlar binoga alohida husn bag'ishlagan. XV-XVII asrlarda qurilgan maqbaralarda o'sha davrga xos yulduzsimon girrix naqshlar, ganchkori bezaklar keng qo'llanilgan. Majmua mustaqillikdan keyin ta'mirlanib, ziyoratgohga aylantirilgan.

2000-yil 30-avgustda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasining "Madaniy meros obyektlarini muhofazalash va ulardan foydalanish to'g'risida"gi qonun madaniy meros obyektlarini muhofaza qilish va ulardan foydalanish sohasida jahon talablariga mos qonuniy asosni yaratdi.

O'zbekiston Respublikasi hududida dunyo sivilizatsiyasi rivojlanishida katta o'rin tutgan, asrlar davomida saqlangan Samarqand, Buxoro, Toshkent, Xiva, Shahrisabz, Qo'qon, Marg'ilon, G'ijduvon, Vobkent, Termiz va boshqa tarixiy shaharlar, mavjud bo'lgan me'moriy va tarixiy obidalar davlat muhofazasiga olingan. Inshoot YUNESKO tashkilotining "Butun jahon madaniy yodgorliklari ro'yxati"ga kiritilgan. Me'moriy obidaga hukumatimiz tomonidan berilayotgan e'tiborga to'xtaladigan bo'lsak, 2002-yil Termiz shahrining 2500 yillik yubeliyi munosabati bilan inshootning hozirgi qiyofasi shakllantirildi.

ME'MORCHILIK BO'YICHA ATAMALAR LUG'ATI

Ayvon (fors) – yon tomonlarining barchasi yoki ba'zilar ochiq usti bostirilgan (yopilgan) inshoot.

Antresol (fr.) – qavatlar o'rtasida joylashgan yoki xonani hajmini ko'paytirish uchun unga yopishtirib qurilgan yarim qavatli joy.

Ark – feodal davlatining qal'a ichida mudofaa qilingan joyi.

Arka (it., lot.) – prolyotni yon tomonga bosim beruvchi alohida elementlar (toshlar, g'ishtlar) bilan yopilishi; hozirgi talqinida har qanday egri chiziqli prolyot yopmasi. Farqlanadi: konstruksiyasi bo'yicha – ponali, yashirin; shakli bo'yicha – yarim sirkulli ko'p markazli; vazifasi bo'yicha – yuk ko'taruvchi, yukni kamaytiruvchi va hokazo. Shakli bo'yicha – strelkali arka bir-biri bilan burchak ostida kesishadigan ikkita yoydan tashkil topgan; milliy me'morchilik tarixida to'rt markaz strelkali arka uchraydi. Yarim sirkulli arka yarim aylana shaklida bo'ladi. Ikki markazli arka bir xil radiusli ikkita yoydan tashkil topadi. Nurli arka – yopiladigan prolyot yarim aylanadan kichik arka.

Arkada (fr.) – ustun yoki tayanchga o'rnatilgan arkalar qatori.

Arkbutan – gumbaz tortqich kuchini kontrofosga uzatadigan yarim arka.

Axta – naqsh tarhi igna bilan chekilgan andoza.

Bazilika (grek.) – 1) ustunlarning bo'ylama qatori bilan xonalari qismlarga (nef, naos) ajratilgan bino; yon tomonlaridagidan ko'ra o'rtadagi xona odatda keng va baland bo'ladi, yon tomondan yoritiladi; 2) qadimgi rimliklarda – sud, savdo, birja binolari; 3) erta xristian cherkovi.

Balkon – perila bilan mustahkam to'silgan va xona bilan bog'langan, fasadda chiqib turuvchi maydoncha.

Baraban – binoning tomida (cho'qqisida) joylashgan silindrik yoki ko'p qirrali shaklga ega bo'lgan qismi, yuk ko'taruvchi gumbaz; yorug'lik barabanida derazalar ham bo'ladi.

Vassa – ayvonni yopishda bolorlar (to'sinlar) ustidan teriladigan yarim silindr shaklidagi taxtacha

Galereya – bo'yi enidan ancha katta bo'lgan yopilgan yorug' xona, odatda bo'ylama devorlardan bittasi ustunlardan iborat bo'ladi.

Ziyoratxona – marosimlar o'tkaziladigan katta xona.

Islimiy – o'simlik shoxlari ko'rinishidagi naqsh turi.

Lavh – kitobni qo'yib o'qish uchun yasalgan moslama.

Qal'a – o'rta asrlar davridagi shahar qo'rg'oni.

Karvonsaroy – shahar va savdo yo'llaridagi savdogarlar va yo'lovchilar turadigan joy.

Karniz – devorning tugallanish joyi, tepa qismi (devorni yomg'irdan asraydi).

Kromlex – aylana bo'ylab yoki tutashmagan aylana shaklida joylashtirilgan tosh ustunlar guruhi.

Kundal – ichki devorlarda bo'rtiq yuzaga zarhal berib ishlangan naqsh turi.

Mavzoley yoki maqbara – daxma (o'lgan insonning tanasi ko'milgan joy) ustida tiklangan monumental inshoot, yodgorlik.

Madrasa (arab.) – musulmon diniga mansub oliy maktab.

Masjid (arab.) – musulmoncha diniy inshoot.

Mehrob – masjid ichida uning qibla tomonidagi taxmonga o'xshash joy, namoz shu tomonga qarab o'qilgan.

Muazzin – azon aytib, namozga chaqiruvchi.

Palata – ko'p xonalardan iborat bo'lgan toshli turar-joy binosi.

Pandus (fr.) – yengil qiyalashtirilgan zinani almashtiruvchi sirt.

Panno (fr.) – devor, eshik yoki shift sirtining ramkaga olingan va odatda, badiiy tus berilgan bir bo'lagi.

Parus – to'rtburchakli asosdan gumbazli yopmaga o'tishni ta'minlaydigan konstruksiya; ular konstruksiyasi bilan farq qiladi: to'sin-kansolli (balkali, zina-teshikli, kansolli, stalaktitli-dekorativ); arka-gumbazli (voronkasimon, voronkasimon zinapoyali, konxovli, gumbazli, arkali, zinapoyali-arkali, arkali-gumbazli, to'rli).

Peshtoq – masjid, madrasa yoki karvonsaroyga kirish eshigi – darvozaxona joylashgan, baland arkasimon portal.

Pillapoya – tagkursi, zinapoya.

Portal (lot.) – jamoat binosi, saroy, masjid va shunga o'xshash binolarning me'moriy bezatilgan darvozaxonasi.

Poygumbaz – gumbazning ostki, ichkari qismi.

Prizma – ikki teng parallel asosda, yon tomonlari parallelogrammdan iborat bo'lgan ko'p yoqlik.

Rabot – shahar tevaragi, shaharning hunarmandchilik qismi.

Ravoq – binoning old tomonidagi peshtoq va ustunlar bilan bezatilgan ko'rkam qismi.

Tim – savdo inshooti.

Fasad (fr.) – bino yoki uning qismini tashqi ko'rinishi.

Xonaqoh – darveshlar uchun qo'nalg'a bo'lib xizmat qiladigan katta xonasi mavjud masjid binosi.

Xavzak – tekis shiftda mehrobdor naqsh bilan to'ldirilgan bezakli chuqurlik.

Sahn – binoning yuzi, maydoni.

Shatyor – to'rt yoki sakkiz qirrali piramida shaklidagi baland yopma.

Sharafa – shift bilan devorni tutashtirib turuvchi mehrob.

DAVLATLAR TARIXINI YOZISH BO'YICHA NAMUNA

Davlat: G'aznaviylar davlati.

X asrning ikkinchi yarmiga kelib Somoniylar davlatida ichki nizolar, mahalliy hokimlarning boshboshdoqlik harakatlari avj olib ketdi. Oqibatda mamlakatda iqtisodiy tanglik sodir bo'ldi. Mamlakatda sodir bo'layotgan bunday og'ir vaziyatda turk hojiblari (harbiy boshliqlar) tashkil topgan saroy gvardiyasining nufuzi nihoyatda kuchaydi. Chunki harbiy va mudofaa ishlari to'liq ularning qo'lida edi. Turkiy sarkardalarning xizmatlari evaziga somoniy hukmdorlari aksariyat iqtidorli lashkarboshilarni "hojib ul-hojib" (hojiblar hojibi) yoki "hojib ul-buzruk" (katta, ulug' hojib) kabi oliy harbiy mansablarga tayinlab, ularga hatto ayrim viloyatlarni boshqarish huquqini berganlar. Shunday hojiblardan biri Alpteginga G'azna viloyatini boshqarish vakolati beriladi. U bu viloyatni 962-963-yillarda boshqargan. Alptegin G'azna va Qabul viloyatlarini mustaqil idora etishga intilib, G'aznaviylar davlatiga asos soladi. Mana shunday tarixiy shart-sharoit tufayli yangi bir turkiy davlat tashkil topdi. Bu davlat 962-1186-yillarda hukm surgan va o'zining eng qudratli cho'qqisiga ko'tarilgan paytda uning chegarasi g'arbda Erondagi Ray va Isfahon shaharlari, Kaspiy dengizi, shimoliy-g'arbda Xorazm va Orol dengiziga cho'zilgan. Sharqda esa Shimoliy Hindistonning kattagina qismini o'z ichiga olgan va Janubiy Belujistongacha yetgan edi. Somoniylar sulolasi barham topgach, Mahmud G'aznaviy ularning Xurosondagi hududini, so'ng Xorazm davlatini ham o'z saltanatiga qo'shib olgan. Bu qudratli davlatning poytaxti G'azna (hozirgi janubiy-sharqiy Afg'onistonda) shahri bo'lgan va davlatni shu shahar nomi bilan ataluvchi G'aznaviylar sulolasi boshqargan.

G'aznaviylar sulolasida 14 hukmdor bo'lgan. Bular: Alptegin (962-963), Sobuqtegin (977-997), Ismoil (997-998), Mahmud G'aznaviy (998-1030), Muhammad (1030), Mas'ud (1030-1041), Muhammad (ikkinchi marta) (1041), Mavdid (1041-1048), Mas'ud

II, Ali abul Hasan (1049-1051), Abdurashid (1051-1099), Mas'ud III (1099-1115), Sherzod, Arslon, Bahromshoh (1117-1153), Xusravshoh (1153-1160), Xusrav Malik (1160-1186)lardir.

G'aznaviylar davlati hukmdorlaridan faqat eng buyuklarininggina shaxsiy fazilatlari haqida tarixiy manbalarda ma'lumotlar saqlanib qolgan. Xususan, davlatning birinchi va ikkinchi hukmdorlari, ya'ni Alptegin va Sobuqtegin asli turk g'ulomi (qul) bo'lgan va somoniylar oldidagi sadoqatli xizmati hamda harbiy-siyosiy iste'dodi tufayli hukmdorlik darajasiga yetib borgan. Tarixiy manbalarda (Abul Fazl Bayhaqiy) Sobuqtegin iste'dodli sarkarda, somoniylarga Hindistonni zabt etib bergan fotih, oqko'ngil va odil inson deb ta'riflangan. Sobuqtegin dan keyin taxtga chiqqan uning kichik o'g'li Ismoil mamlakatni 7 oy boshqargan. U tabiatan tartibsiz, tor fikrlovchi, takabbur bo'lgan. Lekin undan keyin taxtga chiqqan ukasi Mahmud G'aznaviy adolatli, fuqaroparvar, tadbirkor, sermulohazali va kelajakni oldindan ko'ra biladigan, har qanday murakkab muammolarni aql bilan odilona hal etadigan hukmdor bo'lgan. Uning metindek intizom, qattiqqo'llik va talabchanlik siyosatiga asoslangan harbiy yurishlariga uncha-buncha kuch bas kela olmagan. Uning o'g'li Mas'ud esa biroz xotirjam, harbiy san'atda otasi darajasida bo'la olmagan va uning davrida mamlakat viloyatlari birin-ketin qo'ldan chiqa boshlagan. Sulolani keyingi vakillarining shaxsiy fazilatlari haqidagi ma'lumotlar manbalarda nihoyatda kam uchraydi.

G'aznaviylar davlatining ijtimoiy ahvoli Somoniylar davlatidagi singari bo'lgan. Aholining asosiy qismini turkiy va forsiy tilda so'zlashuvchi aholi tashkil qilgan. Davlat bosharuvida bir necha devonlar bo'lib, shulardan muhtasib devoni, vaqflar devoni, qozilik ishlari devoni ijtimoiy masalalar bilan shug'ullangan. Masalan, muhtasib devoni xizmatchilari zimmasiga shahar va qishloqlarda, ko'cha va bozorlarda tartibni himoya qilish, diniy marosimlarni amalga oshirishda chegaradan chiqmaslik kabi ishlar yuklangan. Vaqflar devoni vaqf xo'jaligining yuritilishi ustidan nazorat qilgan bo'lsa, qozilik ishlari devoni mamlakat miqyosidagi sud – shariat ishlarining adolatli olib borilishi ustidan nazorat qilgan.

G'aznaviylar davlati aholisining asosiy qismi islom diniga e'tiqod qilgan. Ayniqsa, mamlakatning markaziy o'lkalari, ya'ni G'azna, Balx, Nishopur, Lohur va boshqa shaharlarda aholi e'tiqodi uchun ko'plab masjidlar, xonaqohlar bunyod etilgan edi. Mamlakatning sharqiy hududlari (Shimoliy-g'arbiy Hindiston)da yashovchi aholining ko'pchilik qismi buddaviylik diniga e'tiqod qilar edi. G'aznaviy hukmdorlari o'zlarini islom dini homiylari deb hisoblaganlar. Xususan, Sobuqtegin qoraxoniylarga qarshi kurashda somoniy amirlarga bergan ko'magi uchun "Nosir ud-din

ud-davla" (din va davlat homiysi), o'g'li Mahmud esa "Sayf ud-din" (din shamshiri) degan unvonlarga ega bo'lgan. Arab xalifasi Qodir Mahmudni islom dini homiysi ekanini e'tirof etib, "Yamin ud-davla va amin al-milla" (davlatning o'ng qo'li va dindorlik jamoasining ishonchli vakili) unvonini bergan.

G'aznaviylar davlatining iqtisodiy hayoti O'rta Osiyoning boshqa davlatlaridan deyarli farq qilmagan. Davlatda iqtisodiy masalalarni boshqarish Moliya ishlari devoni zimmasida bo'lgan. Davlatning asosiy daromad manbai dehqonchilik, chorvachilik, hunarmandchilik va savdo-sotiq bo'lgan. Yerning asosiy qismi davlat yeri (mulki sultoniy) bo'lgan. Bundan tashqari, yirik harbiy sarkardalar va sayyidlarga tegishli "mulki xos", davlat oldidagi xizmatlari evaziga hadya qilinadigan "mulk yerlari" (iqto') hamda diniy muassasalar - masjid, madrasa, xonaqoh, qabristonlar ta'minoti uchun "vaqf" yerlari mavjud bo'lgan. Davlatda xiroj, ushr, jiz'ya, zakot singari soliqlar bo'lgan. Davlat soliqlari yer egasidan ham, yerda ishlovchi qo'shchi dehqondan ham alohida-alohida olinar edi. G'aznaviylar davrida Markaziy Osiyoda "Buyuk ipak yo'li" orqali karvon savdosi katta ahamiyat kasb etgan. Karvon savdosi Markaziy Osiyo orqali Janubiy-sharqiy Yevropa mamlakatlarini Xitoy, Hindiston bilan bog'lab turar edi. Xitoy va Hindiston bilan bog'laydigan yo'l eng gavjum va serqatnov karvon yo'li bo'lgan. Bu yo'l Bag'doddan boshlanib, Hamadon, Nishopur, Marv, Niso, G'azna, Lohur orqali Hindistonga borar edi.

Davlatda ishlab chiqarish munosabatlari ancha rivojlangan edi. G'aznaviylar davlati hududi asosan qishloq xo'jaligi mamlakati bo'lganligidan hatto hunarmandlar ham bu soha bilan shug'ullanar edilar. G'azna, Multon, Qandahor, Bust, Panjob vohalarida bug'doy, arpa, sholi, tariq, g'o'za va boshqa ekinlar ekib dehqonchilik qilingan. Bundan tashqari, beda, zig'ir, kanop ekish ham aholi dehqonchiligida qo'llanilgan. Zig'ir va kanopdan olingan yog'lar o'sha davrda katta shuhrat topgan. Mamlakatda chorvachilik va yilqichilik rivojlanganligi bois mayin gazlamalar, joynamoz gilamlar, har xil matolar, egar-jabduqlar, charm va charm mahsulotlari, chodirlar, chakmonlar va boshqa mahsulotlar ishlab chiqarilgan.

G'aznaviy hukmdorlari qo'shni davlatlar bilan diplomatik aloqalarni yo'lga qo'yganlar. Xususan, Sobuqtegin 996-yil Movarounnahrga bostirib kirgan qoraxoniylar bilan muzokaralar olib boradi. Natijada ular o'rtasida shartnoma tuzilib, unga muvofiq Sirdaryo havzasi qoraxoniylar qo'liga o'tadi. Sobuqtegin esa Amudaryoning janubidagi yerlarga hukmdor bo'lib oladi. Uning o'g'li Mahmud G'aznaviy G'arbiy Qoraxoniylar davlati (poytaxti Samarqand) va Sharqiy Qoraxoniylar (poytaxti Bolasog'un) hukmdorlari o'rtasidagi ziddiyatlardan ustalik bilan foydalangan.

1025-yil Mahmud Sharqiy Qoraxoniylar tamg'achxoni Qodir bilan Samarqand yaqinida uchrashgan. Ana shu uchrashuvda Mahmud G'aznaviy Qodirxonning siyosiy diplomatiyada savodsizligi, qo'polligini ko'rgach, uni o'zining muomalasi, mehmondo'stligi, boyligi va zeb-ziynatlari bilan lol qoldirmoqchi bo'lgan. U bezatilgan chodir tayyorlatib, uni hayratomuz yasattirgan, qimmatbaho sovg'alar bilan bezagan. Ziyofatni haddan ortiq darajada quyuq qilgan. O'z qarorgohiga qaytgan Qodirxon Mahmud oldida uyalmaslik uchun g'aznaviy sultonga katta miqdorda pul, oltin bilan bezatilgan egar-jabduq, yuganli dul-dul otlar, oltin belbog'li turk g'ulomlari, turli mo'ynalar va boshqa turdagi boyliklarni yuborgan. Bu Mahmudning diplomatik g'alabasi edi. Mahmudning tashabbusi bilan ikki qoraxoniylar davlat o'rtasida ziddiyat kelib chiqqan va undan sulton unumli foydalangan. Mahmud Xorazm hukmdori Ali ibn Ma'mun va uning ukasi Ma'mun ibn Ma'munlarga o'z singillarini bergan va nikoh orqali diplomatik aloqalar mustahkamlangan. Keyinchalik (1017), Alitegin ismli lashkarboshining ma'muniylarga bosh ko'tarib, ularni taxtdan ag'darishi Mahmudning Xorazmga yurish boshlashiga bahona bo'lgan. U arab xalifasi Qodir bilan ham tinchlik va do'stlik aloqalarini o'rnatgan. Ayrim hind rojalariga sovg'a-salomlar berib, ularni o'ziga bo'ysundirgan. Uning o'g'li Mas'ud davrida qo'shni davlatlar bilan, xususan, saljuqiylar bilan urush kelib chiqadi va Dandanakon degan joyda (1040) g'aznaviy sultoni saljuqiylardan mag'lubiyatga uchraydi. Shunday bo'lsa-da, barcha g'aznaviy hukmdorlari Arab xalifaligi bilan elchilik aloqalarini yo'lga qo'ygan.

G'aznaviylar davlatining boshqaruv shakli cheklanmagan monarxiya bo'lib, u diktaturaga asoslangan edi. Davlat tuzilishi azaldan rivojlanib kelayotgan turkiy davlatchilik asosida qurilgan bo'lsa-da, biroq u o'ziga xos mustamlakachilik xususiyatiga ega edi. Davlat boshlig'i sulton deb yuritilgan. Bosh vazir tizimida harbiy, elchilik, rasmiy tadbirlar, moliya, qozilik ishlari va xabar-pochta devonlari faoliyat ko'rsatgan. Viloyat hokimlari voliy, shahar hokimi rais deb yuritilgan. Viloyatda boshqaruv ishlari amid, shahrlarda qutvol tomonidan amalga oshirilgan.

Davlatning harbiy holati esa ancha shakllangan edi. Davlat qudratli qo'shinga ega bo'lgan. Qo'shinning bosh qo'mondoni - sipohsolor, lashkarboshilar - solor, harbiy qismlar esa sarxang deb atalgan. Manbalarda yozilishicha, Mahmud G'aznaviyning 300 mingga yaqin otliq va piyoda lashkari bo'lgan. Bundan tashqari, qo'shin tarkibida harbiy kemalar (daryo va dengiz floti), 500 ta harbiy fillar bo'lgan. Harbiy qo'shin kamon, nayza, qilich, gurzi va boshqa qurollar bilan qurollangan.

Davlat hukmdorlarining ayrimlari amalga oshirgan ishlari va islohotlari mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy rivojini ta'minlagan. Xususan, Sobuqtegin turk g'ulomlaridan iborat 20 mingdan iborat muntazam yollanma qo'shin tuzdi, o'z nomidan tanga zarb qildirdi. Uning o'g'li Mahmud davrida harbiylarning nufuzi yanada oshdi. U qo'shin tarkibiga harbiy fillarni ham olib kirdi, G'azna va Qobul shaharlarida o'z nomidan kumush dirham zarb qildirdi. Ilm-fanga homiylik qilib, saroyda ijod muhitini yaratgan. U 1025-yil saljuqiylardan jabr chekkan 4 ming o'tovdan iborat turkman qabilalarini Abiverd, Niso va Farova tumanlariga ko'chirib, ularga yer ajratib berdi. Uning vorislaridan Xusravshoh taqdir taqozosi bilan poytaxtni G'aznadan Lohurga ko'chirdi.

G'aznaviylar davlatida ilm-fan, madaniyat, xususan, adabiyot rivojlangan. Hatto, Mahmud G'aznaviyning o'zi turkiy ona tili bilan bir qatorda fors, arab va pahlaviy tillarini ham mukammal bilgan, she'rlar yozgan. Poytaxt saroyda 400 dan ortiq olim, shoir va san'atkorlar ijod qilgan. G'aznaviylar davlatida qurilish va me'morchilikka ham jiddiy e'tibor berilgan. G'azna, Balx, Nishopur, Lohur va boshqa shaharlarda ko'plab madrasalar, masjid, xonaqoh va saroylar bino qilinib, kutubxonalar faoliyat ko'rsatgan.

Bu yerda yashab faoliyat ko'rsatgan tarixiy shaxslar Abul Fazl Bayhaqiy, Gardiziy, 1017-yil Xorazm Mahmud G'aznaviy tomonidan bosib olingach, u yerdan poytaxt G'aznaga keltirilgan buyuk mutafakkirlar - Abu Rayhon Beruniy, Nosir Husrav va ma'lum muddat G'aznaviylar saroyida yashagan Abul Qosim Firdavsiylardir. Beruniy "Qonuni Mas'udiy", Bayhaqiy "Tarixi Mas'udiy" asarlarini Sulton Mas'udga bag'ishlaganlar. Firdavsiy 34 yillik ijod mahsuli bo'lgan, nazmda (she'riy), masnaviy (ikkilik) janrida yozilgan mashhur "Shohnoma" asarini sulton Mahmudga taqdim etgan.

G'aznaviylar tarixini o'rganishga oid bir qancha manbalar mavjud. Bular Nizomulmulkning "Siyosatnoma", muallifi noma'lum bo'lgan "Chahor maqola" (XII asr), "Jome ul-hikoyat", "Lubob ul-albob" (XIII asr), "Miftox ul-adl" (XIV asr) hamda eng ishonchli manbalar hisoblangan Gardiziyning "Zayn ul-ahbor", Bayhaqiyning "Tarixi Mas'udiy" (Tarixi Bayhaqiy), Beruniyning "Qonuni Mas'udiy", "Hindiston", "Osorul boqiya", Abu Nasr Utbiyning "Tarixi Yaminii" (Yamin ud-davla tarixi) asarlari shular jumlasidandir. Mustaqillik yillarida o'zbek davlatchiligiga oid juda ko'plab asarlar yaratildiki, ularni nomma-nom sanab o'tishning hojati bo'lmasa kerak.

G'aznaviylar davlatining o'ziga xos jihatlari shundan iboratki, u kuchli harbiy qo'shin hisobiga qudratga erishgan imperiya edi. Uning qo'shinida boshqa turkiy davlatlarda bo'lmagan harbiy fillar mavjud bo'lgan. Davlatning poytaxti esa ilgari hech qaysi bir

davlatning ma'muriy markazi vazifasini bajarmagan. Tashqi tomondan qaraganda qudratli bo'lgan bu imperiya (hududi kattaligi jihatidan) ich-ichidan yemirilib bordi. Bu davlatning boshqa davlatlardan farqlanadigan asosiy jihati esa unga asos solgan hukmdorlar oddiy qullikdan sulton darajasiga ko'tarilgan edi.

G'aznaviylar davlati qisqa muddat yashagan bo'lsa-da, insoniyat sivilizatsiyasiga munosib ta'sir ko'rsatdi, albatta. Sultonlar islom dini bayrog'i ostida qo'shni davlatlarni fath etdi va buning natijasida Shimoliy Hindiston aholisining ko'pchiligi islom dinini, madaniyatini qabul qildi. Yuqorida aytganimizdek, imperiyaning markaziy shaharlarida masjidlar, madrasalar bino qilindi. Jahon ilmi-faniga katta hissa qo'shgan, Sharq va G'arb mamlakatlari o'quv yurtlarida foydalanilayotgan va tadqiqot ishlari olib borilayotgan shoh asarlar - "Hindiston", "Menerologiya", "Osorul boqiya" (Beruniy), "Shohnoma" asarlari G'aznada yaratilgan edi. Mahmud G'aznaviy Xorazmni zabt etgach, Ma'mun akademiyasining aksariyat olimlari G'aznaga ko'chirildi va ma'lum ma'noda bu akademiyaning faoliyati shu yerda davom ettirildi. G'aznaviylar davlati esa turkiy imperiya sifatida Markazi Osiyo davlatchiligi tarixida alohida ahamiyat kasb etadi.

Qo'llanilgan tarixiy atamalar:	Qo'llanilgan tarixiy sanalar:
Hojib, hojib ul - buzruk, devon, muhtasib, vaqf, qozilik, shariat, xonaqoh Nosir ud-din ud-davla, Shams ud-din, Yamin ud-davla va amin al-milla, mulki sultoniy, sayyid, mulki xos, mulk yerlari, iqto', xiroj, ushr, jiz'ya, zakot, Buyuk ipak yo'li, tamg'achxon, lashkarboshi, xalifa, roja, diktatura, mustamlakachilik, sulton, voliy, rais, amid, qutvol sipohsolor, solor, sarxang, flot, gurzi, nazm, masnaviy, sivilizatsiya, imperiya, akademiya.	X asr, 962-963-yillar, 962-1186-yillar, 962-963, 977-997, 997-998, 998-1030, 1030, 1030-1041, 1041, 1041-1048, 1049-1051, 1051-1099, 1099-1115, 1117-1153, 1153-1160, 1160-1186-yillar, 996-yil, 1025-yil, 1017-yil, 1040-yil, 1025-yil.

Boburiylar davlati

Boburiylar davlati 1526-1858 yillarda, ya'ni 332 yil yashagan. Boburiylar davlatining hududi Bobur davrida Afg'onistonning sharqiy viloyatlari, hozirgi Pokiston va shimoli-g'arbiy Hindistondan iborat bo'lgan. Uning vorislari zamonida davlat hududi Hindiston

yarim orolining to'liq bo'ysundirilishi evaziga Hind okeanigacha bo'lgan yerlar hisobiga kengaydi. Boburiylar saltanati shimolda Himolay tog'lari bilan, g'arbda Shayboniylar va Eron safaviylari davlati bilan, janub va janubiy-g'arbda Arabiston dengizi bilan, janubiy-sharqda esa Hind okeani bilan chegaradosh bo'lgan.

Bu davlatning poytaxti Agra shahri bo'lgan. Ushbu davlatning asoschisi Zahiriddin Muhammad Boburdir.

Bobur Mirzo barcha temuriyzodalar kabi bobosi Amir Temur davlatini tiklash orzusida bo'lgan. Lekin Movaraunnahrdagi siyosiy vaziyat bunga yo'l qo'ymadi. Sababi bu davrda Shayboniylar va Safaviylar, shuningdek, Bobur o'rtasidagi vaziyat ancha murakkab bo'lib, Bobur Mirzo Movaraunnahrdan chiqib ketishga majbur bo'lgan va Afg'onistonda o'z davlatiga asos solgan. Bobur Mirzo Qobul hukmdori bo'lib, Dehkat qishlog'ida turgan paytda bir kampirdan Amir Temurning Hindistonga yurishi haqidagi hikoyasini tinglab, bobosi kabi Hind yurtini bosib olishga kirishadi. Bu vaqtga kelib Hindistonda ham siyosiy vaziyat ancha murakkab edi. Bu vaqtda Hindiston mayda-mayda knyazliklarga bo'linib ketgan edi. Ibrohim Lo'diy Dehli va Agra sultoni edi, lekin u Shimoliy Hindistonda to'la hukmronlik qila olmasdi. Bu payda Ibrohim Lo'diyga ham o'z qarindoshlari tomonidan taxt da'vosi bor edi. Beharlik amakisi Olamxon Lo'diy Dehli taxtiga da'vogarlik qilar edi. Panjob hokimi Davlatxon Lo'diy esa o'zi mustaqil siyosatni yurgizar edi. Bu paytda Mirzo Boburga Olamxon va Davlatxon Lo'diylar yordam berdilar. Rona Sanga Singx ham Ibrohim Lo'diyga qarshi yurishda o'z yordamini taklif qilgan. Bunday siyosiy vaziyatdan Bobur Mirzo mohirlik bilan foydalandi va Boburiylar davlatiga asos soldi.

Davlatni Boburiylar sulolasidan bo'lgan hukmdorlar boshqargan. Ularning soni 17 ta bo'lgan. Bular: Zahiriddin Muhammad Bobur (1526-1530), Humoyun (1530-1556), Akbarshoh (1556-1605), Jahongir (1605-1628), Shoh Jahon (1628-1658), Avrangzeb Olamgir (1658-1707), Bahodirshoh I (1707-1712), Jahondorshoh (1712-1713), Farruh Siyar (1713-1719), Muhammadshoh (1719-1748), Ahmadshoh (1748-1754), Olamgir II (1754-1760), Shoh Olam I (1760-1788), Bedorbaht (1788), Shoh Olamgir II (1788-1806), Akbar II (1806-1837), Bahodirshoh II (1837-1858) edilar.

Hukmdorlarning shaxsiy fazilatlariga to'xtaladigan bo'lsak, Mirzo Muhammad Haydarning "Tarixi Rashidiy" asarida yozilishicha, Bobur behisob olijanob hislatlarga ega bo'lgan, uning mardligi va saxovatpeshaligi hamma hislatlaridan ustun bo'lgan. U jismonan baquvvat bo'lib, qal'a devorlari ustida ikki kishini qo'ltiqlab, to'siqlardan bemalol suzib o'tib, 80 milcha masofani dam

olmay bir kunda otda bosib o'tardi. Bobur olim shoh bo'lgan. U turkiy tilni mukammal bilishdan tashqari, arab va fors tillarini ham yaxshi egallagan. Turkiy nasrda asar yaratish borasida uning zamondoshlaridan birortasi unga teng kela olmagan. "Boburnoma" deb atalgan uning xotiralar to'plami dunyoda yaratilgan avtobiografik asarlar ichida eng yaxshisi hisoblanadi. Uning musiqa sohasidagi qobiliyati ham yuqori bo'lib, u ixtiro qilgan "G'ijagi Boburiy", "Xatti Boburiy"lar bunga misol bo'la oladi. U "Devon" yaratgan bo'lib, turkiy she'riyatda Alisher Navoiydan keyin ikkinchi o'rinda turadi. Hind tarixchisi S.R.Sharma uni "ajoyib chavandoz, mohir mergan, chaqqon qilichboz va tolmas ovchi" deb ta'riflaydi. Sulolaning 2-chi hukmdori Humoyun bolaligidanoq turk, arab va fors tillarini yaxshi o'rgangan va bu tillarda bemalol yoza olgan. Diniy e'tiqodiga ko'ra musulmon bo'lsa-da, e'tiqodida diniy fanatizm sezilmas edi. Otasi sunniy, onasi shia mazhabidaligi uchunmi, diniy mazhablarga befarq qarar edi. Humoyun jismonan qaddi-qomati kelishgan, baquvvat va og'ir mehnatga chidamli bo'lgan. Xumoyun 1556-yilda saroy kutubxonasidan yiqilib, fojiali o'lim topgan. Sulolaning 3-chi humdori Akbar tolerant (bag'rikeng) shaxs bo'lgan. Hindistonda e'tiqod erkinligi yaratganligi uchun unga "Imomi Odil" unvoni berilgan. Abulfazlning "Akbarнома" asarida keltirilishicha, Akbarshohning bo'yi o'rtabo'ydan sal yuqoriroq, yuzi bug'doyrang, qo'sh-ko'zi qora arslon kelbatli kishi bo'lgan. Burnining chap yonida no'xatning yarmicha keladigan xoli bo'lgan. Sulolaning 4-chi hukmdori, asli ismi Salim bo'lgan Jahongirshohni otasi ancha ulg'ayganda o'g'illi bo'lganligi uchun erkalatib "Shayx Bobo" deb ham atar edi. U insofli va xudojo'y inson bo'lgan. Sulolaning 5-chi humdori asli ismi Hurram bo'lgan Shoh Jahonning shaxsiga kelsak, tarixchilar uni madaniyatli, bilimdon, qat'iy irodali inson va odil shoh, adabiyot san'atining zukko bilimdoni deb ta'riflaydilar. U san'at ixlosmandi edi, juda yaxshi hofiz bo'lgan, musiqa, tasviriy va me'morchilik san'atini sevgan. Shu bilan birga, uning hayotida johillik va shafqatsizlik namoyon qilingan ko'rinishlar ham bo'lgan. Buni otasi tirikligi paytida unga qarshi qo'zg'olon ko'tarilganligidan ko'rish mumkin. Sulolaning 6-chi humdori Avrangzeb (taxt bezagi) arab, fors, turkiy va hind tillarini yaxshi bilgan, arab alifbosining "shikasta" va "nasta'liq" usullaridan yozishda mohir qattot bo'lgan. U qurol ishlatishni va jang olib borish san'atini yaxshi egallagan. Avrangzeb Olamgir nihoyatda takabbur bo'lgan va biroz mutaasiblikka ham yo'l qo'ygan. Iste'mol qiladigan taomlari ham, kiyadigan liboslari ham juda sodda, ortiqcha hasham va zebziynatlardan xoli bo'lgan. Manbalarda yozilishicha, u umrida biror marta ham sarhush qiladigan ichimlik ichmagan. Uning xotinlari bir vaqtning o'zida to'rttadan oshmagan.

Boburiylar davlati iqtisodiy hayoti Movaraunnahrdagi kabi edi. Boburiylar xazinasining boyish manbalari savdo solig'i, saltanatda zarb qilingan pullar, musodara qilingan egasiz mollar, tuz solig'i, davlat ixtiyoriga keladigan yillik o'lpon to'lovlari, urushlardan olingan o'ljalarning beshdan bir qismi, sovg'alar hamda yer soliqlaridan iborat edi. Mahalliy soliqlar "ahbob" deb atalgan. Bobur davrida barcha yerlar jogir sifatida bo'lib berilgan. Akbar yer soliq tizimini ancha takomillashtirdi. 1580-yildan boshlab yer o'lchovi qilib "Gazi Iskandari", keyinchalik "Gazi Ilohiy" qabul qilingan. Bobur va Humoyun o'zlarining nomi bilan suratli tanga zarb qildirgan. Akbar davrida esa pul muomalasi ancha takomillashdi. U tilla, kumush va misdan tanga pullar zarb ettirdi. Jami 26 xil tanga pullar zarb qilingan. Kumush tangalar "rupiy" deb, mis tangalar "dom" (paysa) deb atalar va u rupiyning 1/40 qismiga teng edi. Eng kichik mis tanga esa "jital" deb atalib, paysaning 1/25 qismiga teng edi. Boburiylar iqtisodiy hayotida pul muomalasi ancha rivojlangan edi.

Boburiylar davlatining ijtimoiy hayoti Movarounnahrniki bilan o'xshash bo'lsa-da, jamiyatning poydevori hind jamoalari asosida qurilgan edi. Davlatda eng ko'p aholini hindlar tashkil qilsa-da, afg'onlar, turklar, forslar, o'zbeklar ham mamlakatdagi nufuzli xalq vakillaridan sanalgan. Hind qabilalari diniy jamoalarga bo'lingan va ularni diniy rahnamolar boshqargan.

Boburiylar davlatida asosiy din islom edi. Islom hindlarga boburiylardan ham oldin kirib kelgan. Naqshbandiya tariqati Bobur davrida keng yoyildi. Humoyun ham naqshbandiya tariqatini qo'llab-quvvatlagan. Akbar davrida bu harakat vakillari o'z mavqelarini tiklagan. U e'tiqod erkinligi joriy qilgan, 1564-yilda "jizya" solig'ini bekor qilgan. Mamlakatda islom bilan bir vaqtda nasroniylar, hinduizm va buddaviylik dinlari vakillari ko'pchilikni tashkil qilgan. Avrangzeb davrida jaholatparastlik avj oldi, islom dinida bo'lmaganlar ta'qib ostiga olindi, "Navro'z" bayrami taqiqlandi, raqqosa va sozandalar saroydan badarg'a qilindi. XVIII asr o'rtalarida janubiy-g'arbiy Hindistonga yevropaliklar kirib kelishi bilan xristianlik mazhablari ham paydo bo'ldi.

Davlatning boshqaruvi haqida to'xtaladigan bo'lsak, Boburiylar davlatining ma'muriy idora tuzilishi o'z tabiatiga ko'ra Amir Temur davlatida mavjud bo'lganidek, harbiy hokimiyat bo'lib, mamlakat markazlashgan yakka hukmdorlik tamoyili asosida podshoh tomonidan boshqarilgan. Podshoh hokimiyati mutloq bo'lib, qonun chiqarish ham ham, bosh harbiy sarkardalik ham shoh shaxsiyatiga mujassam bo'lgan. Davlatda bir qancha yuqori mansablar bo'lib, ular quyidagilarni tashkil etardi: *Vakil* - podshoh nomidan ish ko'rish vakolatiga ega bo'lgan bosh vazirdir. Bu lavozim faqatgina

Akbar taxtga chiqqan paytda mavjud bo'lib, u 14 yoshda taxtga chiqqanida badaxshonlik amir Bayramxon unga otaliq – vakil etib tayinlangan. *Devonbegi* – bosh vazir hisoblanib, moliya ishlarida ham unga to'ridan-to'g'ri bo'ysungan. *Mir Baxish* – saltanat xazinasidan sarf qilingan barcha xarajatlarni hisob-kitob qilib borgan. *Xoni-Zamon* – mamlakatdagi bosh ish boshqaruvchi hisoblangan. *Sadr us-sudur* – saltanatdagi diniy masalalar bo'yicha bosh sardor hisoblangan. Bundan tashqari quyidagi mansablar mavjud bo'lgan: *Mir Baxri* – soliq ishlarini rasmiylashtiruvchi kotib; *Axtabegi* – otxonalar va otlarning saqlanishi uchun mas'ul shaxs; *Mushrif* – kemachilik bo'yicha bosh admiral, port boshlig'i; *Mustavfi* – taftish hay'ati boshlig'i va boshqalar.

Mamlakat viloyatlarga bo'lib boshqarilgan. Humoyun davrida viloyatlar soni 12 ta bo'lib, Akbar hukmronligi davrida 15 ta, Shoh Jahon davrida 22 tagacha yetdi.

Boburiylar saltanatining boshqaruv tuzulish shakliga ko'ra, cheklanmagan monarxiya shaklida bo'lgan.

Boburiylar saltanatida madaniy hayot yuksak rivojlangan. Davlatda ta'lim musulmon bolalari uchun maktab va madrasalarda – qizlar alohida, o'g'il bolalar alohida olib borilgan. Bolalar besh yoshida maktabga qabul qilingan. Hind bolalari "patshala" (maktab)da aralash tarzda o'qitilgan. Bobur hukmronligi davrida Dehlida madrasa qurilgan va unga diniy va dunyoviy fanlar o'qitilgan. Akbar davrida musulmon va mahalliy hind bolalari bir xil maktablarda o'qib, barcha fanlardan bir xil darslik va qo'llanmalardan foydalanish tartibi joriy etildi. Ilm dargohi bitiruvchilarga o'zlashtirgan fanlarni majmuasiga qarab 3 xil ilmiy daraja berilgan. Mantiq va falsafani o'rganganlarga "Fozil", diniy bilim sohiblariga "Olim" va adabiyot sohasida ilm olganlarga "Qobil" unvoni berilgan. Boburiy podshohlar o'zlari ham ilm-ma'rifatli bo'lgan va asarlar yozgan. Boburning "Boburnoma", Jahongirning "Tuzuki Jahongiri", Avrangzebning "Fatvom Olamgiri" asarlari bunga misol bo'la oladi.

Me'morchilikda Humoyun maqbarasi, Shoh Jahon davrida qurilgan Agradagi Toj Mahal maqbarasi diqqatga sazovordir. Toj Mahal Shoh Jahonning 1630-yilda vafot etgan malikasi Mumtoz Mahal sharafiga qurilgan. Uning qurilishi 1647-yil tugallangan va eron-hind me'morchiligi uslubida qurilgan. Madaniy aloqalarning kengayishi natijasida ilm-fan, adabiyot, san'at, me'morchilik taraqqiy etgan, astronomiya yuksalgan. Dehli, Jaypur va boshqa shaharlarda rasadxonalar qurilgan. Adabiyotda xalq diniy-sektantlik harakati g'oyalarni targ'ib qiluvchi "Bhatki" poeziyasi rivojlangan. Mazkur oqimning yirik namoyondalaridan biri Tulsidas (1532-1624) mashhur "Ramayana" dostonini yaratdi. Boburiylar davlatida

musiqa san'ati ham yuksak darajada taraqqiy etgan. Bu davrda mahalliy hind musiqasi Movaraunnahr va Eron musiqa san'ati an'analari ta'sirida yanada boyigan. Tarixchi Haydar Mirzo (1499-1551)ning "Tarixi Rashidiy" asarida aytilishicha, bu yerda Movaraunnahr musiqiy asboblardan torli-kamonli sozlar ko'proq tarqalgan.

Davlat hududida yashab faoliyat ko'rsatgan tarixiy shaxslar, bular - Rana Sanga - 1527-yil Bobur bilan kurashda Sikri jangida yengilgan, Mohim Begim - Boburning bosh xotini, shahzodalar tarbiyachisi bo'lgan. Gulbadanbegim - Boburning ma'rifatli qizi, Sherxon Sur - Humoyunga qarshi kurashda afg'on qabilasi yetakchisi, Bayramxon - Akbarshohning otalig'i va bosh vaziri, Mumtoz Mahal - Shoh Jahonning suyuqli xotini, Zebuniso Begim - Avrangzeb Olamgirning shoira va olima qizi, Abulfayz Allomiy - Akbarshoh davrida ijod qilgan tarixchi olim, Nur Jahon Begim - Jahongirning xotini, davlat ishlarida faol ishtirok etgan.

Boburiylar davlati dastlab g'arbda Eron Safaviylari davlati bilan diplomatik aloqalarini o'rnatgan. Har ikki davlatning asoschisi bo'lgan Bobur va Ismoil Safaviy o'rtasidagi munosabatlar 1508-yilda o'rnatilgan edi. Keyinchalik Bobur 1511-yil Samarqand taxtini egallaganida ham Ismoilning harbiy siyosiy ko'magi nihoyatda katta bo'lgan. Boburning o'g'li Humoyun ham Eron bilan aloqalarni yaxshilagan. 1540-yil Sherxon Surdan mag'lub bo'lgach, u Eronga shoh Taxmasp huzuriga panoh topgan va 1555-yil Eron davlati ko'magida Hindiston davlatini qayta egallaydi. Akbarshoh davrida Movaraunnahr, ya'ni Shayboniylar davlati bilan diplomatik munosabatlar o'rnatilgan. Shayboniy Abdullaxon II boburiylar hukmdori Akbarshoh huzuriga 4 marta (1572, 1577, 1585, 1588-yillar) elchi yuborgan. Birinchi elchilikda savdo aloqalari yo'lga qo'yilgan. Ikkinchi elchilikda Abdullaxon II Akbarshohga Eronni o'zaro taqsimlab olish takliflarini aytgan. Uchinchi elchilikda Abdullaxon Badaxshonni shayboniylar tomonidan bosib olinish maqsadlarini tushuntirish bo'lsa, to'rtinchisi o'g'li Abdulmo'minning Akbarshohga nisbatan hurmatsizlik qilganligi uchun uzr so'ragan. Abdullaxon II Akbarshoh saroyiga bir qancha miniaturachi rassomlar, xususan Muhammad Murod Samarqandiy, 1585-yil o'z elchilari bilan birga shoir Mushviqiyni ham yuborgan. Akbarshohning o'g'li Jahongirshoh va Buxoro xoni Imomqulixon davrida ikki davlat o'rtasidagi elchilik munosabatlari davom etgan. Lekin Jahongirshohning o'g'li Shoh Jahon davrida Hindiston-Buxoro munosabatlari yomonlashadi. Avrangzeb bilan Abulfayzxon hamda Subhonqulxon o'rtasidagi elchilik aloqalari davom etgan. 1747-yil Afg'oniston davlati tashkil topgach, boburiylardan Ahmadshoh va Olamgir II lar Afg'oniston bilan diplomatik munosabatlarni yo'lga

qo'ygan. Olamgir II janubdan kirib kelgan ingliz va Portugal kompaniyalari bilan ham savdo aloqalarini o'rnatgan.

Manbalarda yozilishicha, boburiylar davlati harbiy holatida qurolli kuchlar asosan besh toifaga bo'lingan. Ular suvoriylar, jangchi fillar kavaleriyasi, piyoda askarlar to'pchi va o'qchilar guruhidir. Shuningdek, ularda uncha ko'p bo'lmasada harbiy dengiz va daryo floti qo'shini bo'lgan. Suvoriylar qo'shini quyidagi guruhlarga bo'lingan: "Ahadu" navkarlari - eng oliy toifadagi askarlar bo'lib, faqat poshoh farmonlariga bo'ysungan. Oddiy askarga 12-15 rupiy haq to'lansa, ahadu navkarlariga 500 rupiy haq to'langan. "Barvardu" navkarlari - mamlakatning ichki politsiyasi vazifasini bajargan. "Ko'maki" navkarlari - zaxira qo'shini bo'lgan. "Dohili" navkarlari - asosiy harakatdagi qo'shin bo'lgan. Jahongir va Shoh Jahon hukmronligi davrida qo'shin soni 300 mingni tashkil qilgan. Akbar hukmronligi davrida jangovor fillarning soni 50 mingga yetgan. Bengaliya viloyatida maxsus jangchi fillar kavaleriyasi saqlangan. Boburiylar davlatida harbiy unvonlarning eng yuqorisi "xoni-xonon" deb yuritilgan. Bundan tashqari "mansabdor", "amir", "amiri a'zam", "xoni jahon" harbiy unvonlari bo'lgan.

Davlat hukmdorlari tarixda yorqin iz qoldirganlarining islohotlari va amalga oshirgan ishlari haqida manbalarda ko'plab ma'lumotlar uchraydi. Bobur Hindistonda musulmonlardan olinadigan "tamg'a" solig'ini bekor qildi. Ayodhiya viloyatida va boshqa joylarda masjidlar qurdiradi. U mamlakatni markazlashtirib, o'ziga "podshoh" unvonini qabul qilgan. Bobur mamlakatda "gazi boburiy" deb nomlangan yagona uzunlik o'lchov birligini joriy qildi. O'zi bilan Hindistonda qolgan sarkardalarga "jogir" (yer) tarqatdi. Uning vorisi Humoyun ilm-fan sohasida islohotlar o'tkazib, poytaxtda "Din Panboh" deb atalgan ilm-fan markazini bunyod etgan. Uning vorisi Akbarshoh markaziy davlat apparatini mustahkamlash maqsadida bir qator islohotlar o'tkazdi. Xususan, yer solig'i, davlatni boshqarish tartibi xususidagi qonunlarni ishlab chiqdi. Qonunga binoan natural soliq pul solig'i bilan almashtirildi. Bu tadbir davlatning moliyaviy ahvolini yaxshiladi. Bundan tashqari u podshoh hokimi mutlaq hisoblanib, uning huzurida maxsus vakillik mahkamasi tashkil etildi. Akbar musulmon hukmdorlari orasida Hindistonda birinchi bo'lib e'tiqod erkinligini joriy qilgan, "jiz'ya" solig'ini bekor qilgan. Ma'muriy va harbiy idoralaridagi mansablarga musulmonlarga emas, balki mahalliy hindlardan ham tayinlanadigan bo'ldi. Akbarning vorisi Jahongir o'z nomi bilan o'yib yozilgan tanga pul zarb qildirdi. U zindondagi ko'p maxbuslarni ozod qildirdi, "tamg'a", "mirbahri", soliqlarini bekor qildirdi. Musallas va giyohvandlik moddalarini

tayyorlash va ular bilan savdo qilish taqiqlandi. Uning vorisi Shoh Jahon Agrada dunyoga mashhur Toj Mahal maqbarasini qurdirdi. Manbalarda yozilishicha, bu bino 12 yilda qurilgan, uning qurilishida 50 lak rupiy mablag' sarflangan. Shoh Jahon Dehlida Qizil Qal'a, Jome' masjidi, Agradagi Moti masjidi, Devoni A'zam, Devoni Xos, Toj Mahal, Shish Mahal singari inshootlar qurdirgan. Avrangzeb esa taqvodor hukmdor bo'lganligidan 80 yaqin kichik, har xil soliqlarni bekor qildi, "jizya" solig'ini qayta tikladi. Musulmon dinida bo'lmaganlarni ma'muriyat idoralaridan olib tashladi.

Davlat tarixini o'rganishga oid tarixiy manbalar quyidagilardan iborat: Boburning "Boburnoma", Gulbadanbegimning "Humoyunnoma", Mirzo Muhammad Haydarning "Tarixiy Rashidiy", Xondamirning "Habib us-siyar", Humoyunning buyrug'i bilan Xondamir tomonidan yozilgan "Qonuni Humoyun", Akbarning buyrug'i bilan yozilgan Javhar Oftobachining "Taziqat ul-vaqeot", Abulfay Allomiyning "Akbarнома", Xasan Alixonning "Tavfiri davlati Shershohi", Jahongir davrida yozilgan Ahmad Yodgor qalamiga mansub "Tarixi Shohi", shu davrda yozilgan Abdulloxning "Tarixi Dovudiy", Xo'ja Nizomiddin Ahmadning "Taboqoti Akbariy", Shoh Jahon davri tarixiga oid Amin Kazvinning "Podshonoma", Avrangzeb va undan keyingi davrlar tarixi haqida Muhammad Soqi Mustaiqxonning "Maasiri Olamgiri" asarlari shular jumlasidandir.

Davlatda ishlab chiqaruvchi xo'jalik, shaharlarda hunarmandchilikning keng tarmoqlari shakllangan. Ularga kulolchilik, zargarlik, naqqoshlik, etikdo'zlik, temirchilik, qurolsozlik, to'quvchilik, tikuvchilik, qog'oz ishlab chiqarish, qandolatchilik va boshqalar taraqqiy etdi. Manbalarda gazlamalarning yuzga yaqin nomi keltirilganligi to'quvchilik yuksalganligidan dalolat beradi. Qishloq xo'jaligida asosan dehqonchilik va chorvachilik muhim ahamiyat kasb etgan. Dehqonchilikda arpa, bug'doy, sholi va boshqa dukkakli ekinlar, poliz mahsulotlari yetishtirilgan. Bobur davrida bog'dorchilikka katta e'tibor qaratilgan.

Boburiylar imperiyasining o'ziga xos tomoni shundaki, XX asrning 90-yillariga qadar "Buyuk mo'g'ullar imperiyasi" deb ta'riflanib kelindi. Nihoyat Bobur tavalludining 510 yilligi munosabati bilan olib borgan tadqiqotlar hamda mustaqil O'zbekistonda tarixni haqqoniy yaratishga bo'lgan e'tibor tufayli bu davlat o'z nomi bilan "Boburiylar davlati" deb atala boshlandi. Bu imperiya 332 yil hukm surdi va u Hindiston tarixidagi boshqa davlatlardan ko'ra markazlashgan hamda yirik imperiya edi. Ushbu davlatning hududi Shoh Jahon davrida bu huddudda ilgari mavjud

bolgan Guptalar imperiyasi, Mauriya davlati, Dehli sultonligi hududlaridan ancha katta bo'ldi.

Boburiylar davlati Hindiston sivilizatsiyasi tarixida alohida ahamiyatga ega bo'lgan davlatdir. Boburiylar davrida Hindiston boshqa Sharq davlatlari bilan savdo-madaniy aloqalarini yo'lga qo'ydi. Islom dini, yozuvi, an'analari Hindistonning markaziy hududlarida ham keng tarqaldi. Boburiy hukmdorlar Hindistondagi shaharsozlikka ham alohida ahamiyat bergan. Ular tomonidan qurilgan Humoyun va Toj Mahal maqbaralari butun dunyoga mashhurdir. Ular fors-hind, Movarounnahr an'alarining uyg'unligi asosida bunyod etilgan. Shu va shu kabi me'morchilik namunalari bugungi kunda ham o'z qiymati va e'tiboriga molikligi bilan dunyo sayyohlari, olimlari nazarida bo'lib kelmoqda.

Ahamoniylar davlati

Ahamoniylar davlati mil.avv 558-330-yillar (Mil.avv VI asrdan mil.avv IV asrgacha) oralig'ida mavjud bo'lgan. Ahamoniylar davlatining chegaralari g'arbda Bolqon yarim oroligacha, janubiy-g'arbda Misrning Markaziy hududlarigacha, janubda Fors ko'rfazigacha, sharqda Hind daryosi bo'ylarigacha, shimolda Qora dengiz bo'yi, Markaziy Kavkaz, Orol dengizi va hozirgi Janubiy Qozog'iston yerlarigacha borgan edi. Bu davlatga Erondan tashqari, Kichik Osiyo, Yaqin Sharq, Misr, O'rta Osiyo hududlari kirgan (Doro I davridagi chegarasi).

Ahamoniylar davlatining asoschisi Kir II hisoblanadi. Mamlakatning poytaxti hozirgi Eronning janubida, Sherozdan 50 km uzoqlikda joylashgan Persopol shahri edi. Persopol (qadimgi eroncha Parsa) ahamoniylar davri madaniyati va san'atining eng ajoyib yodgorligidir. U eramizdan avvalgi, taxminan 520-yildan boshlab to 450-yilgacha, jami 70 yil davomida qurilgan.

Fors davlatining asoschisi Kir II boshqa qo'shni qabilalarni ham birlashtirib, Midiya zulmiga qarshi chiqadi va mil.avv 559-yilda Midiya davlatini bosib olib birinchi imperiyaga asos soladi. Mazkur davlatdagi sulola ahamon oilasi urug'idan bo'lib, davlat ahamoniylar sulolasi tomonidan boshqarilgan.

Ahamoniylar davlatida 13 ta shoh hukmronlik qilgan. Bular: Kir II (558-530), Kambiz (530-522), Doro I (522-486), Kserks (486-465), Artakserks (465-424), Kserks II (424), Sekudian (424-423), Doro II (423-404), Artakserks II (404-358), Artakserks III (358-338), Arses (338-336), Doro III (336-330)lardir.

Manbalarda ahamoniy shohlarning faqatgina eng buyuklarining shaxsiy fazilatlarini haqida qayd etilgan. Kir II

diplomat, mohir davlat arbobi bo'lishi bilan birga, unda makkorlik, ayyorlik (qo'shni davlatlarga nisbatan shafqatsiz choralar ko'rgani bunga misol) uning fazilatlaridan edi. Uning avlodlaridan biri Doro I ham mohir diplomat, buyuk davlat arbobi va bobosi kabi ayyor shohlardan bo'lgan. Doro I vorisi Kserks esa harbiy san'at ustasi bo'lganligi bilan ahamoniy shohlaridan ajralib turadi.

Mamlakatning ijtimoiy ahvoli haqida to'xtaladigan bo'lsak, mil.avv VI asr oxiridan bu davlatda yashagan xalqlar hayotida muhim ijtimoiy o'zgarishlar sodir bo'ldi. Urug' jamoalari orasida tabaqalanish boshlandi: yangi paydo bo'lgan urug' aslzodalari serunum yerlarni egallab oladilar, qo'l mehnati hamda erkin jamoa a'zolari zulm qilinish yo'li bilan boyib bordilar. Shu tariqa jamiyatda tabaqalanish kuchaydi. Bu sulola vakillari qo'shni qabilalarni o'ziga qaram qilib, aholisini qul qilib sotishni avj oldiradi. Quldorlikning asosiy manbai urush bo'lib qoladi. Mamlakatni Doro I 20 ta satrapliklarga bo'lgan bo'lib, imperiyada har xil xalqlar istiqomat qilgan. Bular orasida kaspiylar, forslar, baqtiriyaliklar, so'g'diylar va boshqa xalqlar yashab kelganlar. Har bir xalqning o'ziga xos tomoni, o'ziga xos yashash tarzi va urf-odati bo'lgan.

Mamlakatning iqtisodiy hayotida shu narsa ko'zga tashlanadiki, o'sha 20 ta satrapliklarning har qaysi talant o'lchov birligida davlatga soliq to'lagan. Doro I davrida soliq miqdori odatda, kumush talantda belgilangan. Bir talant 34 *g* oltinga teng edi. Satrapliklardan soliq olishning yagona tizimi ishlab chiqildi. O'rta Osiyo 3 ta satraplikka bo'lingan. Baqtriya va Marg'iyona 12-satraplikni tashkil etib, shoh xazinasiga 360 talant miqdorida soliq to'lagan. Parfiya, Xorazm, Sug'd va Areya birgalikda 16-satraplikni tashkil etgan va shoh xazinasiga 300 talant miqdorida soliq to'lagan. Saklar va kaspiylar esa 15-satraplikni tashkil etib, shoh xazinasiga 250 talant miqdorida soliq to'lagan. Bundan tashqari, soliq hunarmandlar hunarmandchilik buyumlari bilan, chorvadorlar chorva mahsulotlari bilan, dehqonlar hosilni natural tarzda to'langani manbalarda qayd etilgan.

Imperiyaning davlat dini zardushtiylik bo'lgan. Markaziy va sharqiy qismida zardushtiylik, g'arbiy qismida esa yunon xudolariga sig'inishgan, sharqida hinduilik va buddaviylik dini ham mavjud bo'lgan.

Mamlakat cheklanmagan monarxiya shaklida bo'lib, shoh cheklanmagan huquqlarga ega bo'lgan. Mamlakatni "shahanshoh" unvoniga ega bo'lgan shohlar boshqargan. Mamlakat satrapliklarga, ya'ni viloyatlarga bo'lingan. Satraplik tepasida hokim - satrap turgan. U cheklanmagan hokimlikka ega bo'lib, uning qo'lida harbiy va fuqarolik hokimiyati jamlangan. Satrap o'z viloyati doirasida sudyalik va xalqdan har xil soliqlarni undirib olish, o'z nomidan

kumush va mis tangalar zarb etish huquqiga ega edi. Odatda satraplik tepasida faqat ahamoniylar oilasiga mansub forslar turgan. Satraplar faoliyatini doimo nazorat etib turish uchun maxsus amaldor-ayg'oqchilar – noib tayinlangan.

Saroyda ilm-u fan muhiti yaratilgan, Ktesiy va Ksenofon singari tarixchilar bo'lgan. Suza va Persopol shaharlarida naqshli Doro I va Kserksning 100 ustunli naqshli saroyidagi bezaklar davlatning moddiy madaniyat yuksalganidan dalolat beradi. Bunda afsonaviy qushlar hamda har xil hayvonlar, podsho va amaldorlarning qabul qilish marosimlari bo'rtma rasmlarda tasvirlanishi buning isbotidir.

Doro I ning Behustun bitiklarida quyidagi tarixiy shaxslar haqida ma'lumot uchraydi. Mil.avv 523-522-yillari ahamoniylar saltanatini larzaga keltirgan Gaumata (522-yil sentabrda vafot etgan), Marg'iyonada mil.avv 522-yil qo'zg'olon ko'targan Frada (bu qo'zg'olonni bostirgan Baqtriya satrapi, fors Dodarshish), hozirgi Janubiy Qozog'iston va Shimoliy O'zbekiston hududlarida yashagan saklar yo'l boshchisi Skunxalar haqida ma'lumot uchraydi.

Ahamoniylar davlati Sharq va G'arb bilan diplomatik aloqalar yo'lga qo'yilgan. Masalan, Kir II va massagetlar malikasi To'maris o'rtasida og'zaki shaklda, ya'ni elchi orqali diplomatiya olib borilgan. Og'zaki deyilishiga sabab, u paytda hali massagetlarda yozuv bo'magan. Kir II To'marisdan unga turmushga chiqishini so'raydi, lekin massagetlar malikasi bunga rozi bo'lmaydi. Bundan ko'zlangan maqsad To'maris emas, balki massagetlar yeri edi. Ahamoniylar yunon shahar-davlatlari bilan ham diplomatik aloqalar olib borgan. Xususan, fors elchilari Afina va Spartadan yer-suv talab qiladilar. Shunda afinaliklar fors elchilarini qoyadan itarib yuboradi, spartaliklar esa fors elchilarini chuqur quduqqa tashlab: "Keraglicha yer-suvni shu yerdan topasizlar", deb aytgan.

Davlatning harbiy holati juda qudratli edi. Har bir satraplik yurish paytida ancha qo'shin yetkazib berar edi. Xususan Marafon jangida yosh baqtriyalik jangchi haqida ma'lumotlar uchraydi. Bunda tashqari, Salamin jangida qo'shin markazida sak qabilalari alohida jasorat ko'rsatganliklari Esxilning "Forslar tragediyasi"da yozib qoldirilgan. Bundan bilishimiz mumkinki, qo'shin bosib olingan barcha satrapliklardan yig'ilgan. Bundan tashqari, shahanshohning o'ziga tegishli bo'lgan maxsus gvardiyasi ham bo'lgan. Gerodotning ta'riflashicha, fors qo'shini tarkibidagi baqtriyaliklar kamon va nayza bilan, sak qabilalari esa xanjar va jangovor oyboltalar bilan qurollangani, sug'diylar va xorazmlilar esa baqtriyaliklar kabi qurollangani ko'rsatilgan. Doro I davrida mamlakatda 300 mingga yaqin qo'shin, otliq va tuyakashlardan iborat bolib, uning tarkibida fillar ham bo'lgan. Mamlakatda harbiy

flot mavjud bo'lgan. Kserks davrida qo'shin soni ko'pligidan uni hisobga oluvchilar doim adashib ketganligi manbalarda yozilgan.

Hukmdorlarning amalga oshirgan islohotlari quyidagilardir: Doro I oltin "dariq" tanga birligini ishlab chiqdi. Bir dariq 8,4 g oltinga, 20 kumush tangaga, bir tanga 5,6 g kumushga teng edi. Oltin dariqni faqat shahanshoh, kumush tangani esa viloyat hokimlari ham zabt etishi mumkin edi. Doro I mamlakatda "doroiiy" tangalarini zarb ettirdi. U mamlakatda harbiy islohotlar ham olib bordi, xususan qo'shin tarkibiga fillarni olib kirdi. Podsho Kserks davrida diniy islohot o'tkazilib, Ahuramazda barcha xudolarning oliy xudosi hisoblanadigan bo'ldi.

Ahamoniylar davlati haqida ma'lumot beruvchi manbalarning eng ishonarlisi - davlat hukmdorlarining tosh bitiklaridir. Persopol yaqinidagi Husaynkuh qoyalarida Ahamoniylardan Doro I, Kserks I, Artakserks I va Doro II larning maqbaralari hamda ularga kiraverishda o'yib yozilgan bitiklar bor. Mazkur yodgorlik sasoniy sarkardasi Rustam nomi bilan ham bog'liq va tarixda ko'pincha Naqshi Rustam deb ataladi. Shimoliy Eronda, Kirmonshoh shahri yaqinida daryo bo'ylab o'tgan karvon yo'li yoqasida Zagros nomli tik qoyaga, taxminan 100-105 metr balandlikda Doro I farmoni bilan yozilgan Behustun bitiklari alohida ahamiyatga ega. Bu yozuvlar uzunligi 22 m, umumiy balandligi 7,8 m bo'lgan. Bu g'alaba, shon-shuhrat yodgorligi bo'lib, qadimiy fors, elam va babil tillarida yozilgan. Bundan tashqari, Gerodotning "Tarix" asari, Diodorning "Tarixiy kutubxona", Ktesiyning "Tarixiy yilnomalar", Pompey Trogning "Filipp tarixi", Firdavsiyning "Shohnoma" asarlari orqali bu haqdagi ma'lumotlarga ega bo'lamiz.

Davlatda hunarmandchilik, dehqonchilik, chorvachilik, yilqichilik, kemasozlik rivojlangan edi. Dehqonchilikda donli ekinlar ishlab chiqarilgan. Yilqichilikdan teri, go'sht olingan. Kemasozlikda esa harbiy kemalar va qayiqalar ishlab chiqilgan. Osiyoda Yevropada bo'lgani singari qulchilik klassik darajaga ko'tarilmagan bo'lsa ham, ahamoniylar davlatida qullar soni ko'payishi natijasida ishlab chiqarish munosabatlariga qullar keng jalb qilina boshlandi.

Ahamoniylar davlatining o'ziga xos tomoni, u dunyodagi 1-chi imeriyadir. Uning hududi uchta qit'ada tashkil topgan. Davlatdagi aholi ko'p millatli ekanligi bilan boshqa imperiyalardan farq qiladi.

Ahamoniylar davlati insoniyat sivilizatsiyasiga qo'shgan hissasi to'g'risida to'xtaladigan bo'lsak, davlatda Behustun yozuvlari, Shoh yo'li mavjudligidadir. Behustun yozuvlari qadimgi tarixni o'rganishga oid muhim manba hisoblanadi. Shoh yo'li orqali Sharq va G'arb mamlakatlarining madaniy aloqalari rivojlandi. Bu yo'l Buyuk ipak yo'li rivojlanishi uchun asos bo'ldi.

PREZIDENT ASARI HAQIDA YOZISH UCHUN NAMUNA

Prezident Islom Karimov asari (ma'ruzasi): "Asosiy maqsad - iqtisodiy yuksalishga erishishdir".

Prezidentimiz Islom Karimovning "Asosiy maqsad - iqtisodiy yuksalishga erishishdir" nomli nutqi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining majlisida 1997-yil 29-iyulda so'zlangan. Ma'ruzaning asosiy mazmuni inson manfaatlari va iqtisodiy islohotlarni chiqurlashtirish bo'lib, unda inson manfaatlarini amalga oshirish uchun zarur sharoit yaratmasdan, bu manfaatlarni faol bunyodkor kuch sifatida e'tirof etmasdan turib yangilanish va taraqqiyot yo'lidan to'g'ri va izchil harakat qilib bo'lmasligiga e'tibor qaratadi. Shaxsning ijtimoiy, iqtisodiy manfaatlarini ta'minlash, oilalarning, har bir alohida kishining turmush sharoiti va farovonligini yaxshilashga qaratilgan chora-tadbirlarni amalga oshirishni nazarda tutadi. Ma'ruzaning bosh g'oyasi - islohotlarning maqsadi va amalga oshirilishini yanada chuqurroq,

tanqidiy nazar bilan tahlil etish, islohotlarda eng ma'qul yo'llarni qidirish, xato qilmaslikka chaqiradi. Bu yo'lda amalga oshirilayotgan ishlar haqida to'xtalib, korxonalarni iqtisodiy sog'lomlashtirish va sanatsiyalash dasturi ishlab chiqilganligi va aniq jadvallar tuzilayotganligini aytib, import tuzilmasiga 47%dan ortiq mablag' mashina va jihozlarni, 14,5% mablag' kimyo mahsulotlari plastmassasi va ulardan ishlangan mahsulotlarni xarid qilishgasarflanganligi aytib o'tiladi. Nodavlat sektorida band kishilar ulushi 47%ni tashkil etishi, shuningdek, ishbilarmonlikdan tushgan daromad ulush aholining barcha daromadlarining 36%ni, shaxsiy xo'jalikdan tushgan daromad 15%, yakka tartibdagi mehnat faoliyatidan tushgan daromad 7%dan ortiqroqligini ta'kidlab o'tadi. Nutqda barcha sarmoyalarning 61%dan ortig'i ishlab chiqarish sohasini rivojlantirishga sarflanayotganligi aytiladi. Makroiqtisodiyotda barqarorlikni vujudga keltirish sohasida qo'llanilgan chora-tadbirlar inflyatsiya darajasini 1996-yil dekabridagi 13%dan, 1997-yil may oyida 2,9%ga, iyun oyida esa hatto minus darajasida 3,1%ga qadar keskin kamaytirish imkonini berganligini aytib o'tadi. Vazifa qilib dasturiy chora-tadbirlarni amalga oshirishda to'sqinlik qilayotgan mavjud xato-kamchiliklarni bartaraf etish, mamlakatimizda inson huquq va erkinliklarini muhofaza qilishning huquqiy va intitutsional asoslarini shakllantirishni ko'rsatadi. Ma'ruzada jamiyatning siyosiy sohasiga ham alohida e'tibor qaratiladi. Bu borada 1997-yil "Inson huquqlari bo'yicha Oliy Majlis vakili to'g'risida" gi qonunning qabul qilinganligi, Inson huquqlari bo'yicha milliy markaz tashkil etilganligini, Oliy Majlis qoshida amaldagi qonunlar monitoringi instituti faoliyat ko'rsatayotganligini aytib o'tadi. Shuningdek, "O'zbekistonda Ombutsman instituti tajriba va muammolar" mavzuidagi davra suhbatlari xalqaro miqyosda qiziqish uyg'otganligi, o'quv dasturlariga inson huquqlari bo'yicha maxsus kurslar kiritilganligi ta'kidlab o'tiladi.

Jamiyatdagi ijtimoiy sohani rivojlantirishga byudjetning umumiy xarajatlarining qariy 45% sarflanganligini, onalik va bolalikni muhofaza qilish, kam ta'minlangan oilalarga 10,1 mlrd. so'mdan ortiq nafaqa berilganligi, qishloq joylarda ijtimoiy sohani rivojlantirishga alohida e'tibor ko'rsatilayotganligi ta'kidlab o'tiladi. Tuyamo'yin - Urganch, Damxo'ja, Zarafshon - Jizzax kabi hududlararo suv tarmoqlari qurilishini tezlashtirish, iqtisodiyotda tub tarkibiy yangilanishlarni amalga oshirishni ta'kidlaydi. Ma'naviy sohada iyun oyida YUNESKOning Parijdagi qarorgohida qadimiy shaharlarimiz Buxoro va Xivaning 2500 yilligi o'tkazilganligi, Toshkent xalqaro kinofestivali o'tkazilganligi muhim voqea bo'lganligi aytib o'tiladi.

Ma'ruzaning jamiyatdagi iqtisodiy ahamiyati, mamlakatimiz iqtisodiy hayotini rivojlantirishning mustaqillik yillarida amalga oshirilgan ishlar sarhisobiga bag'ishlanadi. Unda navbatdagi strategik maqsadlar belgilab berilgan. Islohotlardan maqsad inson, uning erki, unga farovon turmush tarzini yaratish eng muhim omil ekanligi qayta-qayta uqtiriladi, bu borada amalga oshirilayotgan ishlarning samarasi ham shu nuqtai nazardan baholanadi. Iqtisodiy islohotlarning yangi bosqichida yo'l qo'yilishi mumkin bo'lgan kamchiliklarning oldini olishga e'tibor qaratilib, o'tgan yillarda erishilgan yutuqlar, yo'l qo'yilgan kamchiliklarning oldini olgan holda 1997-yil uchun iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy jihatdan mamlakatni rivojlantirish chora-tadbirlari dasturi ishlab chiqildi va bu borada mazkur ma'ruza Vazirlar Mahkamasi va hokimiyatning boshqa yuqori, quyi tashkilotlari, sud, ijro hokimiyati hamda ommaviy axborot vositalari uchun dasturul amal bo'lib xizmat qildi. Ma'ruzada e'tibor qaratilgan jihatlar – ommaviy axborot vositalari, Oliy o'quv yurtlari va o'rta maxsus ta'limda, Oliy Majlis vakillari, hokimiyat organlari tomonidan chuqur o'rganildi. Davlat taraqqiyotida ichki va tashqi siyosat, iqtisodiy islohotlarning tadrijiy taraqqiyotida muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

Ma'ruzaning hayotiyligini jamiyatimizni tubdan qayta qurish va yangilashda inson omiliga ulkan ahamiyat berilib, 1997-yil "Inson manfaatlari yili" deb e'lon qilinganligida ko'rish mumkin. Shunday tarixiy sharoitda mustaqil vatanimiz o'z oldiga qo'ygan maqsadga erishish yo'lida zarur huquqiy va moddiy asoslarni barpo etish uchun ma'ruzada e'tibor qaratilishi lozim deyilgan jihatlar asosida chora-tadbirlar rejasi ishlab chiqildi. Iqtisodiy jarayonlarning taraqqiyoti bugungi kunda "Taraqqiyotning o'zbek modeli" deb jahon hamjamiyati tomonidan tan olinayotgan O'zbekistonning bugungi iqtisodiy yutuqlariga mazkur asar muhim ahamiyat kash etganligi kun sayin o'z isbotini topmoqda.

9-11 sinf (Akademik litsey va kasb-hunar kollejlarining 2-3 kurslari) olimpiadaning birinchi (maktab yoki o'rta maxsus bilim yurti), ikkinchi (tuman) bosqichida jahon va O'zbekiston tarixidan tuzilgan 40 ta (28 ta javobi tanlanadigan, 12 ta javobi yoziladigan) test topshiriqlarini bajaradilar. Har bir to'g'ri javob uchun 1,25 balldan qo'yiladi (maksimal 50 ball). Test topshiriqlarini bajarish uchun 80 daqiqa vaqt beriladi.

Javobi yoziladigan testning javobi tanlanadigan testga qaraganda darajasi bir oz pastroq bo'lsa-da, bu testlarning javobi aniq bir tarixiy sana, shaxs nomi, joy nomi yoki tarixiy atamani ifodalashi lozim.

MASHQ QILISH UCHUN TEST TOPSHIRIQLARI

9-sinflar uchun test

1. Xammurapi qonunlari nima sababdan o'zigacha yaratilgan barcha qonunlardan ustunlik qiladi?

A) qonunlar o'ta shavqatsiz bo'lganligi uchun

B) qonunlar hajmi jihatidan hayotning har xil tomonlarini qamrab olganligi uchun

C) qonunlarni hukmdorning bir o'zi tuzmasdan, aholining barcha qatlamlari ishtirokida to'plaganligi uchun

D) qonunlarda moddalarning nihoyatda ko'p bo'lganligi uchun

2. Qadimgi Sharqning quyidagi davlatlari va ularning poytaxti bilan to'g'ri ko'rsatilgan javobni aniqlang.

1) Ossuriya; 2) Elam; 3) Xett; 4) Urartu; 5) Mauriya

a) Suza; b) Nineviya; c) Tushpa; d) Xattusa; e) Pataliputra

A) 1-b, 2-a, 3-d, 4-c, 5-e

B) 1-e, 2-a, 3-d, 4-b, 5-c

C) 1-b, 2-a, 3-c, 4-e, 5-d

D) 1-b, 2-a, 3-d, 4-e, 5-c

3. Qadimgi dunyoning suv yoki suv manbaasiga oid xudolari keltirilgan javobni aniqlang.

1) Ea; 2) Geya; 3) Xapi; 4) Indra; 5) Poseydon; 6) Shamash; 7)

Neptun; 8) Artimeda; 9) Anaxita; 10) Venera.

A) 1, 3, 5, 7, 9 B) 1, 5, 7, 8, 9, 10 C) 3, 5, 6, 7, 9

D) 3, 5, 6, 7, 8, 10

4. Qadimgi Rimni larzaga solgan qo'zg'olon boshlig'i Spartak nima sababdan qul qilinib, gladiatorlik maktabiga sotib yuboriladi?

- A) u rimliklarning dushmani – frakiyalik yunon bo'lganligi tufayli
 B) Rim armiyasida xizmat qilishdan bosh tortganligi uchun
 C) Rimning maxfiy sirlarini yunon koloniyalariga sotganligi uchun
 D) gladiatorlar jangidan bosh tortganligi uchun
5. Qang' davlatiga kimlar asos solgan?
 A) dovonliklar B) yuechjilar C) saklar
 D) so'g'dlar
6. Qo'lida burgut qo'ndirgan tojdor hukmdor haykali qaysi manzilgohdan topilgan?
 A) Varaxsha B) Bolaliktepa C) Anqaqal'a
 D) Tuproqqal'a
7. Xuroson amirining xalifaga qarshi isyonida qatnashgan va keyinchalik o'zi qo'zg'olon boshlig'i bo'lgan tarixiy shaxsni aniqlang.
 A) Rofe ibn Lays B) Divashtich C) Abu Muslim
 D) Muqanna
8. O'rta Osiyoda bunyod etilgan ilk madrasa qanday nomlangan?
 A) Fiqhlar madrasasi
 B) Farjak madrasasi
 C) Poykand madrasasi
 D) Kovushduzlar madrasasi
9. Quyidagi qaysi hukmdor turkiy, fors, arab, pahlaviy tillarini bilgan va she'rlar yozgan?
 A) Ismoil Somoniy
 B) Mas'ud G'aznaviy
 C) Muhammad Takash
 D) Mahmud G'aznaviy
10. Eron shohi Xusrav I tonomidan Yaman nechanchi yilda ishg'ol qilinadi?
 A) 561-yil B) 570-yil C) 651-yil
 D) 583-yil
11. Jakeriya qo'zg'olonining shiori nima bo'lgan?
 A) yo vatan, yo sharofatli o'lim
 B) qirq yil qul bo'lib yashagandan ko'ra, bir kun ozod bo'lgan yaxshi
 C) barcha zodagonlarni bitta qo'ymay qirib tashlash
 D) qullikni tomiri bilan yulib tashlash
12. Ma'lumki, Mo'g'ullar xoni huzuriga kirish istagidagi barcha kishilarning o'zlarigina emas, ularning sovg'a-in'omlari ham turli duo, yovuzliklardan "tozalanishi" lozim edi. Bunga nima orqali erishilgan?
 A) elchilar hovuzda ikki marta cho'miltirilgan
 B) shomon ruhoniylarining duosi va olov atrofidan aylanish

C) shomonlarning qattiq nazoratida ikki katta gulxan orasidan o'tish orqali

D) elchilar boshdan-oyoq yangi kiyimlar kiygan va sovg'a-salomlar duo orqali "tozalangan"

13. Qaysi omil Xitoyga 1406-yili Vyetnamni, keyinchalik Mo'g'ulistonni istilo qilishiga yo'l ochadi?

A) Xitoyning birlashuvi

B) Amir Temurning qo'qqisidan vafot etishi

C) Mo'g'uliston va Vyetnamning zaiflashuvi

D) Xitoyning Hindiston bilan harbiy ittifoqqa kelishi

14. Quyida keltirilgan hukmdorlarni tug'ilgan yili bilan to'g'ri joylashtiring.

1	Chingizxon	A	1394-yil
2	Amir Temur	B	1483-yil
3	Mirzo Ulug'bek	C	1451-yil
4	Shayboniyxon	D	1336-yil
5	Bobur	E	1155-yil

A) 1-D, 2-A, 3-E, 4-C, 5-B

B) 1-C, 2-D, 3-A, 4-B, 5-E

C) 1-A, 2-B, 3-C, 4-D, 5-E

D) 1-E, 2-D, 3-A, 4-C, 5-B

15. 1504-yil sentabr oyida ...

A) Bobur Kobulga borib hokimiyatni egalladi

B) Shayboniyxon Farg'onani egalladi

C) Shayboniyxon Shohruxiyani egalladi

D) Shayboniyxon Urganchni egalladi

16. Shayboniyzodalarning Movarounnahr uchun kurashida Usmoniylar kimga yordam uchun harbiy kuch jo'natgan edi?

A) Abdullaxon II ga

B) Abdulmo'minga

C) Ko'chkinchixonga

D) Navro'z Ahmadga

17. Nima sababdan Sulton Muhammad Xorazmga kelgan Chingizxon elchisini o'ldirishni va u bilan birga kelgan ikkita mulozimning soqol-mo'ylovlarini qirib, qaytarib yuborishni buyurgan?

A) Chingizxonning Sulton Muhammadni G'arbning sohibqironi, o'zini esa Sharqning podshosi deb hisoblagani uchun

B) Chingizxon Sulton Muhammadni qudratli podshoh sifatida bilib, uni o'zining eng ardoqli o'g'illari qatorida ko'rishini bildirgani uchun

C) Chingizxon Sulton Muhammaddan karvonni talagan O'tror hokimini tuttirib, uning ixtiyoriga jo'natishni talab qilgani uchun

D) Chingizxonning musulmon savdogarlaridan o'z manfaatlari yo'lida foydalangani uchun

18. Ma'lumki, universitet shahar ma'muriyati bilan kelishmay qolib, boshqa shaharga ko'chib ketga, ma'muriyat ularni uzr so'rab chaqirib olgan. Bunga sabab nima edi?

A) ilm ahlining ixtirolari shahar hokimiyati uchun muhim bo'lgan

B) universitet to'laydigan soliq shahar xazinasiga katta foyda keltirgan

C) o'z universitetiga ega bo'lish har bir shahar uchun sharaf bo'lgan

D) ularning ichida hukumat boshliqlarining farzandlari bo'lgan

19. O'zini "butun mamlakatning onasi" deb e'lon qilgan hukmdorni aniqlang.

A) Yelizaveta I B) Turkon xotun C) Sisi

D) Yekaterina II

20. Eron shohi Nodirshoh nima maqsadda eronlik jangchilarni oilalari bilan Kobulga ko'chirgan edi?

A) Eronda aholining ko'payishi

B) Afg'onistonning ko'pchilik aholisi qirilib ketganligi

C) O'rta Osiyoga yirishga tayanch vosita bo'lish uchun

D) Afg'onistonni itoatda saqlab turish uchun

21. XIX asrning oxirlariga kelib qaysi Afrika davlatlari o'z mustaqilliklarini saqlab qolgan edi?

A) Transvaal, Oranj

B) Gana, Mali, Misr

C) Tunis, Marokash

D) Efiopiya, Liberiya

22. Shotlandiyalik dengizchi A. Selkrikning hayoti, sarguzashtlari haqida qaysi yozuvchi asar yozgan edi?

A) J. Svift B) F. Shillir C) P. Bomarshe

D) Daniel Defo

23. Yaponiya hukumati quyidagi qaysi masalaga chet davlatlarining Yaponiya ichki ishlariga aralashuvi xavfidan himoya qiluvchi asosiy omil deb qaradi?

A) Yaponiya xalqining imperator atrofida jipslashuvi

B) zamonaviy armiya va flotga ega bo'lish

C) ishlab chiqarishni industrilashtirish

D) Yaponiyani chet elliklar uchun yopib qo'yish

24. Xiva xoni Muhammad Rahimxon II ning Xorazm maqomlarini asrash haqidagi farmoni nechanchi yilda e'lon qilingan edi?

A) 1878-yil B) 1869-yil C) 1898-yil

D) 1882-yil

25. Mirxondning "Ravzat us-safo" asarini o'zbek tiliga tarjima qilgan allomalarni aniqlang.

A) Fazliy va Ahmad Donish

- B) Munis va Ogahiy
- C) Amiriy va Fazliy
- D) Munis va Bayoniy

26. XIX asrga oid Tillashayx masjidi qaysi shaharda bunyod etilgan edi?

- A) Qo'qon B) Buxoro C) Xiva
- D) Toshkent

27. Irredentizm - bu...

- A) irqiy shovinizm va burjua millatchiligining yahudiylar va boshqa millatlarga qarshi qaratilgan reaksion harakat
- B) ajralib chiqishga intilish
- C) jamiyatning ijtimoiy, siyosiy va madaniy hayotida cherkov va ruhoniylarning yetakchilik mavqeini ta'minlashga intiladigan diniy-siyosiy oqim
- D) Italiyaga qo'shni bo'lgan davlatlarda italyanlar qisman yashaydigan hududlarni qo'shib olishni tarqib qiluvchi millatchilik harakati

28. Kim tomonidan "uch K" (Keyptaun, Qohira, Kalkutta) temiryo'li qurish g'oyasi ilgari surilgan?

- A) Askvit B) Parnell C) Sesil Rods
- D) B. Dizraeli

29. 1868-yil tashkil qilingan Zarafshon okrugining markazi qaysi shahar bo'lgan?

Javob: _____

30. Qaysi sana O'zbekiston Respublikasida Matbuotchilar va ommaviy axborot vositalari xodimlari kuni sifatida nishonlanadi?

Javob: _____

31. XIX asr ikkinchi yarmida Toshkentning nechta darvozasi bo'lgan?

Javob: _____

32. XX asr boshlarida Xivada bunyod etilgan minora - bu ...

Javob: _____

33. Hozirgi O'zbek Milliy akademik drama teatriga kim asos solgan?

Javob: _____

34. Bismarkning katolik cherkovi ta'siriga qarshi qo'llagan tadbirlari "Kultur kampf" degan nom oldi. "Kultur kampf" so'zining ma'nosi nima?

Javob: _____

35. Qaysi davlat arbobi "temir kansler" laqabi bilan nom chiqargan?

Javob: _____

36. Shoh Ismoil va Shayboniyxon o'rtasidagi jang qaysi shahar yaqinida ro'y bergan edi?

Javob: _____

37. Qaysi rus elchisi Buxoroda 3,5 yil turgan edi?

Javob: _____

38. Ma'lumki, VII asrning o'rtalarida arablar Xurosonni bosib olib, o'z noiblarini tayinlaydilar. Bu viloyatni boshqaruvchi noib qaysi shaharda turgan?

Javob: _____

39. Qadimgi rimliklarning shohona koshonalari – uy-joylari qanday nomlangan?

Javob: _____

40. Arab xalifaligining Qurdoba amirligi hozirgi qaysi davlat hududida tashkil qilingan edi?

Javob: _____

**KHK va Akademik litsey bitiruvchilari hamda 11-sinf
o'quvchilari
uchun test topshirig'i**

1. Xitoydagi podsholiklar tartib bilan keltirilgan qatorni toping?

A) Shan, Chjou, Ko'p podsholiklar, Sin, Xan, Suy, Tan, U Day, Sun, Yuan, Min

B) Shan, Sin, Ko'p podsholiklar, Chjou, Xan, U Day, Suy, Sun, Min, Yuan, Tan

C) Shan, Chjou, Ko'p podsholiklar, Xan, Sin, Sun, Tan, U Day, Suy, Yuan, Min

D) Sin, Shan, Chjou, Xan, Ko'p podsholiklar, Suy, Tan, U Day, Sun, Yuan, Min

2. Xammurapi qonunlarini odamlar nima sababdan so'zsiz, og'ishmasdan bajarishlari talab etilar edi?

A) chunki u nomigagina podsho qarori bo'lmasdan, xudoning xohish-irodasi sifatida talqin etilgan

B) chunki u faqat hukmdorning shaxsiy ko'rsatmasi emas, balki xalqning talablari asosida tuzib chiqilgan edi

C) qonunlar mukammal tuzilgan bo'lib, hech qanday fikr-mulohazaga o'rin qoldirmagan

D) bu qonun o'zidan ilgari yaratilgan barcha qonunlarning faqat ijobiy tomonlarini o'zida aks ettirgan edi

3. Quyidagi allomalarning yashagan yillariga qarab ketma-ketlikda joylashtiring.

1) Gerodot; 2) Sim Syan; 3) Strabon; 4) Arrian; 5) Kvint Kursiy Ruf; 6) Polien.

A) 1, 6, 2, 3, 5, 4

B) 1, 2, 4, 3, 6, 5

C) 2, 1, 6, 3, 5, 4

D) 1, 2, 3, 6, 5, 4

4. Xorien – bu ...

A) yunon-makedon qo'shinlari bosqini davrida Hisor tog'idagi qal'alardan birining hukmdori

B) Doro I hukmronligi davrida saklarning forslarga qarshi kurashi haqida yozib qoldirgan tarixchi

C) Kir II ga qarshi kurashgan Marg'iyona sarkardasi

D) Aleksandr Makedonskiyning Maroqandada qoldirgan garnizoni qo'mondoni

5. O'rta asrlarda Hindistonda nufuzli zodagonlarga yerlar "grass" tarzida in'om qilinib, "grass" olgan kishiga qanday vazifa yuklangan?

A) yerni dehqonlarga bo'lib berishi kerak

B) harbiy xizmatga hamisha tayyor turishi kerak

C) yerni, albatta, ishlatishi shart

D) buddaviylik dinini qabul qilishi

6. 718-yilda Xitoyga sovg'a tariqasida dubulg'a yuborilishi natijasida ...

A) Xitoy qurolsozlari dubulg'adan nusxa olib, qo'shinni temir qalpoq bilan ta'minladi

B) Xitoy hukumati bilan tinchlik aloqalari yo'lga qo'yildi

C) O'rta Osiyo bozorlariga ipak mahsulotlarining kirib kelishiga zamin yaratildi

D) misdan to'qilgan Xitoy sovutlari O'rta Osiyoga keltirila boshlandi

7. Arab tarixchilari Ibn Xavqal va Istaxriylarning qayd etishicha ...

A) Toshkent arkining 2 ta, shahristonning 4 ta, ichki rabotning 7 ta, tashqi rabotning 10 ta darvozasi bo'lgan

B) Toshkent arkining 3 ta, shahristonning 2 ta, ichki rabotning 10 ta, tashqi rabotning 6 ta darvozasi bo'lgan

C) Toshkent arkining 10 ta, shahristonning 2 ta, ichki rabotning 3 ta, tashqi rabotning 7 ta darvozasi bo'lgan

D) Toshkent arkining 2 ta, shahristonning 3 ta, ichki rabotning 10 ta, tashqi rabotning 7 ta darvozasi bo'lgan

8. Birinchi marta mahalliy aholini islom diniga kiritish maqsadida masjidga kelib ibodat qiluvchular uchun ikki dirhamdan pul hadya etishni joriy qilgan xalifalik noibini aniqlang.

A) Ubaydulloh ibn Ziyod

B) Qutayba ibn Muslim

C) Nasr ibn Sayyor

D) Said Xaroshiy

9. Marafon jangidan 10 yil o'tgach – ...

1) Ahamoniylar davlatida Kserks hukmronligi boshlandi; 2) Plateya shahri yaqinida yunonlar tomonidan forslar qo'shini tor-mor keltirildi; 3) Fermopil jangi bolib o'tdi; 4) Marg'iyonada forslarga

qarshi qo'zg'olon boshlandi; 5) Sparta va Afina o'rtasidagi Peloponnes urushi boshlandi; 6) Kserks juda katta qo'shin bilan Yunonistonga bostirib kirdi; 7) yunonlar va forslar o'rtasida Salamin bo'g'ozida hal qiluvchi dengiz jangi bo'lib o'tdi; 8) Leonid boshchiligida "Uch yuz spartaliklar jasorati" sodir bo'ldi

A) 1, 5, 8 B) 3, 6, 7, 8 C) 2, 4, 6, 7 D) 2, 6, 8

10. Yunonlar Olimp tog'ida yashaydigan o'z xudolarini qanday xarakterda deb hisoblashgan?

A) qizg'anchiq va shafqatsiz, kunini bazmda o'tkazadi deb hisoblashgan

B) mehribon va oqko'ngil, insonlarni har qanday gunohi uchun ham kechiradi deb hisoblashgan

C) qo'rqinchli va bahaybat, kichik xatoni ham shafatsizlik bilan jazolaydi deb hisoblashgan

D) hiylakor va ayyor, shu bilan birga, rahmdil, insonlarga yordam beradi deb hisoblashgan

11. Ma'lumki, mil.avv. 337-yil Korinfda yunon shahar-davlatlari o'zaro tinchlik haqida shartnoma tuzishadi. Unga ko'ra, ular o'rtasidagi barcha ixtiloflarni hal etish vazifasi kimga yuklatilgan?

A) Makedoniya hukmdoriga

B) Yunon-shahar davlatlari kengashiga

C) Afina dengiz ittifoqiga

D) Filipp II ning o'ziga

12. Arablarga qarshi ko'tarilgan qaysi qo'zg'olon natijasida shahar va qal'alar ichida qurshovda qolgan arab istilochilari katta o'lpon va e'tiborli vakillarini qo'zg'olonchilarga garovga berish orqali jon saqlaydilar?

A) Muqanna qo'zg'oloni

B) 720-yilgi G'urak va Divashtich qo'zg'oloni

C) 750-yilgi Buxoro vohasi qo'zg'oloni

D) Rofe ibn Lays qo'zg'oloni

13. O'rta asrlarda mavjud bo'lgan mayorat udumining mohiyati nimadan iborat?

A) ruhoniylarning indulgensiya yozish bilan shug'ullanganligi

B) katolik cherkovi ruhoniylariga uylanishning taqiqlanishi

C) feodal merosining kichik o'g'ilga qoldirilishi

D) feodal merosining faqat katta o'g'ilga qoldirilishi

14. Quyidagi qo'zg'olon rahbarlaridan qaysi biri mag'lubiyat natijasida o'z joniga qasd qilgan?

A) Tantiya Topi B) Lakshmi Bay

C) Migel Idalgo D) Xun Syu syuan

15. Quyidagi qaysi sahna asari Fransiya qiroli Lyudovik XVI ga yoqmagan va u g'azab bilan "buni sahnada qo'yish uchun Bastiliyani vayron qilish kerak", degan edi?

- A) "Gulliverning sayohati"
 B) "Figaroning uylanishi"
 C) "Siveliya sartaroshi"
 D) "Insoniy komediya"
16. Shayboniyxonning O'rta Osiyo shaharlarini bosib olishdagi ketma-ketlikni ko'rsating?
 A) Shohruxiya, Farg'ona, Urganch, Hirot
 B) Samarqand, Urganch, Toshkent, Buxoro
 C) Farg'ona, Shohruxiya, Qunduz, Urganch
 D) Samarqand, Buxoro, Hirot, Farg'ona
17. Quyidagi qaysi omil qoraqalpoqlarni Eron shohi Nodirshoh hujumidan saqlab qolgan?
 A) qoraqalpoqlarning Kichik juz xonligi tarkibiga kirganligi
 B) qish mavsumining boshlanib qolishi va eronliklarning sahro yurishidan voz kechishi
 C) qoraqalpoqlarning Rossiya imperiyasi fuqaroligiga o'tganligi
 D) Eronda boshlangan qo'zg'olon va Nodirshohning o'z vataniga qaytib ketishi
18. Ma'lumki, 1804-yil marvliklar Dinnosirbek boshchiligida qo'zg'olon ko'targan edi. Qo'zg'olon rahbari Dinnosirbekning maqsadi nimadan iborat bo'lgan?
 A) Eron shohi yordamida Buxoro taxtini egallash
 B) markazi Marv bo'lgan amirlikdan mustaqil bo'lgan davlat tashkil qilish
 C) Xiva xoni Eltuzar yordamida oliy hokimiyatni egallab olish
 D) Amudaryo o'ng sohilidagi yerlarni bosib olish
19. XIX asr oxirlarida AQSH iqtisodiy hayotini nazorat qilib turgan "katta uchlik" oilalariga quyidagilardan qaysi biri kiradi.
 1) Rotshildlar; 2) Morgan; 3) Dyupon; 4) Karnegi; 5) Garriman; 6) Rokfeller.
 A) 1, 2, 4 B) 2, 4, 6 C) 1, 3, 5
 D) 3, 4, 6
20. 1871-yilda tuzilgan Germaniya Imperiyasiga 22 monarxiya va 3 erkin shahar kirgan. Ushbu shaharlar to'g'ri berilgan javobni ko'rsating?
 A) Veymar, Gamburg, Drezden
 B) Drezden, Lyubek, Myunxen
 C) Bremen, Gamburg, Lyubek
 D) Frankfurt, Berlin, Gamburg
21. O'zaro janjal va tortishuvlardan so'ng 1895-1896-yillarda quyidagi qaysi davlatlar Buyuk Markaziy Amerika Respublikasi bo'lib birlashdilar?
 A) Nikaragua, Kuba, Kosta-Rika
 B) Gonduras, Nikaragua, Salvador

- C) Panama, Kosta-Rika, Gonduras
 D) Gaiti, Gonduras, Salvador
22. Abdumalik to'ra nima sababdan afg'on hukmdoridan chor hukumatiga qarshi kurash uchun yordam ololmadi?
 A) Afg'on amiri Amir Muzaffar bilan nizo kelib chiqishini xohlamagan
 B) Sheralixon inglizlar bilan bo'lajak to'qnashuvda Rossiyadan yordan olishga umidvor edi
 C) Afg'on amiri Sheralixon bu paytda Eron bilan bo'lajak urushga tayyorgarlik ko'rayotgan edi
 D) Afg'on hukmdorining yordam berishga imkoniyati yetmas edi
23. Zirabuloq jangida mag'lubiyatga uchragan Buxoro amirligi Rossiyaga qancha miqdorda tovon to'lash majburiyatini oldi?
 A) 500 ming rubl
 B) 2,2 mln. rubl
 C) 600 ming rubl
 D) 1,5 mln. rubl
24. Xorazm an'anaviy teatrda ikki turkum tomoshalar bo'lib, ular ...
 A) oddiy xalq tasviri va saroy ahli tasviridan iborat bo'lgan
 B) qo'g'irchoq va kattalar teatrlaridan iborat bo'lgan
 C) kulguli va xatarli o'yinlardan iborat bo'lgan
 D) zamonaviy va qadimgi o'yinlardan iborat bo'lgan
25. O'zbekistonda 1934-yilda qanday voqea sodir bo'ldi?
 A) Katta Farg'ona kanali qurilishi yakunlandi
 B) qishloq xo'jaligini kollektivlashtirish yakunlandi
 C) Rassomlar uyushmasi tuzildi
 D) Yozuvchilar uyushmasi tuzildi
26. Turkiston Muxtoriyati hukumati a'zolarini ular egallagan lavozimlari bilan to'g'ri berilgan javobni toping.
 1) Muhammadjon Tinishboyev; 2) Hidoyatbek Yurg'uli Agayev; 3) Mustafo Cho'qayev; 4) Ubaydulla Xo'jayev
 a) Harbiy vazir; b) Tashqi ishlar vaziri; c) Ichki ishlar vaziri; d) Yer va suv boyliklari vaziri
 A) 1-c, 2-d, 3-b, 4-a
 B) 1-a, 2-d, 3-c, 4-b
 C) 1-d, 2-c, 3-b, 4-a
 D) 1-b, 2-d, 3-c, 4-a
27. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat va jamiyat qurilishi Akademiyasi qachon tashkil qilindi?
 A) 1993-yil sentabr B) 1994-yil dekabr
 C) 1995-yil sentabr D) 1996-yil dekabr
28. 1992-yilning 8-dekabrigacha Mustaqil O'zbekiston Respublikasining vaqtinchalik konstitutsiyasi vazifasini bajargan hujjatni aniqlang.

A) "O'zbekiston Respublikasining Davlat mustaqilligi asoslari to'g'risida"gi qonun

B) "O'zbekiston Respublikasining Davlat mustaqilligi asoslari to'g'risida Oliy Kengash bayonoti"

C) "O'zbekistonning mustaqillik deklaratsiyasi"

D) "O'zbekiston SSR Konstitutsiyasiga o'zgartirishlar va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi qonun

29. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 1996-yil oktabrdagi Farmoni bilan ...

A) Inson huquqlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Milliy Markazi tashkil etildi

B) "O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Senati to'g'risida" qonun qabul qilindi

C) "O'zbekiston Respublikasi referendumini o'tkazish to'g'risida" qaror qabul qilindi

D) "O'zbekiston Respublikasining Markaziy Banki to'g'risida" qaror qabul qilindi

30. 1936-yil avgust oyida Londonda Angliya tashabbusi bilan qanday bitim imzolangan edi?

A) Yevropa mamlakatlarining Ispaniya ishlariga aralashmasliklari to'g'risida

B) Yevropa mamlakatlarining Germaniya ishlariga aralashmasliklari to'g'risida

C) Yevropa mamlakatlarining Yaponiya ishlariga aralashmasliklari to'g'risida

D) Yevropa mamlakatlarining Uzoq Sharq ishlariga aralashmasliklari to'g'risida

31. Makedoniyalik Aleksandrning O'rta Osiyoga yurishini eslang! U mil.avv. 329-328-yil qishini qaysi shaharda o'tkazgan edi?

Javob: _____

32. Qo'lida shohbozlochin tutgan tojdor tasviri so'qilgan tanga qaysi manzilgohdan topilgan?

Javob: _____

33. "Uch yuz spartaliklar jasorati", degan nom bilan tarixga kirgan jangni aniqlang.

Javob: _____

34. Yaponiyada inqilobdan so'ng qo'shin zamonaviy qurollar bilan ta'minlanishi uchun qaysi davlatdan mutaxassislar taklif qilinadi?

Javob: _____

35. Rossiyaning O'rta Osiyoga bosqinining ikkinchi davri nechanchi yillarni o'z ichiga oladi?

Javob: _____

36. Qaysi shaxsning erishgan g'alabalaridan so'ng u haqida "Qit'aning kalitlari uning belida osig'liq" deb yozilgan?

Javob: _____

37. 1990-yilda Butun Jahon yodgorliklari ro'yxatiga kiritilgan yodgorlik ...? Javob: _____

38. BMT qachon Falastinni bo'lib olish to'g'risida qaror qabul qildi? Javob: _____

39. Asrlar davomida Xorazm vohasini tuz bilan ta'minlab kelayotgan tuz koni o'rnida qurilgan suv omborini aniqlang?

Javob: _____

40. O'zbekistonda eng oxirgi bo'lib tashkil etilgan siyosiy partiya - ...

Javob: _____

Test topshiriqlarining javoblari:

9-sinf

1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
									0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
B	A	A	B	C	D	D	B	D	B	C	C	B	D	A	D	C	C	C
2	2	2	2	2	2	2	2	2										
0	1	2	3	4	5	6	7	8										
D	D	D	D	D	B	D	D	C										

29) Samarqand; 30) 27-iyun; 31) 12 ta; 32) Islomxo'ja minorasi; 33) Mannon Uyg'ur; 34) madaniyat uchun kurash; 35) Bismark; 36) Marv; 37) Beneveni; 38) Marv; 39) villalar; 40) Ispaniyada.

11-sinf (KHK va AL 3-kurs)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
									0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
A	A	A	A	B	A	D	B	B	A	B	B	D	D	B	A	C	C	B
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3								
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	0								
C	B	B	A	C	D	A	C	A	A	A								

31) Baqtrada; 32) Anqaqal'adan; 33) Fermopil jangi; 34) Fransiyadan; 35) 1865-1868-yillar; 36) Oliver Kromvelning; 37) Ichanoqal'a;

38) 1947 yil; 39) Tuyamo‘yin; 40) O‘z LDP.

ILOVALAR

O‘ZBEKISTONDAGI TARIXIY-ME‘MORIY INSHOOTLARNING HUDUDLAR MISOLIDAGI RO‘YXATI

SAMARQAND VILOYATIDA:

Inshootning nomi	Qurilgan davri
Qadimgi Afrosiyob manzilgohlari	Mil. avv. VIII
Shohi Zinda ansambli (“Tirik shoh”, 11 ta maqbaradan iborat)	VIII -?
Shohizinda. Qusam ibn Abbos Qabrtoshi	VIII asr
Imom al-Buxoriy maqbarasi	X asr - ?
Imom al-Moturidiy maqbarasi	XII asr - ?
Ruhobod maqbarasi	1380

Bibixonim jome' masjidi	1399-1404
Ulug'bek madrasasi	1417-1420
Ulug'bek rasadxonasi	1424-1429
Ulug'bek xonaqohi	1424
Cho'pon Ota maqbarasi	1430-1440
Abdulaziz Mirzo madrasasi	1434-1435
Abdurahim Sadr madrasasi	1515-1516
Abusaid madrasasi	XVI asr
Ko'kaldosh Juma masjidi	1430
Amir Temur maqbarasi	1404
Ishratxona maqbarasi	1464
Xoja Ahror (Safed) madrasasi	1456
Oqsaroy maqbarasi	1470
Shayboniyxon madrasasi	1515-1516
Sherdor madrasasi	1619-1636
Tillakori madrasasi-masjidi	1646-1660
Namozgoh masjidi	XVII asrlar
Hoja Abdu Dorin qabristoni	XV-XIX asrlar
Xoja Ahror ansambli	XV-XX asrlar
Chorsu bozori	XVIII asr oxiri
Hazrat Xizr masjidi	XIX asr o'rtalari

FARG'ONA VILOYATIDA:

Inshootning nomi	Qurilgan davri
Xo'ja Mag'iz maqbarasi (Marg'ilon)	XVIII asrning birinchi yarmi
Madrasayi Xonxoja eshon	1789
Madrasayi Miyon hazrat	1795
Madrasayi Mohlaroyim	1795
Madrasayi Hakim To'ra	1795
Norbo'tabiy madrasasi	
(xalq orasida Madrasayi Mir)	1798
Pir Siddiq majmuasi (Kaptarlik)	XVIII asr o'rtalari
Saidahmad Xoja eshon madrasasi	XIX asr oxiri
Andijon Jome' masjidi	1874-1877
Madrasayi Buzrukxoja	1801
Madrasayi Jome'	1817
Madrasayi Kamol qozi	1820
Madrasayi Mingoyim	1802
Madrasayi Oxun devonbegi	1805
Madrasayi Xojabek	1805
Madrasayi Pirmuhammad yasovul	1802
Madrasayi Tunqotar	1825

Madrasayi Haqquli mingboshi	1825
Madalixon madrasasi	1820
Sulton Murodbek madrasasi	1872
Hazrati Kalon Sohibzoda madrasasi	1861-1862
Hakim Oyim (Xudoyorxon onasi)	1869-1870
Xudoyorxon o'rdasi	1863-1870
Xoja Dodxoh madrasasi	XIX asr
Chokar masjidi (Marg'ilon)	XX asr boshlari
Toron bozor masjidi (Marg'ilon)	XX asr boshlari

BUXORO VILOYATIDA:

Inshootning nomi	Qurilgan davri
Ismoil Somoniy maqbarasi	892-943
Bayonqulixon maqbarasi	XII asr
Raboti Malik	XI-XII asr
Sayfiddin Boxarziy	XII asr
Vobkent minorasi	1196-1198
Buxoro namozgohi - Qoraxoniylar sulolasining yozgi qarorgohi o'rnida barpo etilgan	1119
Mag'oki Attori masjidi	1127-yil va XV asr, 1549- yilda qayta ta'mirlangan
Minorai Kalon	1127
Abdulazizxon qurdirgan koshinli xonaqoh	1549
Abdullaxon timi, chorsusi	1577
Abdullaxon madrasasi	1577-1578
Abduxoliq G'ijduvoniylar maqbarasi	XVI asr
Govkushon madrasasi	1580
Do'stum madrasasi	1585
Karmanadagi hazrati Qosimshayx xonaqohi	1559
Ko'kaldosh madrasasi	1568-1569
Masjidi Kalon	1540-1541
Mir Arab madrasasi	1535-1536
Modarixon madrasasi	1581
Oyposhsha oyim madrasasi	1581
Timi Kalon	1582
Toqi Zargaron (<i>forscha - zargarlar toqi</i>)	1559
Toqi Sarrofon, Toqi Kitobfurushon	1554-1580
Fayzobod xonaqohi	1585
Fathulla qo'shbegi madrasasi	1586
Nodirdevonbegi madrasasi va xonaqohi	1620
Labi hovuz ansambli	XVII-XVIII asrlar

Abdullazizxon madrasasi (qo'sh imoratli) 1652 (1657-1662)
 Ernazar elchi madrasasi 1796
 Xalifa Xudaydod imoratlar silsilasi 1777-1855
 Chorminor (xalifa Niyoziquli madrasasi) 1807
 Sitorai Mohi Xosa XIX asr oxiri - 1914
Buxoroda XVII-XX asrlarda 103 ta madrasa, 360 ta masjid, 83 ta hovuz mavjud bo'lgan.

XORAZM VILOYATIDA:

Inshootning nomi	Qurilgan davri
Faxriddin Roziy, Sulton Takash maqbarasi (Ko'hna Urganch)	XII asr
Najmiddin Kubro maqbarasi (Ko'hna Urganch, hozirgi Toshhovuz)	XIII-XIV asr
Arab Muhammadxon madrasasi	1616
Juma masjidi	XVIII asr oxiri
Sherg'ozixon madrasasi	1728
Muhammad Amin madrasasi	1765
Qozi Kolon madrasasi	XIX asr oxiri - XX asr
Qoroqum Eshon madrasasi	XIX asr
Qutlug' Murod Inoq madrasasi	1809
Qutlug' Inoq madrasasi	1812
Musa To'ra madrasasi	1840
Muhammad Amin Inoq madrasasi	1805
Muhammad Aminxon madrasasi	1851-1855
Amir To'ra	1870
Muhammad Rahimxon madrasasi	1871
Ollohqulixon karvonsaroyi va bozor	1835
Ollohqulixon madrasasi	1834
Otajonboy	1884
Pahlavon Mahmud maqbarasi	1810, 1835
Polvon ota maqbarasi	1810-1913
Sayidboy madrasasi	1842
Solihboy Masjidi	1842
Toshhovli saroyi	1838
Tosh darvoza (Xivada)	XIX asr
Rahmonquli Inoq saroyi	1832-1841
Nurullaboy saroyi (Rahimxon II)	1904-1912
Salim Oxun madrasalari	1905
Islomxo'ja minorasi	1908-1910

QASHQADARYO VILOYATIDA:

Inshootning nomi

Shermuhammadbiy madrasasi

Charmgar masjidi

Xo'ja Qurbonbiy madrasasi

Shahrisabzda mo'g'ul xoni Kebekxon qasr qurdirgan (XIV asr boshi), qal'a imoratini esa Sohibqiron Amir Temur bunyod etgan (XIV asr oxiri). Qo'rg'onga 4 ta: shimoliy sharqdan – Xiyobon; janubiy g'arbdan – Po'tak, Sharshara; shimoliy g'arb tomonidan – Qarliq kabi darvozalaridan kirilgan. Qo'rg'onning shimoliy va janubiy tomonlaridagi Buzkurobod va Sharshara markazida Registon markazi joylashgan. Amir Temur bu yerda Odina masjidini qurdirgan. Qashqadaryo ustidagi Ko'hna ko'priq, Sharafboy, Bektemir hoji Abdulaziz, Qilichboy madrasalari, Chakar masjidi mavjud. Oqsaroy (1380 – XV asrning 70-yillari) – Shahrisabzdagi me'moriy yodgorlik hisoblanadi.

Qurilgan davri

XVIII asr boshlarida

XIX - XX asrlar

XVIII asr boshlarida

TOSHKENT SHAHRIDA:**Inshootning nomi**

Zangi ota me'moriy majmuasi

Baroqxon madrasasi

Ko'kaldosh madrasasi

Zayniddin bobo maqbarasi

Shayx Hovandi Tohur

ansamblidagi maqbaralar

Laylak qo'ndi masjidi

Suzuk ota masjidi

boshi

Cho'pon ota majmuasi

O'g'il bolalar gimnaziyasi

Toshkent Real o'g'il bolalar bilim yurti

Tillashayx masjidi

Abulqosim madrasasi

Xo'ja Alambardor maqbarasi

Muin Xalfa bobo maqbarasi

Qurilgan davri

XIV-XV asr boshi

XVI asr

1551-1572

XVI asr

XV-XIX asr

1775-1780

XVIII asr oxiri – XIX asr

XVIII – XX asrlar

1878

1896

1890-1902

XIX asr (1850)

XIX asr

XIX asr

O'RTA OSIYODA MA'LUM MUDDAT O'Z HUKMRONLIGINI O'RNATGAN DAVLATLAR VA SULOLALAR

Ahamoniylar podsholigi

(Eramizdan avvalgi VI-IV, Poytaxti: Suza, Persepol):

Kir II

558-530

Kambiz II

530-522

Doro I

522-486

Kserks	486-465
Artakserks	465-424
Kserks II	424
Sekudian	424-423
Doro II	423-404
Artakserks II	404-358
Artakserks III	358-338
Arses	338-336
Doro III	336-330
Artakserks IV (asl ismi Bess)	330-329

Makedoniyalik Iskandar imperiyasi

(poytaxti: Bobil) 329-312

Salavkiylar davlati

(poytaxti: Bobil, Marg'iyona Antioxiyasi) 312-64

(O'rta Osiyoda mil.avv. 250-yilgacha)

Salavka I Nikator	312-280	
Antiox I Soter	280-260	
Anteox II Teos	260-246	
Salavka II Kallinik	246-226	
Salavka III Soter	226-223	
Antiox III	223-187	
Salavka IV Filopator	187-175	
Antiox IV Epifan	175-163	
Antiox V Yevpator	163-162	
Demetriy I Soter	162-150	
Aleksandr Balas	150-145	
Demetriy II Nikator	145-139	
Antiox VII Sidet	139-129	
Demetriy II Nikator	129-125 (2-marta)	
Salavka V	125	
Antiox VIII Grip	125-96	
Antiox IX Kizikskiy hududlarda)	115-95	(ba'zi
Antiox III Aziatskiy	69-64	

Yunon-Baqtriya davlati

(Diodot podsho, poytaxti: Baqtra) Mil. avv 250-140-130-yillar

Diodot	250-230	
Yevtidem	230-199	
Demetriy	199-167	
Yevkradit hududlarda)	185-171	(ba'zi

Qang' (Kanguy) davlati

(poytaxti: Qang'dez) Mil. avv. III asr – Mil. III

Dovon (Parkana, Farg'ona) davlati

(poytaxti: Ershi) Mil. avv. III asr – Mil. II

Kushon podsholigi

(poytaxti: Dalvarzintepa, Peshovar; I-IV asrlar)

Kudzula Kadfiz	15-51
Vima Kadfiz	51-78
Kanishka	78-123
Vasishka	123-127
Xuvishka	127-159
Vasudeva I	159-193
Kanishka III	193-222
Vasudeva II	222-244

O'RTA ASRLARDAGI DAVLATLAR

Xioniyalar davlati (poytaxti: Poykand)	IV asr o'rtalari – V asr oxiri
Kidariylar davlati (poytaxti: Balx)	V asr 20-yillari – 456-yil
Eftallar davlati (poytaxti: Balx)	IV asr 2-yarmi – 567-yil
Turk xoqonligi (poytaxti: Oltoy, Yettisuv)	551 – VIII asr
Turk xoqonligining Sharqiy va G'arbiy turk xoqonliklariga bo'linib ketishi	588-yil

ARAB XALIFALIGI (632-1258-yillar)**To'rt xalifa (poytaxti: Madina):**

Abu Bakr	632-634
Umar ibn Xattob	634-644
Usmon ibn Affon	644-656
Ali ibn Abu Tolib	656-661

Umaviylar sulolasi (poytaxti: Damashq):

Muoviya I ibn Abu Sufyon	661-680
Yazid I	680-683
Muoviya II	683-684
Marvon I ibn Hakam	684-685
Abdumalik	685-705
Valid	705-715
Sulaymon	715-717

Umar ibn Abdulaziz	717-719
Yazid II	719-724
Hishom	724-743
Bolid II	743-744
Yazid III	744
Ibrohim	744
Marvon II Himor	744-750
Abbosiylar sulolasi (poytaxti: Bag'dod):	
Abul Abbos Sahhof	750-754
Mansur	754-775
Mahdiy	775-785
Hodiy	785-786
Horun ar-Rashid	786-809
Amin	809-813
Ma'mun	813-833
Mu'tasim	833-842
Vosiq	842-847
Mutavakkil	847-861
Muntasir	861-862
Musta'in	862-866
Mu'tazz	866-869
Muhtadiy	869-870
Mu'tamid	870-892
Mu'tazid	892-902
Muqtafiy	902-908
Muqtadir	908-932
Qohir	932-934
Roziy	934-940
Muttaqiy	940-944
Mustaqfiy	944-946
Al-Muti'	946-974
Al-Toyi'	974-991
Qodir	991-1031
Qoyim	1031-1075
Muqtadiy	1075-1094
Muztazhir	1094-1118
Muztarshid	1118-1135
Rashid	1135-1136
Muqtadiy	1136-1160
Mustanjid	1160-1170
Mustaziy	1170-1180
Nosir	1180-1225
Zohir	1225-1226
Mustansir	1226-1242

Musta'sim

1242-1258

TOHIRIYLAR SULOLASI

(821-873-yillar, poytaxti: Marv, Nishopur):

Tohir ibn Husayn	821-822
Talha	822-830
Abul Abbos Abdullah	830-844
Tohir II	844-862
Muhammad ibn Tohir II	862-873

SAFFORIYLAR SULOLASI

(867-1495-yillar, poytaxti: Nishopur):

Ya'qub ibn Lays	867-873-879
Amr ibn Lays	879-900
Tohir ibn Muhammad	900-908
Lays ibn Ali	908-910
Muhammad ibn Ali	910-911
Amr ibn Ya'qub	912-913 (undan keyin somoniylar)
Ahmad ibn Muhammad	922-963
Xalifa ibn Ahmad	963-1003 (shu yili Mahmud G'aznaviy bosib olgan)
Nasr ibn Ahmad	1029-1073
Tohir ibn Nasr	1073-1090
Xalifa ibn Nasr	1090-1103
Shamsuddin Ahmad	1103-1164
Muhammad Tojiddin Harb	1164-1215
Shamsuddin Bahromshoh	1215-1221 (shu yildan mo'g'ullarga qaram)
Rukniddin Abu Mansur	1221-1222
Shihobuddin Mahmud	1222-1225
Aliy	1225-1229
Shamsuddin Aliy	1229-1254
Nasruddin	1254-1256 (shu yildan Xulakular sulolasi)
Nusratuddin	1328-1331
Qutbiddin Muhammad	1331-1346
Tojuddin	1346-1350
Mahmud	1350-1362
Izzuddin	1362-1382
Qutbiddin I	1382-1386
Tojuddin II	1386-1403
Qutbiddin II	1403-1419

Shamsuddin	1416-1438	
Nizomiddin Yahyo	1438-1480	
Shamsuddin Muhammad		1480-?

SOMONIYLAR SULOLASI

(819-999-yillar, poytaxti: Samarqand, Buxoro):

Nuh ibn Asad	819-842
Ahmad ibn Asad	842-864
Nasr I ibn Ahmad	864-897
Ismoil ibn Ahmad	897-907
Ahmad ibn Ismoil	907-914
Nasr II ibn Ahmad	914-943
Nuh I ibn Nasr	943-954
Abdumalik ibn Nuh	954-961
Mansur I ibn Nuh	961-976
Nuh II ibn Mansur	976-997
Mansur II ibn Nuh	997-999
Abdumalik II	999-1000
Ismoil ibn Huh	1000-1005

QORAXONIYLAR SULOLASI

(992-1210-yillar; Sharqiy Turkiston va Movarounnahrda, poytaxti: Bolasog'un, Qoshg'ar, Samarqand):

Ali ibn Muso	?-
Ahmad I Arslon Qoraxon	998-1015
Mansur Arslonxon	1015-1024
Ahmad II To'g'onxon	1024-1026
Yusuf I Qodirxon	1026-1032
Muhammad	1041-1052
Ibrohim I Bo'ritegin	1052-1068
Nasr I	1068-1080
Xizr	1080-1081
Ahmad I	1081-1089
Yoqub	1089-1095
Mas'ud I	1095-1097
Sulaymon	1097
Mahmud I	1097-1099
Jabroil	1099-1102
Muhammad II	1102-1129
Nasr II	1129

Ahmad II	1129-1130
Hasan	1130-1132
Ibrohim II	1132
Mahmud II	1132-1141
Ibrohim III	1141-1156
Ali	1156-1204
Usmon	1204-1210

(keyin xorazmshohlar egallab olgan)

G'AZNAVIYLAR SULOLASI

(962-1186-yillar, poytaxti: G'azna, Lohur):

Alptegin	962-963
Sobuq Takin	977-997
Ismoil	997-998
Mahmud G'aznaviy	998-1030
Muhammad	1030
Mas'ud	1030-1041
Muhammad (ikkinchi marta)	1041
Mavdid	1041-1048
Mas'ud II, Ali abul Hasan	1049-1051
Abdurashid	1051-1099
Mas'ud III	1099-1115
Sherzod, Arslon, Bahromshoh	1117-1153
Xusravshoh	1153-1160
Xusrav Malik	1160-1186

SALJUQIYLAR SULOLASI

(1038-1194-yillar, poytaxti: Ray, Marv):

To'g'rulbek	1038-1063
Alp Arslon	1063-1072
Malikshoh	1072-1092
Nosiriddin Mahmud I	1092-1094
Barqiyoruq	1094-1104
Malikshoh II, Muhammad	1105-1118
Sulton Sarjar	1119-1157

Iroq va G'arbiy Eronda hukmronlik qilgan saljuqiylar:

Mahmud II	1118-1131
G'iyosuddin Dovud	1131-1132
Tug'rul II	1132-1134

G'iyosuddin Mas'ud	1134-1152
Malikshoh III	1152-1153
Muhammad II	1153-1160
Mo'iziddin Arslon	1161-1176
Tug'ul III	1176-1194

XORAZMSHOHLAR DAVLATI

Ma'muniylar (995-1017-yillar, poytaxri: Kat, Ko'hna Urganch):

Abu Ali Ma'mun I	995-997
Abulhasan Ali	997-1009
Abulabbos Ma'mun II	1009-1017
Abulhoris Muhammad	1017

G'aznaviylar bosib olgandan keyingi hukmdorlar

(poytaxri: Ko'hna Urganch):

Oltintosh	1017-1032
Horun ibn Oltintosh	1032-1034
Ismoil Handon ibn Oltintosh	1034-1041

Anushtegin (Xorazmshohlar) sulolasi

(1043-1231-yillar, poytaxri: Ko'hna Urganch):

Anushtegin	1043-1097
Qutbuddin Muhammad	1097-1127
Alouddin Otsiz	1127-1156
Elarslon	1156-1172
Alouddin Takash	1172-1200
Alouddin Muhammad	1200-1220
Jaloliddin Manguberdi	1220-1231

MO'G'ULLARNING ULUG' XONLARI

(1206-1370-yillar, Mo'g'uluston va Sharqiy Turkiston. poytaxti: Qoraqurum, Pekin):

Chingizxon	1206-1227
O'qtoy	1227-1241
To'ragana (muvaqqat hukmdor)	1241-1246
Guyukxon	1246-1249
O'g'ul Gaymish	1249-1251
Munkaxon	1251-1260
Xubilay	1260-1294
Temur O'ljaytu	1294-1307
Qayshan Guluk	1307-1311
Ayurparibxadra Bayantuxon	1311-1320
Suddxipala Gegenxon	1320-1323
Yesun Temur	1323-1328
Jijag'atuxon	1328-1329

Qushila Qutuqtu	1329-1332	
Irinjipal	1332	
To'g'on Temur		1332-1370

XULAGULAR (ELXONIYLAR) SULOLASI

(1256-1353-yillar, Eron, Yaqin Sharq)

Xulagu	1256-1265
Abaka	1265-1282
Ahmad Takudar	1282-1284
Arg'un	1284-1291
Gayxatu	1291-1295
Baydu	1295
Mahmud G'azan	1295-1304
Muhammad O'ljaytu	1304-1317
Abu Sa'id	1317-1335
Arpaxon	1335-1336
Musoxon	1336-1353

OLTIN O'RDA XONLARI (JO'JI) SULOLASI

(1226-1380-yillar, Janudiy Rossiya, Qozog'iston, Janubiy Sibir,
poytaxti: Saroy Botu, Saroy Berka):

Botuxon	1227-1255	
Sartakxon	1255-1256	
Ulag'chixon	1256-1257	
Berkaxon	1257-1266	
Munka Temur	1266-1280	
To'da Mangu	1280-1287	
To'la Buqa	1287-1290	
G'iyosuddin To'qtu	1290-1312	
G'iyosuddin O'zbekxon	1312-1342	
Tunibek	1342	
Jonibek	1342-1357	
<i>Boshboshdoqliklar davri</i>		1357-1380

MO'G'ULLAR (1221-1370):

Chig'atoylar sulolasi

(1224-1370, poytaxti: Yettisuv, Samarqand, Qarshi):

Chig'atoy	1224-1241
Qora Xulagu	1241-1247
Yesu Munkaxon	1247-1252
Qora Xulagu (ikkinchi marta)	1252
O'rqina xotun	1252-1261
Oluguxon	1261-1266

Muborakshoh	1266	
Baroqxon	1266-1271	
Negubeyxon	1271-1272	
Tuka Temurxon	1272-1291	
Duvaxon	1291-1306	
Ko'nchakxon	1306-1308	
Toliqaxon	1308-1309	
Kebekxon	1309	
Esan Buqa I	1309-1318	
Kebekxon (ikkinchi marta)	1318-1326	
Eljigiday	1326	
Duvo Temur	1326	
Alouddin Tarmashirin	1326-1334	
Changshi	1334	
Buzanxon	1334-1338	
Yesun Temur	1338-1342	
Muhammadoxon	1342-1343	
Qozonxon	1343-1346	
Donishmandchaxon	1346-1348	
Sayan quli	1348-1359	
Tug'luq Temur	1359-1363	
Ilyos Xoja	1363-1365	
Qobulshoh	1366-1370	(amalda
Husayn)		

AMIR TEMUR. TEMURIYLAR (1370-1506-yillar):

Temuriylar davlati taxtida:

Shohruh ibn Temur	1409-1447
Ulug'bek ibn Shohruh	1447-1449
Abu Saiy ibn Sulton Muhammad	1451-1469

Movarounnahrda (poytaxti: Samarqand)

Halil Sulton	1405-1409
Ulug'bek	1409-1449
Abdullatif	1449-1450
Abdulloh Mirzo	1450-1451
Abu Said ibn Sulton Muhammad	1451-1469
Sulton Ahmad ibn Abu Said	1469-1494
Sulton Mahmud ibn Said	1494-1497
Zahiriddin Bobur	1497-1498
Sulton Ali ibn Sulton Mahmud	1498-1500

Xurosonda (poytaxti: Hirot)

Shohruh	1396-1447
---------	-----------

Ulug'bek	1447-1449
Abulqosim Bobur	1449-1457
Abu Said ibn Sulton Muhammad	1457-1469
Sulton Husayn ibn Mirzo Mansur	
ibn Mirzo Boyqaro	1469-1506
Badiuzzamon ibn Sulton Husayn	1506-1507

BOBURIYLAR IMPERIYASI (1526-1858-yillar, poytaxti: Agra)

Zahiriddin Muhammad Bobur	1526-1530
Humoyun	1530-1556
Akbarshoh	1556-1605
Jahongir	1605-1628
Shoh Jahon	1628-1658
Avrangzeb Olamgir	1658-1707
Bahodirshoh I	1707-1712
Jahondorshoh	1712-1713
Farruh Siyar	1713-1719
Muhammadshoh	1719-1748
Ahmadshoh	1748-1754
Olamgir II	1754-1760
Shoh Olam I	1760-1788
Bedorbaht	1788
Shoh Olam II	1788-1806
Akbar II	1806-1837
Bahodirshoh II	1837-1858 (vafoti 1862)

SAFAVIYLAR SULOLASI

(1502-1796-yillar, poytaxti: Tabriz, Isfahon):

Ismoil	1502-1524
Tahmasb I	1524-1576
Ismoil II	1576-1578
Muhammad Xudobandi	1578-1587
Abbos I	1587-1629
Safiy I	1629-1642
Abbos II	1642-1666
Sulaymon I (Safiy II)	1666-1694
Husayn I	1694-1722
Tahmasb II	1722-1732 (shu davrdan davlatni nomigagina boshqargan)
Abbos III	1732-1749
Sulaymon II	1749-1750
Ismoil III	1750

Husayn II	1750-1796
Muhammad	1796

SHAYBONIYLAR HUKMRONLIGI DAVRIDA BUXORO XONLIGI

(1500-1601-yillar, poytaxti: Toshkent, Samarqand, Buxoro):

Muhammad Shayboniy ibn Shohbudoq	1500-1510
Ko'chkinchixon ibn Abulxayrxon	1512-1530
Abu Said ibn Ko'chkinchixon	1530-1533
Ubaydullaxon ibn Mahmud Sulton	1533-1540
Abdullaxon I ibn Ko'chkinchixon	1540-1541
Navro'z Ahmadxon ibn Suyunchixon	1541-1556
Pirmuhammad ibn Jonibek Sulton	1557-1561
Iskandar Sulton ibn Jonibek Sulton	1561-1583
Abdullaxon II ibn Iskandar Sulton	1583-1598
Abdulmo'min ibn Abdullaxon	1598
Pirmuhammad ibn Sulaymon Sulton	1599-1601

ASHTARXONIYLAR DAVRIDA BUXORO XONLIGI

(1601-1756-yillar, poytaxri: Buxoro):

Boqi Muhammad ibn Jonibek Sulton	1601-1605
Vali Muhammad ibn Jonibek Sulton	1605-1611
Imomqulixon ibn Boqi Muhammadxon	1611-1642
Nodir Muhammad ibn Dinmuhammad	1642-1645
Abdulaziz ibn Nodir Muhammad	1645-1681
Subhonqulixon ibn Nodir Muhammad	1681-1702
Ubaydullaxon ibn Subhonqulixon	1702-1711
Abulfayzxon ibn Subhonqulixon	1711-1747
Abdulmo'min ibn Abulfayzxon	1747-1748
Ubaydulla ibn Abulfayzxon	1748-1756

AFSHORLAR SULOLASI

(1736-1796-yillar, Eron, poytaxti: Isfahon):

Nodirshoh (Nodir quli)	1736-1747
Odilshoh (Aliqulixon)	1747-1748
Ibrohim	1748
Shohrux	1748-1796

MANG'ITLAR DAVRIDA BUXORO AMIRLIGI

(1756-1920-yillar, poytaxri: Buxoro):

Muhammad Rahimxon ibn Hakimbiy	1756-1758
Doniyolbiy otaliq ibn Xudoyorbiy	1758-1785
Amir Shohmurod ibn Amir Donyolbiy	1785-1800
Amir Haydar ibn Amir Shohmurod	1800-1826
Amir Nasrullo ibn Amir Haydar	1826-1860
Amir Muzaffar ibn Amir Nasrullo	1860-1885
Amir Abdulahadxon ibn Muzaffar	1885-1910
Amir Olimxon ibn Amir Abdulahadxon	1910-1920

XIVA XONLIGI

(1511-1920-yillar, poytaxti: Vazir, Urganch, Xiva)

Xivada shayboniylar hukmronligi:

Elbarsxon	1511-1516
Sufiyonxon	1516-1522
Bujakxon	1522-1526
Avaneshxon	1526-1538
Alixon	1538-1547
Akashoyxon	1547-1556
Yunusxon	1556-1557
Do'stxon	1557-1558
Hoji Muhammadxon (Hojimxon)	1558-1602
Arab Muhammadxon	1602-1621
Habash Sulton va Elbars Sulton	1621-1623
Asfandiyorxon	1623-1643
Abulg'oz Bahodirxon	1644-1663
Anushaxon	1663-1686
Xudoydodxon	1686-1688
O'zbekxon - Arnakxon	1688-1690
Juchi Sulton	1694-1697
Valixon	1697-1699
Shohniyozxon	1699-1702
Shohbaxtxon	1702-1703
Sayid Alixon	1703-1705
Musaxon	1705-1706
Yodgorxon	1706-1713
Sherg'ozixon	1714-1728
Elbarsxon	1728-1739
Tohirxon	1739-1740
Nuralixon	1740-1742
Abulg'ozixon (Abu Muhammad) II	1742-1746
G'oyib ibn Botir (Qoraboyxon)	1746-1756
Qoraboyxon	1756-1757
Temurg'ozixon	1757-1764

Xudoydodxon	1764-1765
Nuralixon	1768
Jahongirxon	1769
Bulakayxon	1770
Shohg'ozixon	1776-1777
Abulg'ozixon III	1777

Xivada qo'ng'irotlar sulolasi (poytaxti: Xiva):

Muhammad Amin	1770-1790
Avaz Muhammad inoq	1790-1804
Eltuzarxon	1804-1806
Muhammad Rahimxon	1806-1825
Oллоhqulixon	1825-1842
Rahimqulixon	1842-1845
Muhammad Aminxon	1845-1855
Abdullaxon	1855-1856
Qutlug'murodxon	1856
Sayid Muhammadxon	1856-1864
Muhammad Rahimxon II	1864-1910
Asfandiyorxon	1910-1918
Sayid Abdullaxon	1918-1920

QO'QON XONLIGI

(1710-1876-yillar; minglar sulolasi, poytaxti: Tepaqo'rg'on, Qo'qon)

Shohruhbiy	1709-1721
Abdurahimbiy	1721-1733
Abdulkarimbiy	1733-1750
Abdurahmon	1750
Erdona	1751-1752, 1753-1762
Bobobek	1752-1753
Sulaymon	1762-1763
Norbo'tabiy	1763-1798
Olimxon	1798-1810
Amir Umarxon	1810-1822
Muhammad Alixon	1822-1842
Sheralixon	1842-1844
Murodxon	1844
Xudoyorxon	1845-1858, 1862-1863, 1865-1875
Mallaxon	1858-1862
Sulton Sa'idxon	1863

ROMANOVLAR SULOLASI

(1613-1917-yillar, poytaxti: Moskva, Sankt-Peterburg):

Mixail Feodorovich	1613-1645
Aleksey Mixaylovich	1645-1676
Fyodor Alekseyevich	1676-1682
Sofiya Alekseyevna	1682-1689
Pyotr I	1689-1725
Yekaterina I	1725-1727
Pyotr II	1727-1730
Anna Ivanovna	1730-1740
Ioann IV Antonovich	1740-1741
Yelizaveta Petrovna	1741-1761
Pyotr III	1761-1762
Yekaterina II	1762-1796
Pavel Petrovich	1796-1801
Aleksandr I	1801-1825
Konstantin Pavlovich	1825
Nikolay I	1825-1855
Aleksandr II	1855-1881
Aleksandr III	1881-1894
Nikolay II	1894-1917

TURKISTON GENERAL-GUBERNATORLARI

(1867-1917-yillar, markazi: Toshkent)

1. K.P. Kaufman	1867-1881
2. G.A.Kolpakovskiy	1881-1882
3. M.G.Chernyayev	1882-1884
4. N.O.Rozenbax	1884-1889
5. A.B.Vrevskiy	1889-1898
6. V.M.Duxovskoy	1898-1901
7. N.I. Ivanov	1901-1904
8. P.N.Tevyashov	1904-1905
9. D.I.Subbotich	1905-1906
10. N.I.Godekov	1906-1908
11. I.Meshchenko	1908-1909
12. A.V.Samsonov	1909-1913
13. N.Flug	1913-1915
14. F.Martson	1915-1916
15. A.N. Kuropatkin	1916-1917

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA YILLARNING NOMLANISHI

1994-yil – Mirzo Ulug‘bek yili
1996-yil – Amir Temur yili
1997-yil – Inson manfaatlari yili
1998-yil – Oila yili
1999-yil – Ayollar yili
2000-yil – Sog‘lom avlod yili
2001-yil – Ona va bola yili
2002-yil – Qariyalarni qadrlash yili
2003-yil – Obod mahalla yili
2004-yil – Mehr-muruvvat yili
2005-yil – Sihat-salomatlik yili
2006-yil – Homiylar va shifokorlar yili
2007-yil – Ijtimoiy himoya yili
2008-yil – Yoshlar yili
2009-yil – Qishloq taraqqiyoti va farovonligi yili
2010-yil – Barkamol avlod yili
2011-yil – Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik yili
2012-yil – Mustahkam oila yili

PREZIDENT ISLOM KARIMOVNING JILDLIK ASARLARI RO'YXATI:

Tom 1. O'ZBEKISTON: MILLIY ISTIQLOL, IQTISOD, SIYOSAT, MAFKURA.

ISTIQLOL YO'LI: MUAMMOLAR VA REJALAR.

XII chaqiriq O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining X sessiyasida 1992-yil 2-iyulda so'zlangan nutq.

O'ZBEKISTONNING O'Z ISTIQLOL VA TARAQQIYOT YO'LI.

I. O'Z YO'LIMIZNING SHART-SHAROITI VA ZAMINLARI.

II. O'ZBEKISTON - DEMOKRATIYA VA IJTIMOY ADOLAT JAMIYATI.

III. MILLIY MANFAATLAR USTUVORLIGI VA TENG HUQUQLI HAMKORLIKKA ASOSLANGAN TASHQI SIYOSAT.

IV. IJTIMOY JIHATDAN YO'NALTIRILGAN BOZOR IQTISODIYOTINI QURISH - MUSTAQIL O'ZBEKISTON ICHKI SIYOSATINING NEGIZI.

1992-yil.

O'ZBEKISTON - KELAJAGI BUYUK DAVLAT.

O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengashi XI sessiyasida 1992-yil 8 va 10-dekabrda so'zlangan nutq.

YANGI UY QURMAY TURIB, ESKISINI BUZMANG.

"Komsomolskaya Pravda" savollariga javoblar, 1993-yil 12-fevral.

"O'ZBEKISTONNING KELAJAGI BUYUKLIGIGA ISHONCHIM KOMIL!". Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligidagi xorijiy muxbirlar xalqaro uyushmasi a'zolari bilan Toshkentda bo'lib o'tgan suhbat, 1993-yil 4-mart.

ELNI SIYLAGANNI EL SIYLAYDI,

ADOLAT MEZONI BUZILSA...,

ELNI VATAN MANFAATI BIRLASHTIRADI.

BUYUK MAQSAD YO'LIDAN OG'ISHMAYLIK.

O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining XII sessiyasida 1993-yil 6-mayda so'zlangan nutq.

YANGI VALYUTAGA O'TISH INQILOB BILAN BAROBARDIR.

O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining XII sessiyasida 1993-yil 7-mayda so'zlangan nutq.

"HAR QANDAY MUXOLIF BILAN BAHSLASHMOQQA TAYYORMAN..."

"Trud" gazetasi savollariga javoblar, 1993-yil 26-may.

ISLOHOTLAR MUVAFFAQIYATI - ISTIQLOL KAFOLATI.

1993-yil.

O'ZBEKISTON - ULKAN IMKONIYATLAR MAMLAKATI.

Shveytsariyadagi "Forum fond" xalqaro iqtisodiy tashkiloti IV sessiyasida 1993-yil 18-iyunda soʻzlangan nutq.

ISLOHOTDAN MAQSAD XALQ TURMUSH DARAJASINI YUKSALTIRISHDIR.

HAMKORLIK - IQTISODIY TARAQQIYOT GAROVI.

Iqtisodiy Hamkorlik Tashkiloti davlatlari rahbarlarining oliy darajadagi ikkinchi uchrashuvida soʻzlangan nutq, 1993-yil iyul.

IQTISODIY ISLOHOT: ILK SAMARALAR.

OʻZBEKISTON - BOZOR MUNOSABATLARIGA OʻTISHNING OʻZIGA XOS YOʻLI:

I. OʻTMISHDAN QOLGAN MEROS VA IQTISODIY ISLOHOTLAR ZARURIYATI.

II. OʻZ ISTIQLOL VA TARAQQIYOT YOʻLIMIZNI BELGILAB BERUVCHI SHART-SHAROITLAR.

III. IQTISODIYOTNI MAFKURADAN XOLI ETISH - DEMOKRATIK VA BOZOR OʻZGARTIRISHLARINING ASOSI.

IV. DAVLAT - IQTISODIY OʻZGARTIRISHLARNING TASHABBUSKORI VA BOSH ISLOHOTCHISI.

V. BOZOR IQTISODIYOTIGA BOSQICHMA-BOSQICH OʻTISH - IQTISODIY ISLOHOTLAR YOʻLINING NEGIZI.

VI. OʻZBEKISTONDA IQTISODIY ISLOHOTLARNI HUQUQIY TAʼMINLASH.

VII. KUCHLI IJTIMOY SIYOSAT - IQTISODIY OʻZGARTIRISHLARNING ISHONCHLI KAFOLATI.

VIII. TASHQI IQTISODIY FAOLIYAT - JAHON IQTISODIYOTIGA YAQINLASHUV YOʻLIDA.

IX. IQTISODIY ISLOHOTNING ASOSIY USTUVORLIKLARI VA YOʻNALISHLARI.

1993-yil.

EHTIROM.

Sohibqiron Amir Temur haykalining ochilishiga bagʻishlangan tantanada soʻzlangan nutq, 1993-yil 31-avgust.

Tom 2. BIZDAN OZOD VA OBOD VATAN QOLSIN.

OʻZBEKISTON IQTISODIY SIYOSATINING USTUVOR YOʻNALISHLARI. Oʻzbekiston Respublikasi Oliy Kengashi XIII sessiyasida soʻzlangan nutq, 1993-yil 2-sentabr.

YAKUNLOVCHI NUTQ.

Oʻzbekiston Respublikasi Oliy Kengashi XIII sessiyasida soʻzlangan nutq, 1993-yil 3-sentabr.

BIZDAN OZOD VA OBOD VATAN QOLSIN!

"Turkiston" saroyi ochilishi marosimida soʻzlangan nutq, 1993-yil 4-sentabr.

XALQARO BANKLAR KONFERENSIYASI OCHILISHIDA
SO‘ZLANGAN NUTQ.

1993-yil 6-sentabr.

BMT BOSH ASSAMBLEYASINING 48-SESSIYASIDAGI MA‘RUZA.

1993-yil 28-sentabr.

VATAN, EL MANFAATI MUQADDASDIR.

X alq deputatlari Sirdaryo viloyati Kengashi sessiyasida so‘zlangan
nutq, 1993-yil 9-oktabr.

FRANSIYA PREZIDENTI TOMONIDAN O‘TKAZILGAN RASMIY
QABUL MAROSIMIDA SO‘ZLANGAN NUTQ.

1993-yil 27-oktabr.

FAN VATAN RAVNAQIGA XIZMAT QILADI.

Respublika Fanlar akademiyasi 50 yilligiga bag‘ishlangan tantanali
yig‘ilishda so‘zlangan nutq, 1993-yil 4-noyabr.

MARD MAYDONDA SINALADI.

1993-yil.

IQTISODIY ISLOHOT – TARAQQIYOTIMIZ ASOSI.

VATANIMIZNING SALOHİYATI VA OBRO‘YINI YANADA
OSHIRAYLIK. O‘zbekiston Respublikasi Oliy Kengashi XIV
sessiyasida so‘zlangan nutq, 1993-yil 28-dekabr.

HAMKORLIK YO‘LIDAN TARAQQIYOT SARI.

Sanoatchilar va ishbiarmonlar xalqaro kongressi Kengashi
yig‘ilishida so‘zlangan nutq, 1994-yil 25-yanvar.

DEHQONCHILIK TARAQQIYOTI – FAROVONLIK MANBAI.

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi yig‘ilishida so‘zlangan
nutq, 1994-yil 18-fevral

YETAKCHILIK – ULKAN MAS‘ULIYAT.

“SOG‘LOM AVLOD UCHUN” ORDENINI TOPSHIRISH
MAROSIMIDA SO‘ZLANGAN NUTQ.

1994-yil 2-may.

YO‘LIMIZ – MUSTAQIL DAVLATCHILIK VA TARAQQIYOT YO‘LI.

O‘n ikkinchi chaqiriq O‘zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining
XV sessiyasida so‘zlangan nutq. 1994-yil 5-may.

TARIXIMIZ HAM, KELAJAGIMIZ HAM MUSHTARAK.

O‘zbekistonda Qozog‘iston kunlarining ochilishiga bag‘ishlangan
tantanali yig‘ilishda so‘zlangan nutq, 1994-yil 23-may.

TOSHKENTDAGI I XALQARO TENNIS TURNIRI OCHILISHI
MAROSIMIDA SO‘ZLANGAN NUTQ.

1994-yil 30-may.

EL MANFAATI – FAOLIYATIMIZ ASOSI

ILM-U FAN MAMLUKAT TARAQQIYOTIGA XIZMAT QILSIN.

O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi umumiy yig‘ilishida
so‘zlangan nutq, 1994-yil 7-iyul

HALOLLIK VA FIDOYILIK - FAOLIYATIMIZNING ASOSIY MEZONI BO'LSIN.

Xalq deputatlari Toshkent shahar Kengashi sessiyasida so'zlangan nutq, 1994-yil 15-iyul.

MUSTAQILLIGIMIZ BOQIY BO'LSIN.

O'zbekiston mustaqilligining uch yilligi munosabati bilan 1994-yil 31-avgustda bayram qatnashchilariga qarata so'zlangan nutq.

QISHGA TAYYORGARLIK - DOLZARB VAZIFA.

IJOBIY ISHLARIMIZNI OXIRIGA YETKAZAYLIK.

O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining XVI sessiyasida so'zlangan nutq, 1994-yil 22-sentabr.

MUSTAQILLIK - ULKAN MAS'ULIYAT.

ULUG'BEK RUHI BARHAYOT.

Mirzo Ulug'bek tavalludining 600 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimda so'zlangan nutq, 1994-yil 15-oktabr.

BARQAROR TINCHLIK VA O'ZARO MANFAATLI HAMKORLIK UCHUN. Yevropada Xavfsizlik va Hamkorlik kengashiga a'zo mamlakatlar davlat boshliqlarining Budapeshtda bo'lib o'tgan konferensiyasida so'zlangan nutq, 1994-yil dekabr.

ASOSIY QONUNIMIZ TANTANASI.

TADBIRKORLIK - IQTISODIYOT KELAJAGI.

FAOLIYATIMIZ DAVR RUHIGA MOS BO'LSIN.

XALQ ISHONCHI - YUKSAK MAS'ULIYAT.

Xalq deputatlari Toshkent viloyati Kengashi sessiyasida so'zlangan nutq, 1995-yil 9-yanvar.

O'ZBEKISTON ISLOHOTLARNING YANGI BOSQICHIDA.

Davos shahrida ishbilarmonlar doiralari vakillari bilan uchrashuvda so'zlangan nutq, 1995-yil-yanvar.

SAVDO UYIDAN IPAK YO'LINI TIKLASH SARI.

Shveytsariyaning Altendorf shahrida O'zbekiston Savdo uyini ochish chog'ida so'zlangan nutq, 1995-yil yanvar.

ISLOHOT YO'LIDA YANADA QAT'IYATLI BO'LAYLIK.

ISLOHOT MEZONI - ODAMLAR HAYOTIDAGI O'ZGARISHDIR. 1995-yil.

Tom 3. VATAN SAJDAGOH KABI MUQADDASDIR.

O'ZBEKISTONNING SIYOSIY-IJTIMOIIY VA IQTISODIY ISTIQBOLINING ASOSIY TAMOIYILLARI.

O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining birinchi sessiyasidagi ma'ruza, 1995-yil 23-fevral.

O'ZBEKISTONNING SIYOSIY-IJTIMOIIY VA IQTISODIY ISTIQBOLINING ASOSIY TAMOIYILLARI.

O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining birinchi sessiyasidagi ma'ruza, 1995-yil 23-fevral.

I. DEMOKRATIYA – BOSH YO'LIMIZ.

II. IQTISODIY MUNOSABATLARNI DEMOKRATIYALASH – BOZOR ISLOHOTLARINING MUHIM SHARTI.

III. YUKSAK MA'NAVIYAT – KELAJAK POYDEVORI.

IV. MILLIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASH TAMOYILLARI.

MINTAQAVIY MUAMMOLARDAN JAHONSHUMUL MUAMMOLARGA. Daniya poytaxti Kopengagenda o'tgan xalqaro konferensiyada so'zlangan nutq, 1995-yil 12-mart.

O'ZBEKISTON YO'LI – JAHON HAMJAMIYATIGA QO'SHILISH YO'LIDIR.

BIZ JAMIYATNI YANGILASH YO'LIDAN BORMOQDAMIZ.

GFR Federal Prezidenti Roman Gersog sharafiga uyushtirilgan qabul marosimida so'zlangan nutq, 1995-yil 11-aprel.

VATAN SAJDAGOH KABI MUQADDASDIR.

O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining ikkinchi sessiyasida so'zlangan nutq, 1995-yil 5-may.

DIYORIMIZ TINCH, OSMONIMIZ DOIMO MUSAFFO BO'LSIN.

DAVR TAQOZOSI.

DO'STLIGIMIZ QUYOSHI MING YILLIKLAR QA'RIDAN NUR SOCHADI. Qozog'istonda O'zbekiston kunlarining tantanali ochilishi marosimida so'zlangan nutq, 1995-yil 20-may.

O'ZBEKISTON KELAJAKKA ISHONCH BILAN QARAMOQDA.

Navoiy kon-metallurgiya kombinati 3-gidrometallurgiya zavodining birinchi navbati ochilishiga bag'ishlangan tantanada so'zlangan nutq, 1995-yil 14-iyun.

QISHLOQ ISTIQBOLI – YURT ISTIQBOLI.

FAOLIYATIMIZ VATAN MANFAATLARIGA XIZMAT QILSIN.

ISLOHOTIMIZ TAMOYILLARI.

“Rossiyskaya gazeta” muxbirining savollariga javoblar, 1995-yil 7-iyul.

KELAJAKKA QAT'IY ISHONCH BILAN BOQAMIZ.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1995-yil birinchi yarim yillik yakunlariga bag'ishlangan majlisida so'zlangan nutq, 1995-yil 29-iyul.

BUYUK KELAJAK SARI DADIL ODIMLAR.

MA'NAVIY BIRLIK SARI MUHIM QADAM.

Bishkekda turkiy tilli davlatlar boshliqlarining uchrashuvida so'zlangan nutq, 1995-yil 28-avgust.

“MANAS” – QIRG'IZNING AZALIY VA ABADIY QOMUSIDIR.

Bishkekda “Manas” eposining 1000 yilligi tantanalarida so'zlangan nutq, 1995-yil 28-avgust.

O'ZBEKISTON TENNIS MAMLAKATI BO'LADI.

Toshkentda Prezident kubogi uchun 1995-yil 29-avgustda II xalqaro turnir ochilishi marosimida hamda 1995-yil 2-sentabr kuni yopilishida soʻzlangan nutq.

OʻZBEKISTON IQTISODIY ISLOHOTLARNI CHUQUURLASHTIRISH YOʻLIDA.

1. IQTISODIY ISLOHOTLAR BIRINCHI BOSQICHINING YAKUNLARI VA SABOQLARI.

1.1. IQTISODIY ISLOHOTLAR STRATEGIYASI VA YOʻLINI SHAKLLANTIRISH MEXANIZMI.

1.2. IQTISODIY ISLOHOTLAR HUQUQIY NEGIZINING BARPO ETILISHI.

1.3. DAVLAT MULKINI XUSUSIYLASHTIRISH VA KOʻP UKLADLI IQTISODIYOT ASOSLARINI SHAKLLANTIRISH.

1.4. QISHLOQ XOʻJALIGINI ISLOOʻ QILISH, AGRAR MUNOSABATLARNING YANGI TURINI SHAKLLANTIRISH.

1.5. INSTITUTIONAL OʻZGARISHLAR VA BOSHQARUVNING MAʼMURIY- BUYRUQBOZLIK TIZIMINI TUGATISH.

1.6. NARXLARNI ERKINLASHTIRISH VA BOZOR INFRASTRUKTURASINI SHAKLLANTIRISH.

1.7. TASHQI IQTISODIY FAOLIYATNI ERKINLASHTIRISH VA JAHON IQTISODIY HAMJAMIYATIGA QOʻSHILISH.

1.8. ISHONCHLI IJTIMOY KAFOLATLARNING TAʼMINLANISHI.

1.9. XALQNING MAʼNAVIY-RUHIY TIKLANISHI - IQTISODIY ISLOHOTLARNING IJTIMOY NEGIZIDIR.

1.10. IQTISODIY VA IJTIMOY-SIYOSIY BARQARORLIKNING TAʼMINLANISHI - ISLOHOTLAR BIRINCHI BOSQICHINING ENG ASOSIY YAKUNI.

Tom 4. BUNYODKORLIK YOʻLIDAN

BIZ QURISH, YARATISH YOʻLIDAN BORAVERAMIZ.

Oʻzbekiston Respublikasi Oliy Majlisi III sessiyasida soʻzlangan nutq, 1995-yil 30-avgust.

VATAN MANGU QOLADI.

Oʻzbekiston mustaqilligining 4 yilligi munosabati bilan oʻtkazilgan tantanalarda soʻzlangan nutq, 1995-yil 31-avgust.

HARBIY TAʼLIM ZAMON TALABLARIGA MOS KELSIN.

Oʻzbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlar akademiyasining ochilishi marosimida soʻzlangan nutq, 1995-yil 2-sentabr.

SPORT BIRDAMLIK VA TOTUVLIKKA CHORLAYDI.

Toshkentda I Markaziy Osiyo oʻyinlari ochilishi marosimida soʻzlangan nutq, 1995-yil 2-sentabr.

DOʻSTLIK, TINCHLIK VA BUNYODKORLIK YOʻLIDAN.

Gruziya davlati rahbari, Gruziya Parlamenti Raisi E. Shevardnadze sharafiga uyushtirilgan qabul marosimida soʻzlangan nutq, 1995-yil 4-sentabr.

MINTAQADA XAVFSIZLIK VA HAMKORLIK UCHUN.

Toshkentda Markaziy Osiyoda Xavfsizlik va hamkorlik masalalariga bagʻishlangan kengash-seminarida soʻzlangan nutq, 1995-yil 15-sentabr.

YUKSAK MALAKALI MUTAXASSISLAR - TARAQQIYOT OMILI.

Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat va jamiyat qurilishi akademiyasining ochilishi marosimida soʻzlangan nutq, 1995-yil 3-oktabr.

XALQ TASHVISHI BILAN YASHAYLIK.

Xalq deputatlari Samarqand viloyati Kengashi sessiyasida soʻzlangan nutq, 1995-yil 21-noyabr.

TARAQQIYOTNING QUDRATLI QANOTI.

Oʻzbekiston televideniesi muxbirining savollariga javoblar, 1995-yil noyabr.

ISTIQLOL IMKONIYATLARIDAN OQILONA FOYDALANAYLIK.

Xalq deputatlari Qashqadaryo viloyati kengashi sessiyasida soʻzlangan nutq, 1995-yil 29-noyabr.

VATAN MUKOFOTLARINI TOPSHIRISH MAROSIMIDA SOʻZLANGAN NUTQ.

ASOSIY QOMUSIMIZ TANTANASI.

1995-yil 7-dekabr.

BUNYODKORLIK - FAROVON HAYOT ASOSI.

Oʻzbekiston Respublikasi Oliy Majlisining IV sessiyasida soʻzlangan nutq, 1995-yil 21-dekabr.

OLIY MAQSADIMIZ.

Toshkentdagi diplomatiya korpusi va respublikada faoliyat koʻrsatayotgan jurnalistlar bilan uchrashuvda soʻzlangan nutq, 1995-yil 29-dekabr.

TANLAGAN YOʻLIMIZNING TOʻGʻRILIGIGA ISHONCHIMIZ KOMIL.

ISLOHOTLARNI AMALGA OSHIRISHDA QATʼIYATLI BOʻLAYLIK.

Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasida 1995-yil yakunlari hamda joriy yildagi vazifalarga bagʻishlangan majlisda soʻzlangan nutq, 1996-yil 29-fevral.

XALQIMIZNING YOʻLI MUSTAQILLIK, OZODLIK VA TUB ISLOHOTLAR YOʻLIDIR.

Xalq deputatlari Xorazm viloyati Kengashi sessiyasida soʻzlangan nutq, 1996-yil 16-mart.

OʻZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTI ISLOM KARIMOVNING OʻZBEKISTON MILLIY AXBOROT AGENTLIGI MUXBIRI BILAN SUHBATI. 1996-yil 23-mart.

O'ZBEKISTON XALQI O'Z YO'LIDAN QAYTMAYDI.

Toshkentdagi diplomatiya korpusi va jurnalistlar bilan uchrashuvda so'zlangan nutq, 1996-yil 12-aprel.

KELAJAGINI O'Z QO'LI BILAN QURAYOTGAN O'ZBEKISTONGA XALAQIT BERMANG.

O'TMISHSIZ KELAJAK, HAMKORLIKSIZ TARAQQIYOT BO'LMAYDI. YUNESKO Ijroiya Kengashi sessiyasida so'zlangan nutq, 1996-yil 24-aprel, Parij.

AMIR TEMUR DAVRIDAGI BUNYODKORLIK VA HAMKORLIK RUHI BIZGA NAMUNA BO'LAVERSIN.

YUNESKO qarorgohidagi "Temuriylar davrida ilm-fan, madaniyat va maorifning gullab-yashnashi" ko'rgazmasining ochilish marosimida so'zlangan nutq, 1996-yil 24-aprel, Parij.

IQTISODIY HAMKORLIK - MAMLAKATLARIMIZ TARAQQIYOTINING GAROVIDIR.

Iqtisodiy hamkorlik tashkilotiga a'zo bo'lgan davlatlar rahbarlarining IV uchrashuvida so'zlangan nutq, 1996-yil 14-may, Ashxabot shahri.

Tom 5. YANGICHA FIKRLASH VA ISHLASH - DAVR TALABI

YEVROPA ITTIFOQI MAMLAKATLARI DAVLAT VA HUKUMAT BOSHLIQLARI KENGASHIDA SO'ZLANGAN NUTQ.

1996-yil 22-iyun, Florensiya shahri.

AQSH ISHBILARMON DOIRALARI VAKILLARI UCHUN O'TKAZILGAN BRIFINGDA SO'ZLANGAN NUTQ.

1996-yil 24-iyun, Vashington.

AMERIKA-O'ZBEKISTON SAVDO PALATASINING O'ZBEKISTON PREZIDENTI SHARAFIGA UYUSHTIRGAN QABUL MAROSIMIDA SO'ZLANGAN NUTQ.

1996 -yil 24-iyun, Vashington.

AQSHDA O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI ELCHIXONASI BINOSINING OCHILISHI VA ELCHIXONA NOMIDAN O'TKAZILGAN QABUL MAROSIMIDA SO'ZLANGAN NUTQ.

1996-yil 25-iyun, Vashington.

MILLIY MATBUOT KLUBIDA O'TKAZILGAN MATBUOT KONFERENSIYASIDA SO'ZLANGAN KIRISH NUTQI.

1996-yil 26-iyun, Vashington.

O'ZBEKISTON NEFT-GAZ TARMOG'IDA INVESTITSIYA IMKONIYATLARIGA BAG'ISHLANGAN KONFERENSIYADA SO'ZLANGAN NUTQ.

1996-yil-27 iyun, Xyuston shahri, Texas shtati.

“ENRON GRUP OF ENERJI KOMPANIES” RAISI JANOB KENNOD
LEY O‘ZBEKISTON PREZIDENTI SHARAFIGA UYUSHTIRGAN
QABUL MAROSIMIDA SO‘ZLANGAN NUTQ.

1996-yil 27-iyun, Xyuston shahri, Texas shtati.

O‘ZBEKISTONDA FOYDALI QAZILMALARNI QAZIB Olish va
QAYTA ISHLASH SOHASIDAGI INVESTITSIYA IMKONIYATLARI
BO‘YICHA O‘TKAZILGAN KONFERENSIYADA SO‘ZLANGAN
NUTQ.

1996- yil 28-iyun, Denver shahri, Kolorado shtati.

O‘ZBEKISTON SPORTCHILARI BILAN UCHRASHUVDA
SO‘ZLANGAN NUTQ.

1996-yil 4-iyul.

TOSHKENTDAGI CHET EL DIPLOMATLARI VA OMMAVIY
AXBOROT VOSITALARI VAKILLARI UCHUN UYUSHTIRILGAN
BRIFINGDA SO‘ZLANGAN NUTQ.

1996- yil 5-iyul

TANLAGAN YO‘LIMIZ TO‘G‘RILIGINI HAYOT TASDIQLAMOQDA.
ASAKADAGI “O‘ZDEU AVTO” QO‘SHMA KORXONASINING
RASMIY OCHILISH MAROSIMIDA SO‘ZLANGAN NUTQ.

1996-yil 19-iyul.

O‘ZBEKISTON IQTISODIY YUKSALISH YO‘LIDA.

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi majlisida so‘zlangan
nutq, 1996-yil 25-iyul.

HOZIRGI BOSQICHDA DEMOKRATIK ISLOHOTLARNI
CHUQUURLASHTIRISHNING MUHIM VAZIFALARI.

Birinchi chaqiriq O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining VI
sessiyasida so‘zlangan nutq, 1996-yil 29-avgust.

O‘ZBEKISTON MUSTAQILLIGINING 5 YILLIGI BAYRAMI
TANTANALARIDAGI TABRIK SO‘ZI.

1996-yil 31-avgust.

OLIMPIYA SHON-SHUHRATI MUZEYINING OCHILISHI
MAROSIMIDA SO‘ZLANGAN NUTQ.

1996-yil 1-sentabr.

TENNIS BO‘YICHA O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTI
KUBOGI UCHUN AN‘ANAVIY MUSOBAQA OCHILISHI
MAROSIMIDA SO‘ZLANGAN NUTQ.

1996-yil 1-sentabr.

TENNIS BO‘YICHA “PREZIDENT KUBOGI” UCHUN III AN‘ANAVIY
XALQARO MUSOBAQALARNING YOPILISH MAROSIMIDAGI SO‘Z.

1996-yil 8-sentabr.

YUKSAK MA‘NAVIYATSIZ KELAJAK YO‘Q.

PAXTA BO‘YICHA XALQARO MASLAHAT QO‘MITASINING 55-
YALPI MAJLISIDA SO‘ZLANGAN NUTQ.

1996-yil 7-oktabr.

BIZ O'Z KUCH VA IMKONIYATLARIMIZGA ISHONAMIZ.

1996-yil-oktabr.

XALQIMIZ BOR EKAN, AMIR TEMUR NOMI BARHAYOTDIR.

Temuriylar tarixi davlat muzeyining ochilish marosimida so'zlangan nutq, 1996-yil 18-oktabr.

AZALIY BUYUKLIK MASKANI.

Samarqand shahrida Amir Temur haykalining ochilish marosimida so'zlangan nutq. 1996-yil 18-oktabr.

SOHIBQIRON KAMOLGA YETGAN YURT.

Shahrisabz shahrida Amir Temur haykalining ochilish marosimida so'zlangan nutq. 1996-yil 18-oktabr.

ADOLAT VA QUDRAT TIMSOLI.

1996-yil, 18-oktabr.

AMIR TEMUR – FAXRIMIZ, G'URURIMIZ.

Amir Temur tavalludining 660 yilligiga bag'ishlangan xalqaro ilmiy konferensiyadagi ma'ruza, 1996-yil 24-oktabr.

ISLOHOT – AVVALO ODAMLAR ONGIDAGI O'ZGARISHDIR.

YANGICHA FIKRLASH VA ISHLASH – DAVR TALABI.

HALOL YASHASH VA HALOL MEHNAT QILISH -- BURCHIMIZ.

Xalq deputatlari Namangan viloyat kengashi sessiyasida so'zlangan nutq, 1996-yil 6-noyabr.

ISLOM KARIMOV KATTA TENNIS VA ROSSIYA TELEVIDENIESINI YAXSHI KO'RADI.

Toshkent - Moskva. ("Novoe vremya" jurnalining 1996-yil 45-sonidan olingan).

ISLOM KARIMOV KATTA TENNIS VA ROSSIYA TELEVIDENIESINI YAXSHI KO'RADI.

Toshkent - Moskva. ("Novoe vremya" jurnalining 1996-yil 45-sonidan olingan).

BENAZIR BXUTTONING "TUTUN PARDASI".

BIZGA O'ZGALARNING NARSASI KERAK EMAS.

SALOBAT UCHUN TARVUZ YEYILARKAN.

XALQLARIMIZ DO'STLIGINING RAMZI.

Xiva shahrida buyuk turkman shoiri Maxtumduli haykali ochilishi munosabati bilan bo'lgan tantanali mitingda so'zlangan nutq, 1996-yil 28-noyabr.

YEVROPADA XAVFSIZLIK VA HAMKORLIK TASHKILOTIGA A'ZO DAVLATLAR BOSHLIQLARI UCHRASHUVIDA SO'ZLANGAN NUTQ.

1996-yil 3-dekabr.

VATAN MUKOFOTLARI TOPSHIRILDI.

1997 YIL – INSON MANFAATLARI YILI BO'LSIN.

ISLOHOTLAR YO'LIDA QAT'IYATLI BO'LISH - BUGUNGI KUN TALABI. Xalq deputatlari Buxoro viloyati sessiyasida so'zlangan nutq, 1996-yil 14-dekabr.

QONUNLARIMIZ XALQ MANFAATLARIGA XIZMAT QILSIN.

DEMOKRATIK O'ZGARISHLAR - JAMIYATIMIZ YANGILANISHI ASOSI. Diplomatiya korpusi rahbarlari, xalqaro tashkilotlar va xorijiy ommaviy axborot vositalari vakillari bilan uchrashuvda so'zlangan nutq. 1996-yil 27-dekabr.

OMMAVIY AXBOROT VOSITALARI VAKILLARIGA BERILGAN INTERVYU.

1997-yil 14-yanvar, "Toshkent-2" aeroporti.

"OZODLIK" RADIOSINING O'ZBEK SHO'BASI XODIMLARI BILAN SUHBAT.

QISHLOQDA ISLOHOTLARNI CHUQURLASHTIRISH - USTUVOR VAZIFA.

MULKDORLAR SINFINI SHAKLLANTIRISH - ISLOHOTLARNING BOSH MEZONI.

YANGILIKKA INTILIB YASHASH - TARAQQIYOT GAROVI.

Xalq deputatlari Farg'ona viloyat Kengashining navbatdan tashqari sessiyasida so'zlangan nutq, 1997-yil 14-fevral.

ISLOHOTLAR IZCHILLIGI - INSON MANFAATLARI OMILI.

Vazirlar Mahkamasining O'zbekistonning 1996-yildagi ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyoti yakunlari hamda 1997-yildagi iqtisodiy islohotlarning ustuvor yo'nalishlariga bag'ishlangan majlisida so'zlangan nutq, 1997-yil 26-fevral.

Tom 6. HAVFSIZLIK VA BARQAROR TARAQQIYOT YO'LIDA.

O'ZBEKISTON XALQIGA NAVRO'Z TABRIGI.

1997-yil 21-mart.

YANGICHA TAFAKKURGA KENG YO'L.

Xalq deputatlari Andijon viloyati kengashi sessiyasida so'zlangan nutq, 1997 yil 30 aprel.

IQTISODIY HAMKORLIK TASHKILOTIGA A'ZO DAVLATLAR BOSHLIQLARINING NAVBATDAN TASHQARI UCHRASHUVIDA SO'ZLANGAN NUTQ.

1997-yil 13-may.

YUKSAK HUQUQIY TAFAKKUR - DEMOKRATIK JAMIYAT TAQOZOSI.

O'ZBEKISTON XXI ASR BO'SAG'ASIDA: XAVFSIZLIKKA TAHDID, BARQARORLIK SHARTLARI VA TARAQQIYOT KAFOLATLARI.

1997-yil.

MUQADDIMA.

I BOB. XAVFSIZLIKKA TAHDID MINTAQAVIY MOJAROLAR.

DINIY EKSTREMIZM VA FUNDAMENTALIZM.
 BUYUK DAVLATCHILIK SHOVINIZMI VA AGRESSIV
 MILLATCHILIK.
 ETNIK VA MILLATLARARO ZIDDIYATLAR.
 KORRUPSIYA VA JINOYATCHILIK.
 MAHALLIYCHILIK VA URUG'-AYMOQCHILIK MUNOSABATLARI.
 EKOLOGIK MUAMMOLAR.
 II BOB. BARQARORLIK SHARTLARI HAMDA TARAQQIYOT
 KAFOLATLARI.
 MA'NAVIY QADRIYATLAR VA MILLIY O'ZLIKNI ANGLASHNING
 TIKLANISHI.
 DAVLATCHILIKNI SHAKLLANTIRISH VA MUDOFAA
 QOBILIYATINI MUSTAHKAMLASH.
 DEMOKRATIK INSTITUTLARNI VA FUQAROLIK JAMIYATI
 ASOSLARINI SHAKLLANTIRISH.
 BOZOR MUNOSABATLARINING QAROR TOPISHI VA
 MULKDORLAR SINFINING SHAKLLANISHI.
 KUCHLI IJTIMOY SIYOSATVA AHOLI IJTIMOY FAOLLIGINING
 ORTISHI.
 JO'O'ROFIY-STRATEGIK IMKONIYATLAR VA TABIIY-XOM ASHYO
 RESURSLARI
 INSON SALOHİYATI, IJTIMOY VA ISHLAB CHIQARISH
 INFRASTRUKTURASI.
 KENG KO'LAMLI O'ZGARISHLAR VA HAMKORLIK KAFOLATLARI.
 JAHON HAMJAMIYATI BILAN HAMKORLIK.
 XULOSA.
 ZAMONAVIY KADRLAR - TARAQQIYOTIMIZNING MUHIM
 OMILIDIR.
 YANGICHA TAFAKKUR - ZAMON TALABI.
 Qoraqalpog'iston Respublikasi Jo'qorg'i Kengesining navbatdan
 tashqari sessiyasida so'zlangan nutq, 1997-yil 17-iyul.
 ASOSIY MAQSAD - IQTISODIY YUKSALISHGA ERISHISHDIR.
 O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi majlisida so'zlangan
 nutq, 1997-yil 29-iyul.
 BUXORO NEFTNI QAYTA ISHLASH ZAVODINING TANTANALI
 OCHILISH MAROSIMIDA SO'ZLANGAN NUTQ.
 1997-yil 22-avgust.
 IQTISODIYOT VA MA'NAVIYAT AJRALMASDIR.
 MUSTAQILLIK - MUQADDAS NE'MAT.
 "SHARQ TARONALARI" XALQARO MUSIQA FESTIVALINING
 OCHILISH MAROSIMIDAGI TABRIK SO'ZI.
 1997-yil 26-avgust.

BARKAMOL AVLOD - O'ZBEKISTON TARAQQIYOTINING POYDEVORI. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi IX sessiyasida so'zlangan nutq, 1997-yil 29-avgust.

O'ZBEKISTON MUSTAQILLIGINING OLTII YILLIGIGA BAG'ISHLANGAN TANTANALI MAROSIMDAGI TABRIK SO'ZI.

1997-yil 31-avgust.

TENNIS BO'YICHA O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTI KUBOGI UCHUN O'TKAZILGAN TO'RTINCHI XALQARO MUSOBAQANING TANTANALI OCHILISH MAROSIMIDA SO'ZLANGAN NUTQ.

1997-yil 9-sentabr.

XAVFSIZLIK VA BARQAROR TARAQQIYOT YO'LIDA.

"Markaziy Osiyo - yadro qurolidan xoli zona" xalqaro konferensiyasida so'zlangan nutq, 1997-yil 15-sentabr.

ISLOHOTLAR HAYOTNI, HAYOT ESA TAFAKKURNI O'ZGARTIRADI.

BUXORO SHAHRINING 2500 YILLIGIGA BAG'ISHLANGAN TANTANALI MAROSIMDAGI TABRIK SO'ZI.

1997-yil 19-oktabr.

XIVA SHAHRINING 2500 YILLIGIGA BAG'ISHLANGAN TANTANALI MAROSIMDAGI TABRIK SO'ZI.

1997-yil 20-oktabr.

O'ZBEKISTON SUZIB YURADIGAN MUZTOG' EMAS.

Gayaz Alimov, Dmitriy Murzin, Gennadiy Charodeevlar suhbatlashdi. ("Izvestiya" gazetasining 1997-yil 11-noyabr sonidan olindi).

ORZU VA MAQSADLARIMIZ - MUSHTARAK.

Samarqand shahri jamoatchiligi bilan uchrashuvda so'zlangan nutq, 1997-yil 14-noyabr.

OILA FAROVONLIGI - MILLAT FAROVONLIGI.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining besh yilligiga bag'ishlangan majlisdagi tabrik so'zi, 1997-yil 5-dekabr.

QISHLOQ XO'JALIGI TARAQQIYOTI - TO'KIN HAYOT MANBAI.

Birinchi chaqiriq O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi X sessiyasida so'zlangan nutq, 1997-yil 25-dekabr.

Tom 7. BIZ KELAJAGIMIZNI O'Z QO'LIMIZ BILAN QURAMIZ.

BARQAROR TARAQQIYOTGA ERISHISH -- USTUVOR VAZIFA.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining majlisidagi ma'ruza, 1998-yil 25-fevral.

BIRINCHI CHAQIRIQ O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY MAJLISINING XI SESSIYASIDA SO'ZLANGAN NUTQ.

1998-yil 30-aprel.

BIRINCHI CHAQIRIQ O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY MAJLISINING XI SESSIIYASIDA SO'ZLANGAN NUTQ.
 QONUNLARIMIZ DEHQON MANFAATIGA XIZMAT QILSIN.
 XORIJIY SARMOYALAR - IQTISODIY RIVOJLANISH GAROVI.
 E'TIQOD ERKINLIGI QONUNIY ASOSDA BO'LSIN.
 IQTISODIY HAMKORLIK TASHKILOTIGA A'ZO MAMLAKATLAR DAVLAT VA HUKUMAT BOSHLIQLARINING UCHRASHUVIDA SO'ZLANGAN NUTQ. 1998-yil 10-may.
 XALQ BIZDAN AMALIY ISHLARNI KUTMOQDA.
 Xalq deputatlari Qashqadaryo viloyati kengashining sessiyasida so'zlangan nutq, 1998-yil 3-iyun.
 TURKIY TILLI DAVLATLAR BOSHLIQLARINING BESHINCHI UCHRASHUVIDA SO'ZLANGAN NUTQ.
 1998-yil 9-iyun.
 JAMIYATIMIZ MAFKURASI XALQNI - XALQ, MILLATNI - MILLAT QILISHGA XIZMAT ETSIN.
 "Tafakkur" jurnali Bosh muharririning savollariga javoblar.
 O'ZBEKISTONDA TOJIKISTON RESPUBLIKASI KUNLARINING TANTANALI OCHILISH MAROSIMIDA SO'ZLANGAN NUTQ.
 1998-yil 30-iyun.
 XALQ FAROVONLIGI - FAOLIYATIMIZ MEZONI.
 O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi yig'ilishida so'zlangan nutq, 1998-yil 23-iyul.
 TARIXIY XOTIRASIZ KELAJAK YO'Q.
 Tarixchi olimlar va jurnalistlar bilan suhbat. 1998-yil iyul.
 XALQIMIZ JIPSLIGI - TINCHLIK VA TARAQQIYOT GAROVI.
 Birinchi chaqiriq O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining o'n ikkinchi sessiyasidagi ma'ruza, 1998-yil 28-avgust.
 O'ZBEKISTON MUSTAQILLIGINING YETTI YILLIGIGA BAG'ISHLANGAN TANTANALI MAROSIMDA SO'ZLANGAN TABRIK NUTQI.
 1998-yil 31-avgust.
 YEVROPA - KAVKAZ - OSIYO (TRASEKA) TRANSPORT TARMOG'INI RIVOJLANTIRISHGA BAG'ISHLANGAN XALQARO ANJUMANDA SO'ZLANGAN NUTQ.
 1998-yil 8-sentabr.
 O'ZBEKISTON PREZIDENTI KUBOGI UCHUN O'TKAZILGAN BESHINCHI XALQARO TENNIS TURNIRINING YOPILISH MAROSIMIDA SO'ZLANGAN NUTQ.
 1998-yil 20-sentabr.
 IMOM AL-BUXORIY YODGORLIK MAJMUINING OCHILISHIGA BAG'ISHLANGAN MAROSIMDA SO'ZLANGAN NUTQ.
 1998-yil 23-oktabr.

AHMAD AL-FARG'ONIY HAYKALINING OCHILISHIGA
BAG'ISHLANGAN MAROSIMDA SO'ZLANGAN NUTQ.

1998-yil 24-oktabr.

YUNESKO IJROIYA KENGASHI 155-SESSIYASINING
YAKUNLOVCHI MAJLISIDA SO'ZLANGAN NUTQ.

1998-yil 6-noyabr.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTIGA YUNESKO
MEDALINI TOPSHIRISH MAROSIMIDA SO'ZLANGAN NUTQ.

1998-yil 6-noyabr.

ADOLAT, VATAN VA XALQ MANFAATI HAR NARSADAN ULUG'.

1998-yil 9-noyabr.

YUKSAK MA'NAVIYAT - JAMIYAT TARAQQIYOTINING ASOSI.

1998-yil 11-noyabr.

ADOLAT HAR ISHDA HAMROHIMIZ VA DASTURIMIZ BO'LSIN.

1998-yil noyabr

QONUN VA ADOLAT USTUVORLIGINING HAYOTBAXSH MANBAI.

Konstitutsiya kuniga bag'ishlangan tantanali marosimda so'zlangan
nutq, 1998-yil 5-dekabr.

XALQ ISHONCHI - OLIY MAS'ULIYAT.

1998-yil 16-dekabr.

FARZANDLARIMIZ BIZDAN KO'RA KUCHLI, BILIMLI, DONO VA
ALBATTA BAXTLI BO'LISHLARI SHART!

Viloyatlar, shahar va tumanlarning hokimlari bilan uchrashuvda
so'zlangan nutq, 1998-yil 23-dekabr.

O'Z KELAJAGIMIZNI O'Z QO'LIMIZ BILAN QURMOQDAMIZ.

"Turkiston" gazetasi muxbirining savollariga javoblar.

KELAJAKNI JASORATLI ODAMLAR QURADI.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining majlisidagi
ma'ruza, 1999-yil 16-fevral.

TANLAGAN YO'LIMIZDAN BIZNI HECH KIM QAYTAROLMAYDI.

1999-yil 16-fevral.

OZOD BO'LSANG - OZOD BO'L, ERKIN BO'LSANG - ERKIN BO'L,
MUSTAQIL BO'LSANG - MUSTAQIL BO'L!

1999-yil 19-fevral.

ENG KATTA ORZUIM - MENGA ISHONGAN ODAMLARNING
OMONLIGI, YURTIMNING TINCHLIGI!

1999-yil 26-fevral.

ALLOH QALBIMIZDA, YURAGIMIZDA.

"Turkiston-press" axborot agentligi muxbirining savollariga
javoblar.

MILLAT QUDRATI - HAMJIHATLIKDA.

1999-yil 26-mart.

O'ZBEKISTON XXI ASRGA INTILMOQDA.

Birinchi chaqiriq O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining o'n to'rtinchi sessiyasidagi ma'ruza, 1999-yil 14-aprel.

O'ZBEK KURASHI – JAHON MAYDONIDA.

Kurash bo'yicha birinchi jahon chempionatining tantanali ochilish marosimidagi tabrik so'zi, 1999-yil 1-may.

XOTIRA CHIROG'I O'CHMAYDI.

Xotira va Qadrlash kuniga bag'ishlangan tantanali marosimdagi so'z, 1999-yil 9-may.

Tom 8. OZOD VA OBOD VATAN, ERKIN VA FAROVON HAYOT – PIROVARD MAQSADIMIZ.

IRODA VA IYMON – E'TIQODIMIZ SINOVI.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining yig'ilishida so'zlangan nutq, 1999-yil 16-fevral.

HUSHYORLIKKA DA'VAT.

O'zbekiston milliy axborot agentligi muxbirining savollariga javoblar, 1999-yil iyun.

TINCHLIK VA BARQARORLIK – MINTAQAMIZ TARAQQIYOTINING BOSH OMILI.

Afg'oniston bo'yicha "6+2" guruhi Toshkent uchrashuvi ochilishi marosimida so'zlangan nutq. 1999-yil 19-iyul.

TADBIRKORLIK – YUKSALISH GAROVI.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1999-yil birinchi yarmidagi iqtisodiy islohotlar yakuniga bag'ishlangan yig'ilishidagi ma'ruza, 1999-yil 27-iyul.

VATAN OZODLIGI – OLIY SAODAT.

Birinchi chaqiriq O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining XV sessiyasidagi ma'ruza, 1998-yil 19-avgust.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MUSTAQILLIGINING SAKKIZ YILLIGIGA BAG'ISHLANGAN TANTANALI MAROSIMDA SO'ZLANGAN NUTQ.

1999-yil 31-avgust.

JALOLIDDIN MANGUBERDI TAVALLUDINING 800 YILLIGIGA BAG'ISHLANGAN TANTANALI MAROSIMDA SO'ZLANGAN NUTQ.

1999-yil 5-noyabr.

"ALPOMISH" DOSTONINING 1000 YILLIGIGA BAG'ISHLANGAN TANTANALI MAROSIMDA SO'ZLANGAN NUTQ.

1999-yil 6-noyabr.

YEVROPADA XAVFSIZLIK VA HAMKORLIK TASHKILOTINING ISTAMBUL SAMMITIDA SO'ZLANGAN NUTQ.

1999-yil 18-noyabr.

SOG'LOM AVLOD – XALQIMIZ KELAJAGI.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi kuniga bag'ishlangan tantanali marosimda so'zlangan nutq, 1999-yil 7-dekabr.

MEN O'ZIMNI NAFAQAT O'ZBEK XALQINING, BALKI QORAQALPOQ XALQINING HAM FARZANDI, DEB BILAMAN!

Qoraqalpog'iston Respublikasi saylovchilari vakillari bilan uchrashuvda so'zlangan nutq, 1999-yil 2-dekabr.

JIZZAX XALQINING QALBIDA VA DILIDA.

Jizzax viloyati saylovchilari vakillari bilan uchrashuvda so'zlangan nutq, 1999-yil 9-dekabr.

XALQQA XIZMAT QILISH - OLIY BAXT!

Sirdaryo viloyati saylovchilari vakillari bilan uchrashuvda so'zlangan nutq, 1999-yil 10-dekabr.

MAQSADIMIZ - VATANIMIZ RAVNAQI, XALQIMIZ FAROVONLIGINI YANADA YUKSALTIRISH.

Buxoro viloyati saylovchilari vakillari bilan uchrashuvda so'zlangan nutq. 1999- yil 15-dekabr.

SAXOVATLI ZAMIN - TARAQQIYOT YO'LIDA.

Navoiy viloyati saylovchilari vakillari bilan uchrashuvda so'zlangan nutq. 1999-yil 16-dekabr.

EZGU NIYAT, OLIJANOB MAQSAD YO'LIDA IZLANIB-INTILIB YASHASH - KISHINI ULUG'LAYDI.

Andijon viloyati saylovchilari vakillari bilan uchrashuvda so'zlangan nutq. 1999-yil 17-dekabr.

SHU MUQADDAS YURTGA YORUG' KUNLAR KELTIRISH - HAR BIRIMIZNING INSONIY BURCHIMIZDIR.

Namangan viloyati saylovchilari vakillari bilan uchrashuvda so'zlangan nutq, 1999-yil 17-dekabr.

IMKONIYATLARNI TO'LA ISHGA SOLISH - YUKSALISH GAROVIDIR.

Farg'ona viloyati saylovchilari vakillari bilan uchrashuvda so'zlangan nutq. 1999-yil 18-dekabr.

VATAN OZODLIGI, XALQIMNING OMONLIGI, YURTIMNING RAVNAQI, HAR BIR OILA FAROVONLIGI - MEN UCHUN OLIY SAODAT.

Qashqadaryo viloyati saylovchilari vakillari bilan uchrashuvda so'zlangan nutq. 1999-yil 21-dekabr.

BUYUK AJDODLARIMIZ SHAVKATINING TIMSOLI BO'LGAN YURT. Samarqand viloyati saylovchilari vakillari bilan uchrashuvda so'zlangan nutq. 1999-yil 22-dekabr.

METIN IRODALI INSONLAR YURTIGA EHTIROM.

Xorazm viloyati saylovchilari vakillari bilan uchrashuvda so'zlangan nutq, 1999-yil 24-dekabr.

G'URURI TOG'LARIDEK BALAND, YARATUVCHILIK SALOHIIYATI YUKSAK XALQ.

Surxondaryo viloyati saylovchilari vakillari bilan uchrashuvda soʻzlangan nutq. 1999-yil 25-dekabr.

ENG KATTA BOYLIGIMIZ - MAMLAKATIMIZDAGI TINCHLIK, MILLATLAR VA FUQAROLAR TOTUVLIGINI KOʻZ QORACHIGʻIDAY ASRAYLIK.

Toshkent viloyati saylovchilari vakillari bilan uchrashuvda soʻzlangan nutq. 1999-yil 29-dekabr.

POYTAXTIMIZ - MUQADDAS OSTONAMIZ.

Toshkent shahar saylovchilari vakillari bilan uchrashuvda soʻzlangan nutq, 2000-yil 6-yanvar.

XALQ DARDI BILAN YASHAYLIK.

Ikkinchi chaqiriq Xalq deputatlari Fargʻona viloyat Kengashi sessiyasida soʻzlangan nutq, 2000-yil 15-yanvar.

OZOD VA OBOD VATAN, ERKIN VA FAROVON HAYOT - PIROVARD MAQSADIMIZ.

Ikkinchi chaqiriq Oʻzbekiston Respublikasi Oliy Majlisining birinchi sessiyasidagi maʼruza. 2000-yil 22-yanvar.

IKKINCHI CHAQIRIQ OʻZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY MAJLISINING BIRINCHI SESSIYASI IKKINCHI YIGʻILISHIDA SOʻZLANGAN NUTQ.

2000-yil 11-fevral.

ISLOHOTLAR VA INVESTITSİYALAR BOʻYICHA IDORALARARO MUVOFIQLASHTIRUVCHI KENGASH YIGʻILISHIDAGI MAʼRUZA.

2000-yil 1-fevral.

IQTISODIYOTNI ERKINLASHTIRISH VA ISLOHOTLARNI CHUQURLASHTIRISH - ENG MUHIM VAZIFAMIZ.

1999-yilda mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish yakunlari va 2000 yilda iqtisodiyotni erkinlashtirish va islohotlarni chuqurlashtirishning ustuvor yoʻnalishlariga bagʻishlangan Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi majlisidagi maʼruza.

2000-yil 11-fevral.

IZLANISH, TASHABBUSKORLIK VA TADBIRKORLIK - DAVR TALABI.

Xalq deputatlari Sirdaryo viloyat Kengashi sessiyasida soʻzlangan nutq. 2000-yil 22-fevral.

SOGʻLOM AVLOD TARBIYASI - BARHAMIZNING MUQADDAS INSONIY BURCHIMIZ.

Sogʻlom avlod davlat dasturini tasdiqlashga bagʻishlangan majlisda soʻzlangan nutq. 2000-yil 24-fevral.

XALQ BILAN HAMNAFAS YASHASH VA ISHLASH - OLIY BURCH.

Xalq deputatlari Surxondaryo viloyat Kengashi sessiyasida soʻzlangan nutq. 2000-yil 23-mart.

MILLIY MAFKURA - DAVLATIMIZ VA JAMIYATIMIZ QURILISHIDA BIZ UCHUN RUHIY-MAʼNAVIY KUCH-QUVVAT MANBAI.

Milliy istiqlool mafkurasi konsepsiyasining asosiy tamoyillariga bag'ishlab ilmiy va ijodiy jamoatchilik vakillari bilan uchrashuvda so'zlangan nutq, 2000-yil 6-aprel.

SHAHIDLAR XOTIRASI – MANGU BARHAYOT.

“Shahidlar xotirasi” yodgorlik majmuining ochilishiga bag'ishlangan marosimda so'zlangan nutq, 2000-yil 12-may.

O'ZGARISH VA YANGILANISH – HAYOT TALABI.

Ikkinchi chaqiriq O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining ikkinchi sessiyasida so'zlangan nutq, 2000-yil 25-may.

O'ZBEK VA TOJIK – IKKI TILDA SO'ZLAYDIGAN BIR XALQ.

Tojikiston ziyolilari va jamoatchiligi vakillari bilan uchrashuvda so'zlangan nutq, 2000-yil 16-iyun.

Tom 9. VATAN RAVNAQI UCHUN HAR BIRIMIZ MAS'ULMIZ.

IQTISODIYOTNI ERKINLASHTIRISH – FAROVONLIK POYDEVORI.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi va iqtisodiy islohotlarning 2000-yil birinchi yarmi yakunlariga bag'ishlab o'tkazilgan majlisidagi ma'ruza, 2000-yil 21-iyul.

MAVJUD IMKONIYATLARDAN SAMARALI FOYDALANISH – YUKSALISH GAROVI.

Xalq deputatlari Qashqadaryo viloyat Kengashi sessiyasida so'zlangan nutq, 2000-yil 28-iyul.

EGALI YURT ERKINI BERMAS.

Ikkinchi chaqiriq O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining uchinchi sessiyasida so'zlangan nutq, 2000-yil 30-avgust.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MUSTAQILLIGINING TO'QQIZ YILLIGIGA BAG'ISHLANGAN TANTANALI MAROSIMDAGI TABRIK SO'ZI.

2000-yil 31-avgust.

BMT BOSH ASSAMBLEYASIDA SO'ZLANGAN NUTQ.

2000-yil sentabr.

BURHONIDDIN MARG'INONIY TAVALLUDINING 910 YILLIGIGA BAG'ISHLANGAN TANTANALI MAROSIMDA SO'ZLANGAN NUTQ.

2000-yil 16-noyabr.

IMOM MOTURIDIY TAVALLUDINING 1130 YILLIGIGA BAG'ISHLANGAN TANTANALI MAROSIMDA SO'ZLANGAN NUTQ.

2000-yil 17-noyabr.

O'ZBEKISTON KONSTITUTSIYASINING 8 YILLIGIGA BAG'ISHLANGAN TANTANALI MAROSIMDA SO'ZLANGAN NUTQ.

2000-yil 7-dekabr.

O'ZBEKISTON XALQIGA YANGI YIL TABRIGI.

2000-yil 31-dekabr.

IDORALARARO MUVOFIQLASHTIRUVCHI KENGASH MAJLISIDA SO'ZLANGAN NUTQ.

2000-yil 11-yanvar.

"KAMOLOT" YOSHLARIMIZNING CHINAKAM SUYANCHI VA TAYANCHI BO'LSIN.

Yoshlar masalalariga bag'ishlangan yig'ilishda so'zlangan nutq, 2000 yil 24 yanvar.

"MILLIY ISTIQLOL G'OYASI: ASOSIY TUSHUNCHA VA TAMOYILLAR" RISOLASIDAGI SO'Z BOSHI.

VATAN RAVNAQI UCHUN HAR BIRIMIZ MAS'ULMIZ.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2000-yilda mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish yakunlari hamda 2001-yilda iqtisodiyotni erkinlashtirish va islohotlarni chuqurlashtirishning ustuvor yo'nalishlariga bag'ishlangan majlisidagi ma'ruza, 2001-yil 16-fevral.

"KAMOLOT" IJTIMOYIY HARAKATINING TA'SIS QURULTOYI QATNASHCHILARIGA.

MOSKVA DAVLAT UNIVERSITETIDA SO'ZLANGAN NUTQ.

2001-yil 4-may.

MANFAATLI HAMKORLIK YO'LIDA.

Moskva safaridan qaytish chog'ida samolyotda bo'lgan suhbat, 2001-yil may.

"BARKAMOL AVLOD" SPORT MUSOBAQASI QATNASHCHILARIGA.

PREZIDENT ISLOM KARIMOVNING IKKINCHI CHAQIRIQ O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY MAJLISI BESHINCHI SESSIIYASI DAVOMIDA BILDIRGAN FIKR-MULOHAZALARI.

2001-yil 11-12-may.

BYUDJET IJROSI BO'YICHA;

"QONUNCHILIK VA SUD HUQUQI" MASALASI BO'YICHA;

XORIJIY BANKLARDA SAQLANAYOTGAN MABLAG'LARNI QAYTARISH MASALASI BO'YICHA;

"MAXSUS YUKLAR VA HARBIY TARKIBLARNING TRANZITI TO'G'RI SIDDA"GI MASALA BO'YICHA;

ILG'OR TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISH MASALASI BO'YICHA
OLIIY MAJLIS V SESSIIYASI FOYESIDA JURNALISTLAR BILAN BO'LGAN SUHBATDAN.

2001-yil 11-12-may.

MAFKURAVIY KURASH MASALASI BO'YICHA.

ROSSIYAGA QILINGAN DAVLAT TASHRIFI TO'G'RI SIDDA.

SHANXAY UCHRASHUVI BO'YICHA.

"XALQ - QAHRAMON, XALQ XOTIRASI OLDIDA DOIMO BOSH EGAMIZ..." , 2001 yil 22 may.

MAGISTRATURA, AKADEMIK LITSEY VA KASB-HUNAR KOLLEJLARINING BIRINCHI BITIRUVCHILARIGA. SHANXAY HAMKORLIK TASHKILOTIGA A'ZO DAVLATLAR RAHBARLARINING SAMMITIDA SO'ZLANGAN NUTQ.

2001-yil iyun.

MATBUOT VA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARI XODIMLARIGA. JAMIYATDA TADBIRKORLIK RUO'INI QAROR TOPTIRISH - TARAQQIYOT GAROVI.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2001-yil birinchi yarmi yakunlariga bag'ishlangan kengaytirilgan yig'ilishidagi ma'ruza, 2001-yil 17-iyul.

"UMID" JAMG'ARMASI GRANTLARI SOHIBLARIGA.

MO'JIZANING BUNYODKORI - XALQIMIZ.

Asaka shahridagi "O'zDEUavto" qo'shma korxonasining yangi liniyasi ishga tushirilishiga bag'ishlangan marosimda so'zlangan nutq, 2001-yil 17-avgust.

Tom 10. HAVFSIZLIK VA TINCHLIK UCHUN KURASHMOQ KERAK.

MILLIY ISTIQLOL MAFKURASI - XALQ E'TIQODI VA BUYUK KELAJAKKA ISHONCHDIR.

"FIDOKOR" gazetasi muxbiri savollariga javoblar.

TINCHLIK VA BARQARORLIKDAN BARCHAMIZ MANFAATDORMIZ. Prezident Islom Karimovning Rossiya Federatsiyasiga tashrifi chog'ida O'zbekiston delegatsiyasi sharafiga yushtirilgan rasmiy qabul marosimida so'zlagan nutqi. 2001-yil 4-may.

"KABUL-FARG'ONA KOMPANI" QO'SHMA KORXONASI OCHILISHIGA BAG'ISHLANGAN MAROSIMDA SO'ZLANGAN NUTQ.

2001-yil 23-avgust.

ULUG'LARI E'ZOZLANGAN YURT ZAVOL KO'RMAGAY.

Navoiy shahrida Alisher Navoiy yodgorlik majmuining ochilishiga bag'ishlangan tantanali marosimda so'zlangan nutq. 2001-yil 24-avgust.

"SHARQ TARONALARI" UCHINCHI XALQARO MUSIQA FESTIVALI QATNASHCHILARI VA MEHMONLARIGA.

2001-yil 26-avgust.

ADOLAT - QONUN USTUVORLIGIDA.

Ikkinchi chaqiriq O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining VI sessiyasidagi ma'ruza. 2001-yil 29-avgust.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MUSTAQILLIGINING O'N YILLIGIGA BAG'ISHLANGAN TANTANALI MAROSIMDAGI TABRIK SO'ZI.

2001-yil 31-avgust.

ODAMLAR TASHVISHI BILAN YASHASH - OLIY BURCH.

Xalq deputatlari Samarqand viloyat kengashining navbatdan tashqari sessiyasida so'zlangan nutq. 2001-yil 11-sentabr.

ISLOHOTLAR IZCHILLIGI - TARAQQIYOTIMIZNING MUHIM OMILI.

Xalq deputatlari Jizzax viloyat kengashining navbatdan tashqari sessiyasida so'zlangan nutq. 2001-yil 14-sentabr.

MAQSADIMIZ - TINCHLIK VA BUNYODKORLIK.

Xalq deputatlari Toshkent shahar kengashining sessiyasida so'zlangan nutq. 2001-yil 26-sentabr.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTI ISLOM KARIMOVNING BAYONOTI.

2001-yil 5-oktabr.

TINCHLIK UCHUN KURASHMOQ KERAK.

O'za muxbiri bilan suhbat. 2001-yil 10-oktabr.

FIDOKORONA MEHNAT, EZGU INTILISH - OLQISH VA SHARAFGA MUNOSIB.

O'zbekiston Respublikasi mustaqilligining 10 yilligi munosabati bilan taqdirlangan bir guruh yurtdoshlarimizga Vatanning yuksak mukofotlarini topshirish marosimida so'zlangan nutq. 2001-yil 5-dekabr.

BIZ UCHUN XALQIMIZ, VATANIMIZ MANFAATIDAN ULUG' MAQSAD YO'Q.

Ikkinchi chaqiriq O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining VII sessiyasidagi ma'ruza. 2001-yil 6-dekabr.

QONUNGA HURMAT, QONUNGA ITOAT HAYOTIMIZ MEZONI BO'LSIN. O'zbekiston Konstitutsiyasining 9 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimda so'zlangan nutq. 2001-yil 7-dekabr.

MAMLAKATIMIZ IQTISODIYOTINING FAXRI.

Sho'rtan gaz-kimyo majmui ochilishiga bag'ishlangan tantanali marosimda so'zlangan nutq. 2001-yil 20-dekabr.

O'ZBEKISTON XALQIGA YANGI YIL TABRIGI.

2001-yil 31-dekabr.

VATAN HIMOYACHILARIGA BAYRAM TABRIGI.

2002-yil 11-yanvar.

RESPUBLIKA BAYNALMILAL MADANIYAT MARKAZI TASHKIL ETILGANINING 10 YILLIGIGA BAG'ISHLANGAN TANTANALI MAJLIS QATNASHCHILARIGA TABRIK.

2002-yil 15-yanvar.

DEMOKRATIK TARAQQIYOT YO'LIDAN.

Prezident Islom Karimovning 2002-yil 27-yanvar – umumxalq referendumini munosabati bilan ommaviy axborot vositalari odimlariga bergan intervyusi.

“O‘ZBEKISTON HAVO YO‘LLARI” MILLIY AVIAKOMPANIYASI JAMOASIGA TABRIK.

2002-yil 28-yanvar.

IQTISODIYOTNI ERKINLASHTIRISH, RESURSLARDAN TEJAMKORLIK BILAN FOYDALANISH – BOSH YO‘LIMIZ.

2001-yilda respublikani ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish yakunlari, iqtisodiy islohotlarning borishini baholash hamda 2002-yilgi vazifalarga bag‘ishlangan Vazirlar Mahkamasi yig‘ilishida so‘zlangan nutq. 2002-yil 14-fevral.

RAHBAR, YETAKCHI O‘ZI YONIB, O‘ZGALARNI HAM YONDIRIB YASHASHI KERAK.

Xalq deputatlari Surxondaryo viloyat kengashining navbatdan tashqari sessiyasida so‘zlangan nutq. 2001-yil 21-fevral.

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTINING AMERIKA QO‘SHMA SHTATLARIGA RASMIY TASHRIFI ARAFASIDA TOSHKENT AEROPORTIDA JURNALISTLARGA BERGAN INTERVYUSI.

2002-yil 11-mart.

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTINING AMERIKALIK ISHBILARMONLAR BILAN BO‘LGAN UCHRASHUVDA SO‘ZLAGAN NUTQI. 2002-yil 12-mart.

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTINING AQSHNING NUFUZLI GAZETA VA JURNALLARI MUHARRIRLARI HAMDA JURNALISTLAR BILAN MULOQOTI.

2002-yil 13-mart.

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTINING “XALQARO MIQYOSDAGI LIDER” MUKOFOTI BILAN TAQDIRLANISH MAROSIMIDA SO‘ZLAGAN NUTQI.

2002-yil 13-mart.

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTINING AMERIKA QO‘SHMA SHTATLARIGA RASMIY TASHRIFI NIHOYASIDA JURNALISTLARGA BERGAN INTERVYUSI.

2002-yil 14-mart.

ENG QADIMIY, ASL MILLIY, G‘OYAT ARDOQLI BAYRAM.

Navro‘z bayramiga bag‘ishlangan tantanali marosimdagi tabrik so‘zi. 2002-yil 21-mart.

BETAKROR MUSIQA SAROYI.

O‘zbekiston davlat konservatoriyasi yangi binosi ochilishiga bag‘ishlangan tantanali marosimdagi tabrik so‘zi. 2002-yil 22-mart.

JAYHUN SOHILIDAGI BOQIY SHAHAR.

Termiz shahrining 2500 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimda so'zlangan nutq. 2002-yil 2-aprel.

YANGILANISH VA O'ZGARISHLAR JARAYONI ORTGA QAYTMAYDI. Ikkinchi chaqiriq O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining VIII sessiyasidagi ma'ruza. 2002-yil 4-aprel.

BIZ DUNYODA HECH KIMDAN KAM BO'LMAGAN JAMIYAT QURAMIZ.

Prezident I.A. Karimovning Oliy Majlisning VIII sessiyasi tanaffus paytida mahalliy va xorijiy muxbirlarning savollariga bergan javoblari. 2002-yil 4-aprel.

QORAQALPOQ DIYORINING SALOHIYATINI RO'YOBGA CHIQUARISH, ODAMLAR HAYOTINI YANADA YAXSHILASH - DOLZARB VAZIFA. Qoraqalpog'iston Respublikasi Jo'qorg'i Kengesining navbatdan tashqari sessiyasida so'zlangan nutq. 2002-yil 2-may.

ODAMLAR HAQIDA HAMXO'RLIK, ISTIQBOLNI O'YLAB ISH TUTISH - O'AR BIR RAHBARNING BURCHIDIR.

Xalq deputatlari Navoiy viloyat kengashining navbatdan tashqari sessiyasida so'zlangan nutq. 2002-yil 31-may.

HAMKORLIKNING BOY TAJRIBASI VA ALOQALAR RIVOJINI RAG'BATLANTIRISHNING KATTA IMKONIYATLARI.

Shanxay hamkorlik tashkiloti davlatlari rahbarlarining sammitida so'zlangan nutq. 2002-yil 6-iyun.

MATBUOT VA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARI XODIMLARIGA. 2002-yil 26-iyun.

ODAMLARNING TASHVISH VA ORZU-INTILISHLARI BILAN YASHASH FAOLIYATIMIZ MEZONIGA AYLAN SIN.

2002-yilning birinchi yarim yilligida O'zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirish yuzasidan ustuvor vazifalar va topshiriqlarning bajarilishi hamda dolzarb muammolarning hal etilishi to'g'risidagi ma'ruza, 2002-yil 18-iyul.

Tom 11. BIZ TANLAGAN YO'L - DEMOKRATIK TARAQQIYOT VA MA'RIFIY DUNYO, HAMKORLIK YO'LI.

O'ZBEKISTONDA DEMOKRATIK O'ZGARISHLARNI YANADA CHUQUURLASHTIRISH VA FUQAROLIK JAMIYATI ASOSLARINI SHAKLLANTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI.

Ikkinchi chaqiriq O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining to'qqizinchi sessiyasidagi ma'ruza, 2002-yil 29-avgust.

O'ZBEKISTON MUSTAQILLIGINING 11 YILLIGIGA BAG'ISHLANGAN TANTANALI MAROSIMDAGI TABRIK SO'ZI.

2002-yil 31-avgust.

QASHQADARYO VOHASINING ZUMRAD GAVHARI.

Shahrisabzning 2700 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi so'z, 2002-yil 1-noyabr.

YEVROATLANTIKA HAMKORLIK KENGASHI SAMMITIDA SO'ZLANGAN NUTQ.

2002-yil 22-noyabr.

YUTUQLAR KALITI ODAMLAR G'URURINI UYG'OTISH, ULARNING SALOHİYATINI, BARCHA IMKONIYATLARINI ISHGA SOLISHDA.

Xalq deputatlari Sirdaryo viloyat kengashining navbatdan tashqari sessiyasida so'zlangan nutq, 2002-yil 28-noyabr.

HAYOTIMIZNING, TARAQQIYOTIMIZNING HUQUQIY ASOSI.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining o'n yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi nutq, 2002-yil 5-dekabr.

FARZANDLARIMIZ PARVOZI BALAND BO'LSIN.

2002-yil 29-dekabr.

VATAN HIMOIYACHILARIGA BAYRAM TABRIGI.

2002-yil 13-yanvar.

MILLIY ARMIYAMIZ - MUSTAQILLIGIMIZNING, XALQIMIZ TINCHLIGI VA OSOIYISHTALIGINING MUSTAHKAM KAFOLATIDIR.

2002-yil 15-27 yanvar.

ISLOHOTLAR STRATEGIYASI - MAMLAKATIMIZ IQTISODIY SALOHİYATINI YUKSALTIRISHDIR.

2002-yilda mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish yakunlari va 2003-yilda iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirishning asosiy yo'nalishlariga bag'ishlangan Vazirlar Mahkamasining majlisidagi ma'ruza, 2003-yil 17-fevral.

BIZ TANLAGAN YO'L - DEMOKRATIK TARAQQIYOT VA MA'RIFIY DUNYO BILAN HAMKORLIK YO'LI.

Ikkinchi chaqiriq O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining XI sessiyasidagi ma'ruza, 2003-yil 24-aprel.

YEVROPA TIKLANISH VA TARAQQIYOT BANKI BOSHQARUVCHILAR KENGASHI YILLIK YIO'ILISHINING TANTANALI OCHILISH MAROSIMIDAGI NUTQ.

2003-yil 4-may.

TOSHKENT SHAHRIDA O'ZBEKISTON XALQ SHOIRI G'AFUR G'ULOMNING HAYKALI OCHILISHIGA BAG'ISHLANGAN MAROSIMDA SO'ZLANGAN NUTQ.

2003-yil 10-may.

CHKALOV NOMIDAGI TOSHKENT AVIATSIYA ISHLAB CHIQRARISH BIRLASHMASI JAMOASIGA.

2003-yil 23-may.

SHANXAY HAMKORLIK TASHKILOTI SAMMITIDAGI NUTQ.

Moskva shahri, 2003-yil 29-may.

2003-YILNING BIRINCHI YARMIDA MAMLAKATIMIZ IQTISODIYOTI HAMDA IJTIMOIIY SOHANI RIVOJLANTIRISH YAKUNLARI VA BU SOHALARDA ENG MUHIM USTUVOR YO'NALISHLAR BO'YICHA AMALGA OSHIRILAYOTGAN CHORATADBIRLAR HAQIDA.

Vazirlar Mahkamasining majlisidagi ma'ruza, 2003-yil 18-iyul.

12-TOM. TINCHLIK VA XAVFSIZLIGIMIZ O'Z KUCHQUDRATIMIZGA, HAMJIHATLIGIMIZ VA QAT'IY IRODAMIZGA BOG'LIQ (2004)

JAYHUN SOHILIDAGI GAVHAR.

Nukus shahrining 70 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi so'z, 2003-yil 12-sentabr.

TADBIRKORLAR VA ISHBILARMONLAR IJTIMOIIY QATLAMI O'ZBEKISTON SIYOSIIY MAYDONIDA O'Z O'RNINI EGALLASHI LOZIM. BUYUK ALLOMAGA EHTIROM.

Bahouddin Naqshband ziyoratgohida o'tkazilgan tantanali marosimdagi so'z, 2003-yil 27-noyabr

VATAN MUKOFOTI - XORAZM ELIGA YUKSAK HURMAT VA EHTIROM RAMZI.

Xorazm viloyatiga Jaloliddin Manguberdi ordenini topshirish marosimidagi nutq, 2003-yil 2-dekabr.

ANDIJON AHLINING TASHABBUSKORLIGI, AZMU SHIJOATI VA JASORATINI XALQIMIZ YUKSAK QADRLAYDI.

Andijon viloyatiga Amir Temur ordenini topshirish marosimidagi nutq, 2003-yil 3-dekabr

KONSTITUTSIYA - YURTIMIZDA YANGI HAYOT, YANGI JAMIYAT BARPO ETISHNING HUQUQIIY POYDEVORI.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 11 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi so'z, 2003-yil 5-dekabr.

TADBIRKORLIK VA IZLANUVCHANLIK - YUKSALISH ASOSI.

Xalq deputatlari Samarqand viloyati kengashining navbatdan tashqari sessiyasida so'zlangan nutq, 2003-yil 16-dekabr.

JISMONIIY VA MA'NAVIY YETUK AVLODNI TARBIYALASH - BOSH MAQSADIMIZ.

Bolalar sportini rivojlantirish jamg'armasi Homiylik kengashi yig'ilishidagi ma'ruza, 2004-yil 9-yanvar.

MAVJUD SALOHIIYAT VA IMKONIIYATLARDAN OQILONA FOYDALANISH - TARAQQIIYOT OMILI.

Xalq deputatlari Toshkent viloyati kengashining navbatdan tashqari sessiyasidagi nutq.

ERISHGAN MARRALARIMIZNI MUSTAHKAMLAB, ISLOHOTLAR YO'LIDAN IZCHIL BORISH - ASOSIIY VAZIFAMIZ.

2003-yilda mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish yakunlari va 2004-yilda iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirishning asosiy yo'nalishlariga bag'ishlangan Vazirlar Mahkamasi majlisidagi ma'ruza, 2004-yil 7-fevral.

XALQIMIZ BUNYODKORLIGINING YANA BIR TIMSOLI.

Xorazm viloyati Hazorasp tumanida barpo etilgan yangi ko'prikning ishga tushirilishiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi so'z, 2004-yil 12-mart.

YOVUZ KUHLAR XALQIMIZNI O'Z TANLAGAN YO'LIDAN QAYTARA OLMAYDI VATANIMIZNING TINCHLIGI VA XAVFSIZLIGI O'Z KUCH-QUDRATIMIZGA, XALQIMIZNING HAMJIHATLIGI VA BUKILMAS IRODASIGA BOG'LIQ.

Ikkinchi chaqiriq O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining o'n to'rtinchi sessiyasidagi nutq, 2004-yil 29-aprel.

MAKTAB - TARAQQIYOT, MADANIYAT VA SAODAT KALITI.

EL-YURTGA HALOL, VIJDONAN XIZMAT QILISH - HAR BIR RAHBARNING MUQADDAS BURCHI.

Xalq deputatlari Andijon viloyati kengashining navbatdan tashqari sessiyasidagi nutq, 2004-yil 25-may.

QONUN VA ADOLAT USTUVORLIGI FAOLIYATIMIZ MEZONI BO'LSIN.

Xalq deputatlari Surxondaryo viloyati kengashining navbatdan tashqari sessiyasidagi nutq, 2004-yil 1-iyun.

TOSHKENT SAMMITI SHANXAY HAMKORLIK TASHKILOTINING TASHKILY JIHATDAN SHAKLLANISHIDAGI MUHIM BOSQICHDIR.

XOTIN-QIZLAR FAOLLIGINI OSHIRISH - DAVR TALABI.

MATBUOT VA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARI XODIMLARIGA.

RAHBAR TASHABBUSKOR, TALABCHAN VA ALBATTA ADOLATLI BO'LMOG'I LOZIM.

2004-yil 9-iyul kuni Xalq deputatlari Samarqand viloyati kengashining navbatdan tashqari sessiyasi bo'ldi. Unda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Islom Karimov nutq so'zladi.

SHAXMAT BO'YICHA JAHON CHEMPIONI, XALQARO GROSSMEYSTER RUSTAM QOSIMJONOVGA.

HUSHYOR VA OGOH BO'LIB YASHASH HAYOTIMIZ QOIDASIGA AYLANSIN.

2004-yil 30-iyul kuni ro'y bergan fojiali voqealar xususida.

AFINA SHAHRIDA O'TKAZILADIGAN XXVIII YOZGI OLIMPIADA O'YINLARIDA ISHTIROK ETADIGAN O'ZBEKISTON SPORTCHILARIGA.

SOG'LOM XALQ, SOG'LOM MILLATGINA BUYUK ISHLARGA QODIR BO'LADI.

PREZIDENT ISLOM KARIMOVNING O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI KONSTITUTSIYASINING 12 YILLIGIGA BAG'ISHLANGAN TANTANALI MAROSIMDAGI NUTQI.

7-dekabr 2004-yil.

BIZNING BOSH MAQSADIMIZ – JAMIYATNI DEMOKRATLASHTIRISH VA YANGILASH, MAMLAKATNI MODERNIZATSIYA VA ISLOH ETISHDIR.

Prezident Islom Karimovning O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlis Qonunchilik palatasi va Senatining qo'shma majlisidagi ma'ruzasi. 28-yanvar 2005-yil.

13 tom. TINCHLIK VA XAVFSIZLIGIMIZ O'Z KUCH- QUDRATIMIZGA, HAMJIHATLIGIMIZ VA QAT'IY IRODAMIZGA BOG'LIQ

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MUSTAQILLIGINING O'N UCH YILLIGIGA BAG'ISHLANGAN TANTANALI MAROSIMDAGI SO'Z.

2004 yil 31 avgust.

QONUN VA ADOLAT USTUVORLIGI ERKIN VA FAROVON HAYOT KAFOLATIDIR.

Xalq deputatlari Namangan viloyati kengashining navbatdan tashqari sessiyasidagi nutq, 2004-yil 17-sentabr.

EL-YURT TASHVISHI BILAN YASHASH VA ISHLASH — ASOSIY MEZON.

Xalq deputatlari Farg'ona viloyati kengashining navbatdan tashqari sessiyasidagi nutq, 2004-yil 15-oktabr.

SIRDARYONING SALOHİYATI VA SHUHRATINI MARD, ORIYATLI INSONLAR TIKLAYDI.

Xalq deputatlari Sirdaryo viloyati kengashining navbatdan tashqari sessiyasidagi nutq bayoni, 2004-yil 26-noyabr.

IKKINCHI CHAQIRIQ O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY MAJLISINING O'N OTINCHI SESSIYASIDAGI NUTQ.

2004-yil 2-dekabr.

SOG'LOM XALQ, SOG'LOM MILLATGINA BUYUK ISHLARGA QODIR BO'LADI.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 12 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi nutq, 2004-yil 7-dekabr.

VATAN HIMOIYACHILARIGA BAYRAM TABRIGI.

2005-yil 13-yanvar.

IMPERIYA DAVRIDA BIZNI IKKINCHI DARAJALI ODAMLAR, DEB HISOBLASHAR EDI.

“Nezavisimaya gazeta” /Moskva/ muxbirining savollariga javoblar, 2005-yil 14-yanvar.

PARLAMENT — JAMIYAT HAYOTINING KO'ZGUSI.

O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasining birinchi yig'ilishida so'zlangan nutq, 2005-yil 27-yanvar.

BIZNING BOSH MAQSADIMIZ — JAMIYATNI DEMOKRATLASHTIRISH VA YANGILASH, MAMLAKATNI MODERNIZATSIYA VA ISLOH ETISHDIR.

O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi va Cenatining qo'shma majlisidagi ma'ruza, 2005-yil 28-yanvar.

YANGI HAYOTNI ESKICHA QARASH VA YONDASHUVLAR BILAN QURIB BO'LMAYDI.

Vazirlar Mahkamasining yangi tarkibi bilan o'tkazilgan yig'ilishdagi nutq, 2005-yil 7-fevral.

O'ZBEKISTON XALQIGA NAVRO'Z TABRIGI.

2005-yil 20-mart.

AZIM POYTAXTIMIZ HAR JIHATDAN GO'ZAL VA OBOD BO'LSIN.

Xalq deputatlari Toshkent shahar kengashining navbatdan tashqari sessiyasidagi nutq, 2005-yil 22-aprel.

G'ALABA UCHUN JON FIDO QILGAN YURTDOSHLARIMIZNI XOTIRLASH, BUGUN HAYOT BO'LGANLARINI QADRLASH — BIZ UCHUN HAM QARZ, HAM FARZ.

Xotira maydonida jamoatchilik vakillari bilan uchrashuvda bildirilgan fikrlar, 2005-yil 9-may.

BIZNI TANLAGAN YO'LIMIZDAN HECH KIM QAYTAROLMAYDI.

2005-yilning 12-13 may kunlari Andijon shahrida ro'y bergan voqealar munosabati bilan mahalliy va xorijiy ommaviy axborot vositalari uchun o'tkazilgan matbuot anjumanidagi bayonot va muxbirlarning savollariga javoblar.....

HAQIQAT — JURNALISTIKANING DOIMIIY, O'ZGARMAS QOIDASI VA UNGA AMAL QILISH SHART.

2005-yil 17-may kuni O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasida mamlakatimiz va chet el jurnalistlari hamda diplomatik korpus vakillari uchun o'tkazilgan matbuot anjumanidagi bayonot va muxbirlarning savollariga javoblar.

O'ZBEK XALQI HECH QACHON, HECH KIMGA QARAM BO'LMAYDI.

2005-yil 25-may kuni Xitoy Xalq Respublikasiga davlat tashrifi bilan jo'nab ketish oldidan Toshkent aeroportida ommaviy axborot vositalari uchun berilgan intervyu.

O'ZBEKISTON XITOYNING ISHONCHLI DO'STI VA HAMKORI BO'LGAN, BUNDAN KEYIN HAM SHUNDAY BO'LIB QOLADI.

Xitoy Xalq Respublikasiga davlat tashrifi munosabati bilan "Jenmin Jibao" gazetasi muxbiriga berilgan intervyu, 2005-yil 25-may.

MINTAQADA XAVFSIZLIK VA BARQARORLIK YO'LIDA.

Shanxay hamkorlik tashkiloti sammitida so'zlangan nutq, 2005-yil-5 iyul.

14-tom. INSON, UNING HUQUQ VA ERKINLIKLARI - OLIY QADRIYAT (2006)

KO'HNA SAMARQANDNING BOQIY OVOZI.

"Sharq taronalari" beshinchi xalqaro musiqa festivalining ochilish marosimidagi nutq, 2005-yil 28-avgust.

OZOD XALQNING ULUG' BAYRAMI.

O'zbekiston Respublikasi mustaqilligining 14 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi so'z, 2005-yil 31- avgust.

O'ZBEKISTON PAXTAKORLARI VA BARCHA MEHNATKASHLARIGA.

2005-yil 13-oktabr.

MAVJUD SALOHİYAT VA IMKONIYATLARDAN OQILONA FOYDALANISH – MUVAFFAQIYAT GAROVI.

Xalq deputatlari Toshkent viloyati kengashining navbatdan tashqari sessiyasidagi nutq, 2005-yil 7-noyabr.

SPORT – BARKAMOL AVLODNI TARBIYALASHNING MUHIM VOSITASI. 2005-yil 8-noyabr.

TOSHKENT AXBOROT TEXNOLOGIYALARI UNIVERSITETINING PROFESSOR-O'QITUVCHILARI VA TALABALARIGA, BUTUN JAMOASIGA. 2005-yil 8-noyabr.

O'ZBEKISTON VA ROSSIYA – ITTIFOQCHI DAVLATLAR.

2005-yil 14-noyabr

INSON, UNING HUQUQ VA ERKINLIKLARI HAMDA MANFAATLARI – ENG OLIY QADRIYAT.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 13 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruza, 2005-yil 7-dekabr.

YOSHLARGA ISHONCH BILDIRISH, ULARNING TASHABBUS VA SALOHİYATINI RO'YOBGA CHIQUARISH — BUGUNGI KUNNING USTUVOR VAZIFASIDIR.

2005-yil 28-dekabr.

O'ZBEKISTON XALQIGA YANGI YIL TABRIGI.

2005-yil 31-dekabr.

VATAN HIMOIYACHILARIGA BAYRAM TABRIGI.

2006-yil 13-yanvar.

MAMLAKATIMIZ TARAQQIYOTINING QONUNIY ASOSLARINI MUSTAHKAMLASH FAOLIYATIMIZ MEZONI BO'LISHI DARKOR.

Respublikasi Oliy Majlisi Senatining beshinchi yalpi majlisidagi nutq, 2006-yil 24-fevral.

ERISHILGAN YUTUQLARNI MUSTAHKAMLAB, YANGI MARRALAR SARI IZCHIL HARAKAT QILISHIMIZ LOZIM.

2005-yilda mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish yakunlari va 2006-yilda iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirishning eng muhim ustuvor yo'nalishlariga bag'ishlangan Vazirlar Mahkamasi majlisidagi ma'ruza, 2006-yil 10-fevral.

NAVRO'Z BAYRAMIGA BAG'ISHLANGAN TANTANALI MAROSIMDAGI SO'Z.

2006-yil 19-mart.

BARQARORLIK VA BUNYODKORLIK —TARAQQIYOTNING QO'SH QANOTI.

2006-yil 4-aprel.

INSON XOTIRASI — MUQADDAS, INSON QADRI — ULUG'.

2006-yil 9-may.

MAKTAB O'QUVCHILARINING "UMID NIHOLLARI" SPORT O'YINLARI QATNASHCHILARIGA.

2006-yil 5-may.

"PAXTAKOR" FUTBOL JAMOASI A'ZOLARI VA FAXRIYLARIGA.

2006-yil 25-may

SHHT HAMKORLIKNING ULKAN SALOHIYATINI NAMOYISH ETMOQDA. Shanxay Hamkorlik Tashkilotining sammiti arafasida Xitoy Xalq Respublikasi ommaviy axborot vositalari vakillariga berilgan intervyu, 2006-yil 13-iyun.

XAVFSIZLIK VA BARQARORLIKNI SAQLASH, XALQLARIMIZ FAROVONLIGINI OSHIRISH — ENG MUHIM VA USTUVOR MASALA.

2006-yil 14-iyun.

TINCHLIK VA BARQARORLIKNI SAQLASHNING ISHONCHLI KAFOLATI. Shanxay Hamkorlik Tashkiloti Davlat rahbarlari Kengashining Shanxay shahrida bo'lib o'tgan majlisida so'zlangan nutq, 2006-yil 15-iyun.

OSIYODA TINCHLIK VA HAMKORLIKNI MUSTAHKAMLASH YO'LIDA. Osiyoda hamkorlik va ishonch choralari bo'yicha kengashga a'zo davlatlar rahbarlarining sammitida so'zlangan nutq, 2006-yil 17-iyun.

MATBUOT VA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARI XODIMLARIGA.

2006-yil 27-iyun.

O'ZBEKISTON G'ALLAKORLARIGA.

2006-yil 19-iyul.

**15-TOM. JAMIYATIMIZNI ERKINLASHTIRISH,
ISLOHOTLARNI CHUQURLASHTIRISH, MA'NAVIYATIMIZNI
YUKSALTIRISH VA XALQIMIZNING HAYOT DARAJASINI
OSHIRISH - BARCHA ISHLARIMIZNING MEZONI VA
MAQSADIDIR (2007)**

DEMOKRATIK HUQUQIY DAVLAT, ERKIN IQTISODIYOT TALABLARINI TO'LIQ JORIY ETISH, FUQAROLIK JAMIYATI ASOSLARINI QURISH - FAROVON HAYOTIMIZ GAROVIDIR.

2006-yilda mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish yakunlari va 2007-yilda iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirishning eng muhim ustuvor yo'nalishlariga bag'ishlangan Vazirlar Mahkamasi majlisidagi ma'ruza, 2007-yil 12-fevral.

O'ZBEK XALQINING ISLOM MADANIYATI RIVOJIGA QO'SHGAN BEQIYOS HISSASINING YUKSAK E'TIROFI.

Prezident Islom Karimovning "Turkiston-press" nodavlat axborot agentligi muxbiriga bergan intervyusi. 2007-yil fevral.

O'ZBEKISTON XOTIN-QIZLARIGA BAYRAM TABRIGI.

2007-yil mart

NAVRO'Z BAIRAMIGA BAG'ISHLANGAN TANTANALI MAROSIMDAGI TABRIK SO'ZI.

2007-yil 20-mart

XOTIRA BOQIYDIR, QADR - MUQADDAS.

2007-yil 9-may

"MAMLAKATIMIZ TARAQQIYOTI VA XALQIMIZNING HAYOT DARAJASINI YUKSALTIRISH - BARCHA DEMOKRATIK YANGILANISH VA IQGISODIY ISLOHOTLARIMIZNING PIROVARD MAQSADIDIR" KITOBIGA YOZILGAN SO'Z BOSHI.

2007-yil, may

ULKAN SALOHIYAT VA ISTIQBOLIMIZ KO'ZGUSI.

"UNIVERSIADA - 2007" SPORT O'YINLARI ISHTIROKCHILARIGA.

MATBUOT VA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARI XODIMLARIGA.

O'ZBEKISTON G'ALLAKORLARIGA.

"O'ZBEKISTONNING ISLOM SIVILIZATSIYASI RIVOJIGA QO'SHGAN HISSASI" MAVZUSIDAGI XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA ISHTIROKCHILARIGA.

"O'ZBEKISTONNING ISLOM SIVILIZATSIYASI RIVOJIGA QO'SHGAN HISSASI" MAVZUSIDAGI XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA ISHTIROKCHILARI BILAN OQSAROYDA BO'LIB O'TGAN UCHRASHUVDAGI SO'Z.

SHANXAY HAMKORLIK TASHKILOTI DAVLAT RAHBARLARI KENGASHINING KENGAYTIRILGAN TARKIBDAGI MAJLISIDA SO'ZLANGAN NUTQ.

2007-yil 16-avgust.

BUNYODKOR XALQIMIZ AZMU SHIJOATINING AMALDAGI IFODASI.

2007-yil 24-avgust.

SHARQ GAVHARI, ZAMIN SAYQALI.

Samarqand shahrining 2750 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi so'z, 2007-yil 25-avgust.

16- TOM. MAMLAKATNI MODERNIZATSIYA QILISH VA IQTISODIYOTIMIZNI BARQAROR RIVOJLANTIRISH YO'LIDA (2008)

MAMLAKATNI MODERNIZATSIYA QILISH VA
IQTISODIYOTIMIZNI BARQAROR RIVOJLANTIRISH YO'LIDA.
O'ZBEKISTONNING 16 YILLIK MUSTAQIL TARAQQIYOT YO'LI.

O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi, Vazirlar Mahkamasi va
Prezident Devonining O'zbekiston mustaqilligining 16 yilligiga
bag'ishlangan qo'shma majlisidagi ma'ruza, 2007-yil 30-avgust.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MUSTAQILLIGINING 16 YILLIGIGA
BAG'ISHLANGAN TANTANALI MAROSIMDAGI TABRIK SO'ZI.

2007-yil 31-avgust.

OZOD VA OBOD YURT DURDONASI.

Marg'ilon shahrining 2000 yilligiga bag'ishlangan tantanali
marosimdagi nutq, 2007-yil 7-sentabr.

VATANIMIZ VA XALQIMIZGA SADOQAT BILAN XIZMAT QILISH -
OLIY SAODATDIR.

Tadbirkorlar va ishbilarmonlar harakati - O'zbekiston liberal-
demokratik partiyasi qurultoyidagi ma'ruza, 2007 -yil 6-noyabr.

O'Z HAYOTIMIZNI VATAN ISTIQBOLI, FAROVON KELAJAGI
UCHUN BAG'ISHLAB YASHASH - INSONIY VA FUQAROLIK
BURCHIMIZDIR.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentligiga nomzod Islom
Abdug'anievich Karimovning dasturi.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTLIGIGA NOMZOD
ISLOM ABDUG'ANIEVICH KARIMOVNING SAYLOVCHILAR BILAN
UCHRASHUVLARI.

2007-yil noyabr - dekabr.

ASOSIY MAQSADIMIZ - YURTIMIZDA ERKIN VA OBOD, FAROVON
HAYOT BARPO ETISH YO'LINI QAT'IYAT BILAN DAVOM
ETTIRISHDIR.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 15 yilligiga
bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruza, 2007-yil 7-dekabr.

O'ZBEKISTON XALQIGA YANGI YIL TABRIGI.

2007-yil 31- dekabr.

VATAN HIMOYACHILARIGA BAYRAM TABRIGI.

2008-yil 11-yanvar.

BIZ O'Z OLDIMIZGA QO'YGAN YUKSAK MARRALARGA ALBATTA
ERISHAMIZ.

Prezident lavozimiga kirishish marosimidagi so'z, 2008-yil 16-
yanvar.

INSON MANFAATLARI USTUVORLIGINI TA'MINLASH – BARCHA ISLOHOT VA O'ZGARISHLARIMIZNING BOSH MAQSADIDIR.

2007-yilda mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish yakunlari va 2008-yilda iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirishning eng muhim ustuvor yo'nalishlariga bag'ishlangan Vazirlar Mahkamasi majlisidagi ma'ruza, 2008-yil 8-fevral.

XALQ DEPUTATLARI XORAZM VILOYATI KENGASHINING SESSIASIDA SO'ZLANGAN NUTQ.

2008-yil 15-fevral.

XALQ DEPUTATLARI FARG'ONA VILOYATI KENGASHINING SESSIASIDA SO'ZLANGAN NUTQ.

2008-yil 6-mart.

O'ZBEKISTON XOTIN-QIZLARIGA BAYRAM TABRIGI.

2008-yil 7-mart.

“OROL MUAMMOLARI, ULARNING AHOLI GENOFONDI, O'SIMLIK VA HAYVONOT OLAMIGA TA'SIRI HAMDA OQIBATLARINI YENGILLASHTIRISH UCHUN XALQARO HAMKORLIK CHORA-TADBIRLARI” XALQARO KONFERENSIYASI ISHTIROKCHILARIGA.

2008-yil 12-mart.

NAVRO'Z BAYRAMIGA BAG'ISHLANGAN TANTANALI MAROSIMDAGI SO'Z.

2008-yil 21-mart.

XALQ DEPUTATLARI SURXONDARYO VILOYATI KENGASHINING SESSIASIDA SO'ZLANGAN NUTQ.

2008-yil 25-mart.

NATO SAMMITIDAGI NUTQ.

2008-yil 2-aprel.

XALQ DEPUTATLARI SAMARQAND VILOYATI KENGASHI SESSIASIDA SO'ZLANGAN NUTQ.

2008-yil 15-aprel.

“LUKOYL” OCHIQ AKSIYADORLIK JAMIYATI DIREKTORLAR KENGASHINING TOSHKENT SHAHRIDAGI MAJLISI ISHTIROKCHILARIGA. 2008-yil 24 aprel.

INSON QADRI – ULUG', XOTIRASI BOQIYDIR.

Xotira va qadrlash kuni munosabati bilan ommaviy axborot vositalari vakillariga bershgan intervyu, 2008-yil 9-may

“BARKAMOL AVLOD” SPORT O'YINLARI QATNASHCHILARIGA.

2008-yil 17-may.

MATBUOT VA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARI XODIMLARIGA.

2008-yil 27-iyun.

O'ZBEKISTON G'ALLAKORLARIGA.

2008-yil 16-iyul

**17 tom. VATANIMIZNING BOSQICHMA-BOSQICH VA
BARQAROR RIVOJLANISHINI TA'MINLASH - BIZNING OLIY
MAQSADIMIZ (2009)**

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MUSTAQILLIGINING 17 YILLIGIGA
BAG'ISHLANGAN TANTANALI MAROSIMDAGI TABRIK SO'ZI.

2008-yil 31-avgust.

VATANNI SHARAFLAGANLAR EL-YURT ARDOG'IDA.

2008-yil 10-sentabr.

MIRZO ULUG'BEK NOMIDAGI O'ZBEKISTON MILLIY
UNIVERSITETINING PROFESSOR-O'QITUVCHILARI VA
TALABALARIGA, BUTUN JAMOASIGA.

2008-yil 27-sentabr.

O'ZBEKISTON O'QITUVCHI VA MURABBIYLARIGA.

2008-yil 30-sentabr.

O'ZBEKISTON XALQ YOZUVCHISI PIRIMQUL QODIROVGA.

2008-yil 25-oktabr.

VATANIMIZNING BOSQICHMA-BOSQICH VA BARQAROR
RIVOJLANISHINI TA'MINLASH - BIZNING OLIY MAQSADIMIZ.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 16 yilligiga
bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruza, 2008-yil 5-dekabr.

XALQ DEPUTATLARI NAVOIY VILOYATI KENGASHINING
SESSIYASIDA SO'ZLANGAN NUTQ.

2008-yil 12-dekabr.

TOSHKENT VILOYATINING YUKSAK SALOHIYATIDAN UNUMLI
FOYDALANISH, ISLOHOTLAR SAMARADORLIGINI OSHIRISH -
DOLZARB VAZIFA.

2008-yil 16-dekabr.

NAVOIY KON-METALLURGIYA KOMBINATI JAMOASI VA NAVOIY
SHAHRI AHOLISIGA.

2008-yil 19-dekabr.

O'ZBEKISTON XALQIGA YANGI YIL TABRIGI.

2008-yil 31-dekabr.

O'ZBEKISTON QUROLI KUCHLARINING 17 YILLIK BAYRAMIGA
BAG'ISHLANGAN MUROJAAT.

2009-yil 14-yanvar.

ENG ASOSIY MEZON - HAYOT HAQIQATINI AKS ETTIRISH.

MAMLAKATIMIZNI MODERNIZATSIYA QILISH VA YANGILASHNI
IZCHIL DAVOM ETTIRISH - DAVR TALABI.

2008-yilda respublikani ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish yakunlari va
2009-yilga mo'ljallangan iqtisodiy dasturning eng muhim ustuvor
yo'nalishlariga bag'ishlangan Vazirlar Mahkamasi majlisidagi
ma'ruza, 2009-yil 13-fevral.

O'ZBEKISTON XOTIN-QIZLARIGA BAYRAM TABRIGI.

2009-yil 7-mart.

NAVRO'Z BAYRAMIGA BAG'ISHLANGAN TANTANALI
MAROSIMDAGI SO'Z.

2009-yil 21-mart.

OROLNI QUTQARISH XALQARO JAMG'ARMASI TA'SISCHI
DAVLATLARI RAHBARLARINING KENGAYTIRILGAN TARKIBDAGI
UCHRASHUVIDA SO'ZLANGAN NUTQ.

2009-yil 28-aprel.

EZGU ISHLAR HECH QACHON UNUTILMAYDI.

2009-yil 9-may.

"JAHON MOLIVAVIY-IQTISODIY INQIROZI, O'ZBEKISTON
SHAROITIDA UNI BARTARAF ETISHNING YO'LLARI VA
CHORALARI" XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI
ISHTIROKCHILARIGA.

2009-yil 22-may.

"UMID NIHOLLARI" SPORT O'YINLARI QATNASHCHILARIGA.

2009-yil 29-may.

MATBUOT VA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARI XODIMLARIGA.

2009 yil 27-iyun.

ADABIYOTGA E'TIBOR - MA'NAVIYATGA, KELAJAKKA E'TIBOR.

2009-yil iyul.

O'ZBEKISTON G'ALLAKORLARIGA.

2009 yil 17-iyul.

**18 tom. JAHON INQIROZINING OQIBATLARINI YENGISH,
MAMLAKATIMIZNI MODERNIZATSIYA QILISH VA
TARRAQQIY TOPGAN DAVLATLAR DARAJASIGA
KO'TARILISH SARI (2010)**

"SHARQ TARONALARI" YETTINCHI XALQARO MUSIQA
FESTIVALINING OCHILISHIGA BAG'ISHLANGAN MAROSIMDAGI
TABRIK SO'ZI.

2009-yil 26-avgust.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MUSTAQILLIGINING 18 YILLIGIGA
BAG'ISHLANGAN TANTANALI MAROSIMDAGI TABRIK SO'ZI.

2009-yil 31-avgust.

TARIXI BOY, BUGUNI GO'ZAL, KELAJAKI BUYUK SHAHAR.

Toshkent shahrining 2200 yiliga bag'ishlanagn tantanali
majlisdagi nutq. 2009-yil 1-sentabr.

O'ZBEKISTON O'QITUVCHI VA MURABBIYLARIGA.

2009-yil 30-sentabr.

HAMDO'STLIKKA A'ZO DAVLATLAR TEMIR YO'L TRANSPORTI
BO'YICHA KENGASHINING 51-MAJLISI ISHTIROKCHILARIGA.

2009-yil 27-oktabr.

O'ZBEKISTON PAXTAKORLARI VA BARCHA
MEHNATKASHLARIGA.

2009-yil 31-oktabr.

O'ZBEKISTON KONSTITUTSIYASI - BIZ UCHUN DEMOKRATIK
TARAQQIYOT YO'LIDA VA FUQAROLIK JAMIYATINI BARPO
ETISHDA MUSTAHKAM POYDEVORDIR.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI KONSTITUTSIYASI QABUL
QILINGANINING 17 YILLIGIGA BAG'ISHLANGAN TANTANALI
MAROSIMDAGI MA'RUZA.

2009-yil 5-dekabr.

O'ZBEKISTON XALQIGA YANGI YIL TABRIGI.

2009-yil 31-dekabr.

VATANGA QASAMYOD, MARDLIK VA JASORAT MADHIYASI.

2010-yil 12-yanvar.

VATAN HIMOYACHILARIGA BAYRAM TABRIGI.

2010-yil 14-yanvar.

MAMLAKATIMIZNI MODERNIZATSIYA QILISH VA KUCHLI
FUQAROLIK JAMIYATI BARPO ETISH — USTUVOR
MAQSADIMIZDIR

(Prezident Islom Karimovning O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi
Qonunchilik palatasi va Senatining qo'shma majlisidagi ma'ruzasi)

2009-yillning asosiy yakunlari va 2010-yilda O'zbekistonni ijtimoiy-
iqtisodiy rivojlantirishning muhim ustuvor yo'nalishlariga
bag'ishlangan Vazirlar Mahkamasidagi ma'ruza, 2010-yil 29-yanvar.
O'ZBEKISTON XOTIN-QIZLARIGA BAYRAM TABRIGI.

2010-yil 6-mart.

NAVRUZ BAYRAMIGA BAG'ISHLANGAN TANTANALI
MAROSIMDAGI SO'Z.

2010-yil 23-mart.

"INQIROZGA QARSHI CHORALAR DASTURLARINING
SAMARADORLIGI VA INQIROZDAN KEYINGI RIVOJLANISHNING
USTUVOR YO'NALISHLARI (O'ZBEKISTON MISOLIDA)"
MAVZUIDAGI XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA
ISHTIROKCHILARIGA.

2010-yil 12-aprel.

RIVOJLANISH YO'LIDAGI HAMKORLIK.

Osiy taraqqiyot banki Boshqaruvchilar kengashi 43-yillik majlisining
ochilish marosimidagi nutq. 2010-yil 3-may.

INSON QADRI - ULUG', XOTIRASI - MUQADDAS.

2010-yil 9-may.

"UNIVERSIADA-2010" SPORT O'YINLARI ISHTIROKCHILARIGA.

2010-yil 28-may.

SHANXAY HAMKORLIK TASHKILOTI DAVLAT RAHBARLARI KENGASHINING KENGAYTIRILGAN TARKIBIDAGI MAJLISIDA SO‘ZLANGAN NUTQ.

Toshkent shahri, 2010-yil 11-iyun.

BIZ HAR TOMONLAMA BAG‘RIKENG, KO‘PNI KO‘RGAN HAMDARD XALQMIZ.

Buxoro viloyati Vobkent tumani qishloq mehnatkashlari bilan muloqot paytida Qirg‘iziston janubida sodir etilgan fojiali voqealar haqida bildirgan fikrlar, 2010-yil 18-iyun.

MATBUOT VA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARI HODIMLARIGA.

2010-yil 25-iyun.

O‘ZBEKISTON G‘ALLAKORLARIGA.

2010-yil 21-iyun.

**19-tom. DEMOKRATIK ISLOHOTLARNI YANADA
CHUQURLASHTIRISH VA FUQAROLIK JAMIYATINI
SHAKLLANTIRISH - MAMLAKATIMIZ TARAQQIYOTINING
ASOSIY MEZONIDIR (2011)**

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI MUSTAQILLIGINING 19 YILLIGIGA BAG‘ISHLANGAN TANTANALI MAROSIMDAGI TABRIK SO‘ZI.

2010-yil 31-avgust.

BMT BOSH ASSAMBLEYASINING MINGYILLIK RIYOJLANISH MAQSADLARIGA BAG‘ISHLANGAN OLIY DARAJADAGI YALPI MAJLISIDAGI NUTQ.

Nyu-York shahri, 2010-yil 20-sentabr.

O‘ZBEKISTON O‘QITUVCHI VA MURABBIYLARIGA.

2010-yil 30-sentabr.

O‘ZBEKISTON PAXTAKORLARI VA BARCHA MEHNATKASHLARIGA.

2010-yil 16-oktabr.

MAMLAKATIMIZDA DEMOKRATIK ISLOHOTLARNI YANADA CHUQURLASHTIRISH VA FUQAROLIK JAMIYATINI RIVOJLANTIRISH KONSEPSIYASI.

O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi va Senatining qo‘shma majlisidagi ma‘ruza, 2010-yil 12-noyabr.

“O‘RTA OSIYONING TRANSCHEGARAVIY EKOLOGIK MUAMMOLARI:

ULARNI HAL ETISHDA XALQARO HUQUQ MEXANIZMLARINI QO‘LLASH”

MAVZUYIDAGI XALQARO KONFERENSIYA ISHTIROKCHILARIGA.

2010-yil 17-noyabr

MAMLAKATIMIZNI MODERNIZATSIYA QILISH YO‘LINI IZCHIL DAVOM

ETTIRISH – TARAQQIYOTIMIZNING MUHIM OMILIDIR.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 18 yilligiga bag'ishlangan tantanali

marosimdagi ma'ruza. 2010-yil 7-dekabr.

KOLLEKTIV XAVFSIZLIK SHARTNOMASI TASHKILOTI (ODKB)
KOLLEKTIV XAVFSIZLIK KENGASHINING MAJLISIDA
SO'ZLANGAN NUTQ.

Moskva shahri, 2010-yil 10-dekabr.

XALQ DEPUTATLARI SAMARQAND VILOYATI KENGASHINING
NAVBATDAN TASHQARI SESSIIYASI.

2010-yil 17-dekabr.

O'ZBEKISTON XALQIGA YANGI YIL TABRIGI.

2010 yil 31-dekabr.

O'ZBEKISTON QUROLI KUCHLARINING 19 YILLIGI
MUNOSABATI BILAN

VATAN HIMOYACHILARIGA BAYRAM TABRIGI.

2011-yil 14-yanvar

BARCHA REJA VA DASTURLARIMIZ VATANIMIZ TARAQQIYOTINI
YUKSALTIRISH, XALQIMIZ FAROVONLIGINI OSHIRISHGA
XIZMAT QILADI.

**2010-yilning asosiy yakunlari va 2011-yilda O'zbekistonni
ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning eng muhim ustuvor
yo'nalishlariga bag'ishlangan Vazirlar Mahkamasining
majlisidagi ma'ruza, 2011-yil 21-yanvar.**

BOLALAR SPORTI – O'ZBEK SPORTINING KELAJAGI, UNING
XALQARO MAYDONDAGI OBRO'-E'TIBORINI YUKSALTIRISHNING
POYDEVORIDIR. Bolalar sportini rivojlantirish jamg'armasi
Homiylig kengashining majlisidagi nutq. 2011-yil 25-fevral.

FAVQULODDA VAZIYATLAR VAZIRLIGI XODIMLARIGA BAYRAM
TABRIGI.

2011-yil 4-mart.

O'ZBEKISTON XOTIN-QIZLARIGA BAYRAM TABRIGI.

2011-yil 5-mart.

NAVRO'Z BAYRAMIGA BAG'ISHLANGAN TANTANALI
MAROSIMDAGI SO'Z.

2011-yil 21-mart

MILLIY DAVLATCHILIGIMIZ TARIXINING MUMTOZ NAMUNASI.

“Temur tuzuklari”ning yangi nashriga so'zboshi.

“DEMOKRATIK ISLOHOTLARNI YANADA CHUQUURLASHTIRISH
VA

FUQAROLIK JAMIYATINI RIVOJLANTIRISH KONSEPSIYASI”
MAVZUSIDAGI XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA
ISHTIROKCHILARIGA.

2011-yil 23-aprel

“BARKAMOL AVLOD” SPORT O‘YINLARI ISHTIROKCHILARIGA.

2011-yil 29-aprel.

BU BUYUK VATANDA INSON ULUG‘, XOTIRA MUQADDAS.

2011-yil 9-may.

VI UMUMJAHON SUV FORUMIGA TAYYORGARLIK BO‘YICHA
TOSHKENT

MINTAQAVTY KONFERENSIYASI ISHTIROKCHILARIGA QUTLOV
MUROJAATI.

2011-yil 13-may.

“O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI IQTISODIY-IJTIMOY
TARAQQIYOTINING MUSTAQILLIK YILLARIDAGI (1990-2010-
YILLAR) ASOSIY TENDENSIYA VA KO‘RSATKICHLARI HAMDA
2011-2015-YILLARGA MO‘LJALLANGAN PROGNOZLARI”
STATISTIK TO‘PLAMIGA YOZILGAN SO‘ZBOSHI.

MATBUOT VA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARI XODIMLARIGA.

2011-yil 27-iyun.

O‘ZBEKISTON G‘ALLAKORLARIGA.

2011-yil 22-iyul.

ALOHIDA MAVZUDAGI ASARLAR:

XXI ASR BO‘SAG‘ASIDA: XAVFSIZLIKKA TAHDID, BARQARORLIK
SHARTLARI VA TARAQQIYOT KAFOLATLARI. – T.: “O‘zbekiston”,
1997.

YUKSAK MA‘NAVIYAT – YENGILMAS KUCH. –T.: “Ma‘naviyat”,
2008.

O‘ZBEKISTON MUSTAQILLIKKA ERISHISH OSTONASIDA. – T.:
“O‘zbekiston”, 2011.

FOYDALANILGAN UMUMTA'LIM MAKTABLARI DARSLIKLARI:

1. A.Sagdullayev, V.Kostetskiy. Tarix: Qadimgi dunyo. 6-sinf o'quvchilari uchun darslik. Toshkent. "Yangiyul Poligraf Servis". 2009-yil.
2. A.Muhammadjonov. O'zbekiston tarixi: Milodning IV asridan XVI asr boshlarigacha. 7-sinf o'quvchilari uchun darslik. Toshkent. "Sharq" NMAK. 2009-yil.
3. Q.Usmonov, U.Jo'rayev, N.Norqulov. O'zbekiston tarixi: XVI-XIX asrning birinchi yarmi. 8-sinf o'quvchilari uchun darslik. Toshkent. "O'qituvchi". 2010-yil.
4. S.B.Tillaboyev, A.T.Zamonov. O'zbekiston tarixi: XIX asr ikkinchi yarmi - XX asr boshlari. 9-sinf o'quvchilari uchun darslik. Toshkent. "Sharq" NMAK. 2010-yil.
5. D.A.Alimova va boshqalar. O'zbekiston tarixi: 1917-1991-yillar. 10-sinf o'quvchilari uchun darslik. Toshkent. "Sharq". 2006-yil.
6. N.Jo'rayev. O'zbekiston tarixi: Milliy istiqlool davri. 11-sinf o'quvchilari uchun darslik. Toshkent. "Sharq". 2006-yil.

QO'SHIMCHA ADABIYOTLAR:

1. Karimov I.A. Tarixiy xotirasiz kelajak yo'q. - T.: "Sharq", 1998.
2. Karimov I.A. Mamlakatimiz taraqqiyoti va xalqimizning hayot darajasini yuksaltirish - barcha demokratik yangilanish va iqtisodiy islohotlarimizning pirovard maqsadidir. - T.: "O'zbekiston", 2007.
3. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat - yengilmas kuch. -T.: "Ma'naviyat", 2008.
4. Karimov I.A. Asosiy vazifamiz - vatanimiz taraqqiyoti va xalqimiz farovonligini yanada yuksaltirishdir. - T.: "O'zbekiston", 2010.
5. Karimov I.A. O'zbekiston mustaqillikka erishish ostonasida. - T.: "O'zbekiston", 2011.
6. O'zbekiston Respublikasining shaharsozlik kodeksi. -T: "Adolat", 2004.
7. Ahmedov B. O'zbekiston tarixi manbalari. - T.: "O'qituvchi". 1991.
8. Azamat Ziyo. O'zbekiston davlatchiligi tarixi. - T.: "Sharq". 1999.
9. Bobobekov H. Qo'qon tarixi. - T.: "Fan". 1996.
10. Bosvort K.E. Musulmon sulolalari. - T., "Fan", 2007.
11. Bekmuhammedov H.Y. Tarix terminlari izohli lug'ati. T., "O'qituvchi". 1978.
12. Vaxitov M.M., Mirzayev Sh.R. Me'morchilik. I qism. Me'morchilik tarixi. -T. "Tafakkur", 2010.

13. Vohidov M.M. Samarqand arxitektura yodgorliklari. "Buxoro", 2009.
14. Vohidov M.M. Buxoro arxitektura yodgorliklari. "Buxoro", 2009.
15. Vohidov M.M. Xiva me'moriy obidalari. "Buxoro", 2009.
16. Inoyatov S., Hayitova O. Karmana tarix ko'zgasida. – T., "Sharq" NMAK, 2006.
17. История Узбекистана (XVI – первая половина XIX в. Отв. редак. проф. Д.Алимова). – Т.: "Фан", 2012.
18. Ma'naviyat yulduzlari. – T., "Meros" nashriyoti. 1999.
19. Muhammadkarimov A. Toshkentnoma. – T: "Yangi asr avlodi", 2009.
20. Rajabov Q., Qandov B., Shoymardonov I., Normatov O. Jahon tarixining muhim sanalari. – T.: "O'zbekiston", 2011.
21. Rahmonqulova Z. Xronologiya. – T., Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti. 2006.
22. O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi. 1-10 tomlar. – T: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi. Davlat ilmiy nashriyoti.
23. O'zbekistonning yangi tarixi. 1-tom. Turkiston Chor Rossiyasi mustamlakachiligi davrida. – T.: "Sharq". 2000.
24. O'zbekiston islom obidalari. – T.: "O'zbekiston", 2002.
25. Satimov G'. Markaziy Osiyo va Hindiston tarixida boburiylar davri. – T.: Gafur G'ulom nomidagi NMIU. 2008.
26. Sultonov va boshqalar. O'rta asrlar tarixi. – T.: Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti. 2009.
27. Xolov A., Zamonov A., Bekmurodov N. O'zbekiston tarixidan mukammal qo'llanma. – T.: "Davir Press", 2010.
28. Ziyoyev H. O'zbekistonda mustaqillik uchun kurashlar tarixi. – T.: "Sharq" NMAK. 2001.
29. Zamonov A. O'zbekiston tarixi. 9-sinf. O'qituvchilar uchun metodik qo'llanma. – T.: "Sharq" NMAK. 2010.

MUNDARIJA:

Soʻz boshi.....	
Yozma ishni yozish tamoyillari va mezonlari.....	
MEʼMORIY INSHOOT TARIXINI YOZISH BOʻYICHA NAʼMUNA.....	
Buxoro meʼmorchiligi.....	
Samarqand meʼmorchiligi.....	
Xiva meʼmorchiligi.....	
Toshkent meʼmorchiligi.....	
Qoʻqon meʼmorchiligi.....	
Karmana meʼmorchiligi.....	
Shahrisabz meʼmorchiligi.....	
Surxondaryo meʼmorchiligi.....	
DAVLATLAR TARIXINI YOZISH BOʻYICHA NAMUNA.....	
Gʻaznaviylar davlati.....	
Boburiylar davlati.....	
Ahamoniylar davlati	
PREZIDENT ASARLARI HAQIDA YOZISH UCHUN NAMUNA...	
MASHQ QILISH UCHUN TEST TOPSHIRIQLARI.....	
9-sinflar uchun test	
KHK va Akademik litsey bitiruvchilari hamda 11-sinf oʻquvchilari uchun test topshirigʻi	
OʻZBEKISTONDAGI TARIXIY - MEʼMORIY INSHOOTLARNING HUDUDLAR MISOLIDAGI ROʻYXATI.....	
OʻRTA OSIYODA MAʼLUM MUDDAT OʻZ HUKMRONLIGINI OʻRNATGAN DAVLATLAR VA	

SULOLALAR.....

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA YILLARNING NOMLANISHI..

....

PREZIDENT ISLOM KARIMOVNING JILDLIK ASARLARI

RO'YXATI....

Foydalanilgan umumta'lim maktablari darsliklari va qo'shimcha
adabiyotlar....

.

AKBAR TURG'UNOVICH ZAMONOV

TARIX FANIDAN OLIMPIADAGA TAYYORLANAMIZ

Muharrir
Zokirjon Zamonov

Musahhih

Laylo Zamonova

Kompyuterda sahifalovchi

Alisher Karolov

Bosishga 30.05.2012 y.da ruxsat etilda. Bichimi 84x108

Bosma tabog' Shartli basma tabog'i ...

Adadi 500 nusxa. Buyurtma № 26.

Bahosi kelishilgan narxda